ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 ● *Serie nouă*

■ Anul XIV (XLIX) ■ Nr. 9 (387) ■ Septembrie 2014 ■ 4 lei ■

Editori:

Consiliul Local Pitești

Primăria Municipiului Pitești

Centrul Cultural Pitești

BISERICA MĂNĂSTIRII SADOVA. CĂLUGĂRI PESCUIND PE LAC (1792)

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Momente şi schiţe din actualitatea literară

Lucia Negoiţă

Alexandru Zub

Radu Aldulescu

■ În *Convorbiri literare*, există o rubrică puţin comentată (nedrept!) de presa literară intitulată *Junimişti minori?* semnată de criticul şi istoricul literar Liviu Papuc. Ei bine, rubrica pomenită este absolut la locul ei în revista „fondată de Societatea Junimea din Iaşi la 1 martie 1967”, cum stă scris pe frontispiciul gazetei păstorită de Cassian Maria Spiridon de la 1996 până-n zilele noastre. În sensul că trebuie cunoscuţi nu doar Maiorescu, Eminescu, Creangă şi Caragiale, dar şi grosul celor care stăteau în spatele lor. În numărul 8(224) pe august 2014, Liviu Papuc îl prezintă pe junimistul minor Pavel Paicu. Iată cum: „Relatările băşcălioase avându-l în prim-plan pe Pavel Paicu provin din două areale: cel al Societăţii Junimea şi cel al procesului de învăţământ, acesta din urmă îmbinat uneori cu universul gospodăresc. În cadrul *Junimii*, se consemnează cu voluptate, de către G. Panu şi alţii, diverse glume chinuite, nu lipsite de pretenţii de ştaif, ale bucovineanului, cum ar fi aceea, de pildă, a dublei negaţii: „Ştiţi de ce Panu îi totdeauna afirmativ? continuă Paicu. Fiindcă numele lui e compus din două negaţiuni: din *pas* franţuzeşte şi din nu româneşte: iar două negaţiuni ştiţi că fac o afirmaţiune. La acestea un formidabil strigăt de „Prost îi Paicu” răsună în sală. Paicu, foarte încântat de cuvântul său de spirit, se duse râzând şi se aşeză într-un colţ”.

■ A împlinit numărul rotund de 80 de ani faimosul istoric Alexandru Zub de la Iaşi. Îl omagiază Eugen Simion în revista *Cultura*, nr. 30-31/21 august 2014, considerându-l şi „un om special, discret şi eficient în profesiunea lui, admirator al lui Kogălniceanu şi Xenopol, în fine, un moldovean care se trage/.../din clasa morală şi spirituală a meditativului Miron Costin şi mai puţin din aceea a lui Ion Neculce, cel ce a adus râsu-plânsu în literatura română”. Şi încheie academicianul Simion: „Românul Alexandru Zub şi-a ales bine stilul şi metoda în istoriografie şi, după ce în tinereţe, a trecut prin infernul istoriei (citeşte: prin puşcăriile ei!), o scrie de atunci încet şi sigur, cu o maximă luare aminte şi cu o delicateţe a spiritului ce contrastează enorm cu graba şi zgomotul demistificatorilor de serviciu ai valorilor naţionale”.

■ Tot 80 de ani a împlinit la 13 septembrie şi colaboratorul nostru Ion Popescu-Sireteanu. Profesor prin sate şi oraşe din Moldova la tinereţe, profesor universitar la Iaşi la maturitate, distins lingvist, în ultimii ani s-a stabilit la Piteşti. Pe lângă studiile de lingvistică, Ion Popescu-Sireteanu scrie şi numeroase cărţi de poezie şi proză. Harnic şi laborios cercetător al limbii române, Popescu Sireteanu este şi un scriitor prodigios, fiind şi laureat a numeroase premii dintre care amintim pe cel al Filialei Piteşti a Uniunii Scriitorilor din România şi Premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române.

■ O vârstă rotundă a împlinit luna aceasta şi delicata şi discreta poetă Lucia Negoiţă. Îi spunem La mulţi! reproducând aici poemul său *Cuvântul lui Dumnezeu nu este vorbă multă*: „eu nu am în pază nici un cuvânt/din lut se plămădeşte trupul dar fără trupul//*vreme-i de plâns acum nu-i vreme de citit*//încă sunt privită în ochi/de un bărbat dintr-o pagină albă//*trăgaciul deschis spre ţintă/e glonţul ultim glonţul de argint*//încă strălucesc în sfera de cristal/stăpânirea peste cei mulţi//*o Domnul îmi dă puterea cunoaşterii prin necunoaştere/tot el mă eliberează de Cele ce Sunt//Grija întreagă asupra-i am trecut-o*”.

■ Cu prilejul centenarului Julio Cortazar, *România Literară*, nr. 38/12 septembrie 2014, publică un interviu cu marele prozator argentinian-parizian realizat de Claude Namer, interviu dăruit de autor, în 1994, Luminiţei Voina-Răuţ care l-a transcris de pe caseta video şi-l oferă cititorilor acum. Reproducem acest pasaj despre modul de a fi al faimosului prozator Cortazar, despre modestia lui care sperăm să pună pe gânduri măcar unu la sută dintre scriitorii noştri bolnavi cronici de vanitate: „Eu n-am căutat faima. Scriu de plăcere. Fireşte, orice scriitor vrea să i se publice cărţile, dar dincolo de publicarea lor, nu simţeam deloc dorinţa ca ele să fie încununate de un mare succes. Mi-era indiferent dacă vreo carte de-a mea era citită. Când una din cărţile mele apărea la Buenos Aires sau în Mexic, eu mă concentram deja asupra altei cărţi şi asta era uitată... Mă interesa doar ce făceam în acea clipă. Într-o bună zi am descoperit că mi se vindeau foarte bine cărţile în America Latină şi că erau traduse aproape peste tot în lume. Asta mi-a permis să trăiesc mai bine, să renunţ la traduceri (trăia din profesia de traducător la UNESCO; n. DAD) şi să mă ocup mai mult de scris. Şi uite aşa am început o *carieră* literară, cuvânt pe care-l refuz cu obstinaţie... Continuu să mă consider un amator, nu cred că sunt un scriitor profesionist. Când îmi văd cărţile şi tot ce s-a scris despre mine, îmi spun că visez, că nu-i nimic adevărat...”

■ În revista *Bucovina literară*, nr. 7-8 (281-282)/iulie august 2014, romancierul Radu Aldulescu acordă un interviu lui Alexandru-Ovidiu Vintilă, redactor-şeful revistei nordice. Reiau aici un răspuns al romancierului, o adevărată profesiune de credinţă: ”Procesul de formare al unui romancier este complicat şi subtil, presupune o serie întreagă de condiţii necesare, dar nu şi suficiente. Nu mai spun că unele din aceste condiţii se anulează reciproc în anumite împrejurări, iar în altele se potenţează reciproc. Există desigur o proporţie ideală între cât şi ce trăieşti, citeşti şi scrii, care proporţie însă doar Dumnezeu o ştie şi o aplică. Oricum, pot spune că un romancier se formează nu doar prin lecturi, ci şi prin ce trăieşte. În ce mă priveşte, mai ales prin ce trăieşte. Privind înapoi, aş putea spune că fiecare roman scris are ceva esenţial din viaţa mea. Metaforizând, aş spune că fiecare carte descrie un drum prin iad şi înapoi. De aceea, e mai greu să scrii romane decât memorii, critică, poezie, articole de ziar sau alte texte uzând de limbaje mai mult sau mai puţin artistice. Spunând asta, s-ar părea că trag spuza pe turta mea. Uitându-ne însă în jur, printre scriitori, vedem foarte puţini romancieri, iar printre aceştia, încă şi mai puţini romancieri buni. Scrierea romanului presupune trăire, empatizare cu personajele şi lumea lor, o cunoaştere a inimii nu la-ndemâna oricui şi-n ultimă instanţă spirit de sacrificiu. Nu oricine-i dispus pentru acest gen de sacrificiu”.

D.A.D.

Florian Silişteanu

Din cana cu păsări
cântec nou se strânge darul

danielei morgenstern

au norii de la o vreme nişte umbre pe sprâncene
vine Dumnezeu spre casă ori se duc greieri la coasă
ori se scoate din fântână mâna moartă de la mână
ori se primeneşte focul şchiopătând mereu norocul

când pe deal o stea se-arată parcă-i mama altădată
când era tânără toată când cocea pâine în vatră
până când de după stea altă umbră mama mea

numai tu de numai bine latră câinele a pâine
numai eu de după tu bea din sete cântecu
numai noi şi îngerul stă la pândă fulgerul
căutând printre inele nunta ta şi-a mamei mele

nişte greieri vor să cânte alţii icoane să pupe
vin de peste tot nuntaşii sărutând mâinilor naşii
cântec nou se strigă darul se aprinde nou amnarul
fiecare dă cât poate numai eu pe jumătate
că nu am de unde da că nu am pe unde sta
şi nu am de unde lua decât din distanţa mea

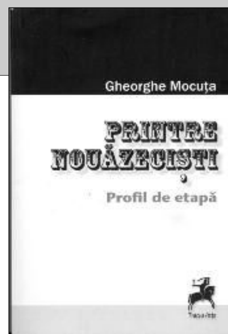
stai Tu Doamne paznic omului de după praznic
stai şi pe furiş ascultă când de iarbă iarba-i mută
că n-o paşte nimeni a şi nu-i şterge lacrima
că şi iarba se mărită dacă Tu n-o vrei cosită
că uscată când a fost măritată era-n post
şi când verde a murit doar Tu Doamne i-ai trăit

doamnelor şi domnilor cinstiţi meseni
...s-a furat mireasa!

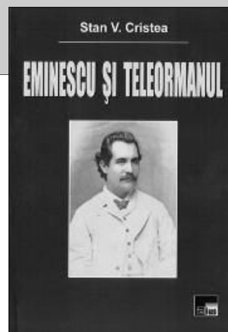
8 august 2014, Reno - Nevada - USA

actualitate

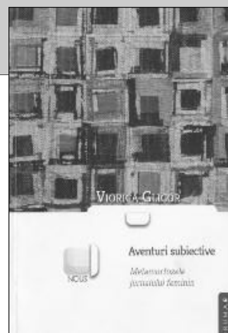
NOI APARIŢII EDITORIALE

GHEORGHE MOCUŢA
Printre nouăzecişti. Profil de etapă
Editura *Tracus Arte*, Bucureşti, 2013

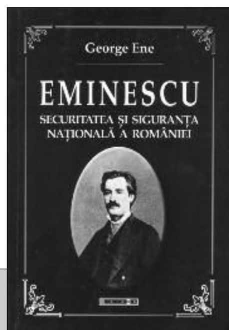
STAN V. CRISTEA
Eminescu şi Teleormanul
Editura *Aius*, Craiova, 2014

VIORICA GLIGOR
Aventuri subiective
Editura *Brumar*, Timişoara, 2012

VALENTIN HOSSU-LONGIN
Mantaua Iancului
Editura *Betta*, Bucureşti, 2014

GEORGE ENE
Eminescu. Securitatea şi siguranţa naţională a României
Editura *Eikon*, Cluj-Napoca, 2014

CRISTIAN BACIU
Poveşti din nopţile fără ţânţari
Editura *eLiteratura*, Bucureşti, 2014

Gheorghe Grigurcu

Un caracter tridimensional

Dumitru Augustin Doman: *Să admitem că un critic literar poate evolua în timp, pe măsura acumulărilor culturale, a observării tot mai profunde a fenomenului literar la zi, de la noi şi de aiurea. Dar se poate vorbi de evoluţie în creaţia literară, mai ales în poezie? E posibil un progres în acest domeniu?*

Fără doar şi poate că un critic literar e capabil "a evolua în timp", aidoma oricărui om al scrisului. Evoluţia e o binecuvîntare a condiţiei creatorului, care, angajat într-o competiţie mai întîi de toate cu sine însuşi, ţinteşte spre un randament maxim. Se pune întrebarea dacă istoria artei ar fi compatibilă cu acest concept. Răspunsul n-ar putea fi decît afirmativ. Formulele creaţiei care păreau bătute-n cuie au fost succesiv puse-n chestiune, silite a se relaxa ori a ceda locul în favoarea altora. Mai scrie cineva epopei sau tragedii? În schimb, s-a încetăţenit textul, recipient cu de toate. Trofeu a ceea ce se cheamă postmodernism. Normele frumuseţii au trecut pragul unor dificultăţi ce nu o dată aveau un aer insurmontabil, aidoma unui curs de apă care-şi croieşte neabătut drumul printr-un peisaj fie şi advers, plin de roci dure. De pildă, pînă la jumătatea secolului al XVIII-lea, clasicismul greco-latin, cu a sa sucursală care a devenit clasicismul francez, se bucura de condiţia unui model intangibil. Fapt ce însemna şi circumscrierea artei la un spaţiu geografic limitat, "nobiliar". Literatura era o afacere de curte, cu o etichetă care se cădea observată cu stricteţe. O adiere liberalizantă a venit dinspre Anglia, care, avîndu-i pe Shakespeare şi pe Milton, concedea la o mai mare varietate a materiei estetice. Pornind de la creaţia shakespeariană, un Lessing a pus în problemă suveranitatea teatrului francez, după cum un Schiller, la rîndul său, prin scrierea teoretică în care vorbeşte despre poezia naivă şi poezia sentimentală, pune pe tapet necesitatea unei producţii degajate de corsetul clasicist, tot mai stînjenitor. (O amintire amuzantă: cînd am publicat în revista **Familia**, la finele anilor '60, **Planul istoriei literaturii române** al lui I. Negoiţescu, cel stîrnitor de aprige controverse, în care poezia lui Eminescu era socotită, concomitent, "naivă şi sentimentală", cîţiva publicişti, care habar nu aveau de speculaţia schilleriană, l-au învinuit pe critic de... "blasfemie"). Hegel îşi îndreaptă privirea spre arta orientală, lărgind astfel considerabil teritoriul de interes estetic, deschizînd "colonizarea" întregului mapamond sub semnul creaţiei. Să mai insistăm pe saltul de la clasicism la romantism sau pe cel de la romantism la suprarealism, la fel de ameţitoare? Dînd bătăi de cap celor ce se străduiau în epocă a le analiza, a le sancţiona? E drept că de ceva vreme pare a fi intervenit în creaţie un soi de stagnare, de rotire pe loc care poartă numele de postmodernism. Toate piesele acesteia s-ar zice că au fost demontate şi realcătuirea unor entităţi funcţionale are loc în chip hazardat, fără a se mai impune o direcţie. Să fi avut dreptate Hegel cînd a profeţit sumbrul final al artei? Dar celebrul filosof a mai făcut o prognoză la fel de spectaculoasă, care nu s-a împlinit: sfîrşitul istoriei, marcat de cuceririle napoleoniene... N-am cuteza a presupune că vocaţia artei, caracteristică fiinţei umane încă din zorii civilizaţiei ("omul e om, fiind creator de metafore", aşa grăit-a marele nostru poet-filosof, nu-i aşa?), s-ar putea risipi dintr-odată aidoma unui fum, pe altarul progresului tehnic, cum un teribil sacrificiu adus acestuia. Să mai vedem, să mai aşteptăm, evident prin mijlocirea benevolentă a urmaşilor noştri...

Cu toate că perspectiva istorică certifică fără drept de apel evoluţia artei, conceptul de evoluţie nu e sinonim cu cel de progres. Vedeţi, aici e o problemă. Oare Homer, Virgiliu, Dante pot fi taxaţi drept inferiori lui Tolstoi, Dostoievski, Proust, oare Shakespeare să fi fost depăşit de Beckett sau Ionesco, oare Baudelaire, Rimbaud, Mallarmeé să conteze mai puţin decît Rilke, Ungaretti, Saint-John Perse? Cum putem citi, cum putem preţui simultan producţiile contemporane cu cele ale veacurilor trecute? Nu fără o aparentă justeţe, Paul Zarifopol afirma că operele vechi, unanim admirate, intrate într-un Olimp al marilor valori, nu sînt adesea şi citite cu atenţie sau nu sînt citite deloc, fiindcă... plictisesc. Clasicii n-ar reprezenta decît "o proptea pentru opiniile literare şi artistice". Să admitem, aşadar, că e vorba într-adevăr de un progres? De efecte distructive pentru ceea ce acesta lasă în urmă? Iată un exemplu relativ recent. Contestarea francă a lui Eminescu sub condeiul unor juni literaţi, nu lipsiţi de o anume perspicacitate, într-un număr al revistei **Dilema**, rămas de pomină. Comentatori care pretindeau nici mai mult nici mai puţin că Poetul nostru prin excelenţă nu ne mai spune mare lucru, că e covîrşit de banalitate. Fixîndu-şi indispoziţia chiar pe aspectul fizic şi pe liniile biografice ale acestuia. Le-am putea da dreptate? Da şi nu! Dacă azi un autor tînăr ar descinde în arenă cu unele din poeziile eminesciene, mai cu seamă cu cele din speţa eroticească, ar risca să nu atragă atenţia. Incontestabil. Aşadar, ce e de făcut? Să-l aruncăm în neant pe autorul **Florii albastre**, laolaltă cu destui barzi ai veacului al XIX-lea? Febricitanţii antieminescieni au comis însă o gravă eroare. Înţelegem intenţia lor de a şicana (fie şi cu asupra de măsură) clişeele didacticiste ce parazitează moştenirea Luceafărului, dar ei n-au abordat-o cum se cuvine. Creaţiile trecutului au pentru noi un caracter tridimensional. Primele două dimensiuni măsoară textele ca atare, cea de-a treia e una a temporalităţii. Cine nu ţine seama de ea, cade în capcana inculturii fie şi ocazionale improvizate. Orice operă care precede contemporaneitatea se cuvine percepută ca o ofrandă a unor vremi ce o impregnează imanent, în afara căreia n-o putem recepta satisfăcător. Ne transpunem în fiinţa sensibilă, fantomatică de-acum, a altui cititor care dispune de un drept al recepţiei primare. Ignorîndu-l, e ca şi cum, privind un om în carne şi oase, l-am trata bidimensional, aidoma unei fotografii sau unei imagini cinematografice.

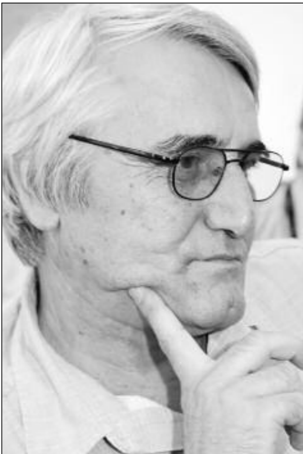
O altă chestiune care trebuie avută în vedere e cea a raportării textului literar la existenţa în timp, *recte* la evoluţia personală a receptorului. Într-un fel ni se poate înfăţişa acel text în adolescenţă sau în tinereţe, în alt fel la maturitate sau... ulterior. E vorba de aceleaşi conexiuni ale creaţiei cu timpul, acesta fiind reprezentat acum de existenţialul nostru fatalmente subiectiv. Numai că, spre deosebire de necesitatea adaptării la trecutul ce modelează valoarea unei alte epoci, aici e operantă disocierea de o imagine anterioară, frecvent nesatisfăcătoare. În primul caz, opera desprinsă de contextul său epocal, îmbătrîneşte, se ofileşte. În al doilea caz, are şansele unei revigorări. E un joc în trei, între operă, cititor şi durată. Aceeaşi tridimensionalitate îşi spune cuvîntul. Durata se relevă aidoma unui excelent intermediar al valorii. Cu cît arcul său e mai amplu, între prima lectură şi cele următoare, cu atît evaluarea intimă poate fi mai proaspătă, generatoare de sensuri şi nuanţe nescontate. În viaţa noastră interioară, precum în cea istorică, intervin perioade care îngăduie decantarea operei în figuri subiectiv-obiective mai avantajoase. E devenirea operei în forul personal al cititorului...

Dacă tot vorbim de evoluţia materiei estetice, să amintim şi momentele sale de neîndoielnică involuţie. Mai grave decît cele ale sleirii unei modalităţi creatoare prin manierism, epigonism, pastişă, căci resortul său nu e lăuntric, ţinînd de o devitalizare oarecum naturală, ci exterior. Ne referim la imixtiunile autorităţii politic-administrative în laboratorul creatorului. La acele ingerinţe care au atins cote terifiante sub regimurile totalitare. Comunismul a încercat să impună scriitorului programul său, rupt de programul şi de aspiraţiile acestuia, aşijderea rupt de solul artistic al epocii. Precum smulgerea unei plante din pămînt. Autorilor li se pretindea să scrie entuziast despre trăsăturile fictive ale unui răstimp de-o mare duritate reală, să se intemporalizeze prin urmare datorită a ceea ce s-a numit limbajul de lemn propagandistic. Făcîndu-se *tabula rasa* din marii poeţi interbelici, în locul lor au fost instalate cîteva fantoşe precum demult răposaţii D. Th. Neculuţă şi Ion Păun-Pincio, precum şi mediocrul supravieţuitor A. Toma. Stilistica poetică a săvîrşit un recul de peste o jumătate de secol, oboseala sa fiind socotită nu doar o virtute, ci şi o stringentă obligaţie. Barzii obedienţi s-au înveşmîntat în hainele unei vremi apuse, însă nu pentru a juca într-o piesă istorică, ci pentru a umbla aşa în realitate. Cine cuteza a scrie mai firesc, se vedea acuzat cu promptitudine de influenţe burghezo-moşiereşti, de misticism ori cel puţin de evazionism. Sub stigmatul unui astfel de "progres" regresiv, am trăit aproape două decenii...

Şi acum încă ceva despre relaţia dintre inovaţie şi tradiţie, dintre viitor şi trecut în pagina poeziei noastre contemporane. Explicabil, sub cîrmuirea comunistă, "inovaţie" a fost trogloditismul lozincard de care ne-am despărţit extrem de anevoios, abia după 1965, dar nici atunci pe deplin, căci dependenţii de partid şi-au continuat treaba. Mai întîi am avut a face cu nevoia revenirii la modelele interbelice, un soi de prim ajutor acordat unei persoane aflate în stare de şoc. Astfel încît n-a putut apărea un mai puternic interes teoretic al inovaţiei la tinerii în scriitura cărora se desluşeau ecouri distincte din Blaga, Arghezi, Pillat, Fundoianu, Ion Barbu, Topîrceanu. Mulţumiţi de euforia redresării fie şi incomplete a esteticului, aceştia evitau în orice caz polemica pe acest subiect. În asemenea circumstanţe un Nichita Stănescu s-a văzut aplaudat cu entuziasm pînă în ziua de azi, în pofida maldărului de stridenţe şi confuzii ce le-a oferit, dezavantajîndu-i grav personalitatea la început promiţătoare foarte. Scutit de-o analiză mai exigentă, fiind socotit un soi de apariţie mesianică a unei lirici în curs de recalibrare. (N-am încotro: cea mai judicioasă caracterizare din ultimul timp a autorului **Necuvintelor** ne-a dat-o Cristian Tudor Popescu). Postura inovaţiei s-a conturat abia la optzecişti şi apoi, cu nu mai puţin aplomb, la douămiişti. Aceştia au căpătat o mai vie conştiinţă de sine, dorindu-şi un ecuson al originalităţii cît mai de efect. Dar de-o abruptă, zdrobitoare deosebire n-a mai putut fi vorba între cele două serii. Un specific indenegabil al lor apare separat printr-o normală interfaţă. Nu e obligatoriu, vă ziceam şi altădată, ca fiecare generaţie să-şi aducă o paradigmă de-o noutate siderantă. E. Lovinescu scria: "Diferenţierea nu înseamnă, desigur, prin ea însăşi, artă şi talent; pe lîngă elementul mobil şi evolutiv, există şi un minim de condiţii dictate de experienţa trecutului şi de consensul oamenilor de gust". Totuşi se vădeşte o denivelare certă. Din păcate, cărturăria încă suficient de vizibilă a şaizeciştilor a scăzut în aşa grad în regia unor douămiişti, încît golul produs s-a arătat nimerit pentru elanul porno, aşa cum printr-o fereastră spartă, în ceas de furtună, nimeresc în casă diverse gunoaie ale străzii.

Orice operă care precede contemporaneitatea se cuvine percepută ca o ofrandă a unor vremi ce o impregnează imanent, în afara căreia n-o putem recepta satisfăcător. Ne transpunem în fiinţa sensibilă, fantomatică de-acum, a altui cititor care dispune de un drept al recepţiei primare.

Nicolae Oprea

Cronica întârziată

Autoportretul scriitorului: Marin Preda

Cred că cele două mii de texte cu caracter reflexiv adunate aici şi ordonate tematic nu conturează doar „portretul moral al unui scriitor de o autentică modernitate" (cum adaugă Marin Iancu în Notă asupra ediţiei), ci constituie, pur şi simplu, un autoportret spiritual şi deopotrivă moral bine tuşat în linii estetice.

„Scriitorul este omul care poartă în sine o întreagă lume, pe care oricât ar concentra-o şi ar încerca s-o concentreze, să spună totul într-un singur roman, totdeauna îi va rămâne, chiar spre sfârşitul carierei, sentimentul că nu a reuşit să spună totul despre sine, despre ceilalţi". Am extras acest citat definitoriu dintr-o culegere neobişnuită de texte, *Marin Preda, el însuşi* (Ed. Nico, 2013), selectate de istoricul literar Marin Iancu din toată opera prozatorului postbelic. Îndrăgostit iremediabil de creaţia acestuia – o dovadă în plus: *Dicţionarul personajelor lui Marin Preda*, un volum masiv, publicat cam în acelaşi timp –, profesorul bucureştean întreprinde o (re)lectură temeinică, parcurgând cu aceeaşi stăruinţă textele ficţionale şi non-ficţionale care pot furniza încă revelaţii chiar şi cititorului experimentat. El reciteşte metodic publicistica, eseurile, jurnalul şi corespondenţa scriitorului-temă – din planul meta-literaturii, şi creaţia literară propriu-zisă, cu atenţie sporită orientată asupra romanelor (inclusiv Bildungsromanul *Viaţa ca o pradă*), de la *Intrusul* până la *Cel mai iubit dintre pământeni*. Şi procedează dăscăleşte, dotat cu o foarfecă imaginară pentru decuparea fragmentelor revelatoare, spre a identifica reflecţiile, confesiunile cu turnură aforistică sau de laborator şi crez artistic, reliefând opiniile literare sau moral-existenţiale pregnante. Fascinat de spectacolul ideilor aşa cum Preda era fascinat de spectacolul vieţii, autorul selecţiei pune accentul pe moralismul scriitorului, redescoperind un „gânditor de vocaţie, atât în privinţa reflecţiilor asupra existenţei, în general, cât şi a eticii scrisului, în special", cum mărturiseşte într-o empatică prefaţă. Dar cred că cele două mii de texte cu caracter reflexiv adunate aici şi ordonate tematic nu conturează doar „portretul *moral* al unui scriitor de o autentică modernitate" (cum adaugă în *Notă asupra ediţiei*), ci constituie, pur şi simplu, un autoportret spiritual şi deopotrivă moral bine tuşat în linii estetice.

Ineditul acestei antologii, alcătuită după principiul colajului, constă – cum spuneam şi pe coperta a IV-a – în depăşirea graniţelor confesiunii sau opiniei auctoriale şi, implicit, ale comunicării directe. Cu alte cuvinte, Marin Preda se dezvăluie pe sine nu doar în documentele propriuzise: jurnal intim, epistolar, interviuri, opinie publicistică de actualitate. Ci şi - sau mai cu seamă – în ficţiunea epică, prin proiecţie în tipologia creată. Aşa se face că cele mai multe reflecţii provin din spaţiul romanului, unde opinia autorului e transferată fie în sarcina personajelor, fie în discursul-liant al naratorului subiectiv. După toate indiciile, fragmentele preluate din *Creaţie şi morală, Imposibila întoarcere* ş.cl. sunt distribuite în proporţie egală cu citatele din *Marele singuratic, Delirul, Intrusul, Risipitorii*, mai rar *Moromeţii* şi, în măsură covârşitoare, din ultimul roman, *Cel mai iubit dintre pământeni*. Suprapunerea planurilor care poate crea confuzii în ce priveşte relaţia operă-autor este un risc pe care Marin Iancu şi-l asumă cu bunăştiinţă pentru a configura portretul complex al omului-scriitor. Nu ne rămâne decât să acceptăm convenţia că Victor Petrini sau Niculae Moromete reprezintă ipostaze *alter ego* ale prozatorului.

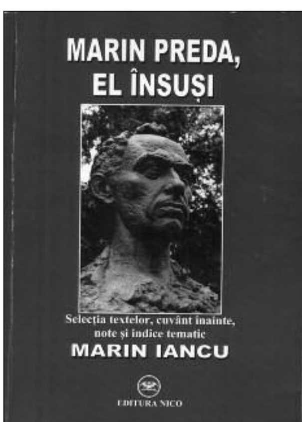
Preocuparea permanentă şi tensionată a lui Marin Preda pentru actul creaţiei şi condiţia Scriitorului este probată cu asupra de măsură în această antologie. Portretul în oglindă al *scriitorului* prinde contur nu numai din capitolul astfel intitulat, ci mai cu seamă din: *Artă, Artist, Arta prozei, Aspiraţie morală, Autenticitate, Carte, Climat literar, Comportamentism, Convenţie, Creaţie artistică, Curaj, Efort, Etape ale creaţiei, Falsificare, Fatalitatea relaţiei, „Făcătorii de cuvinte", Imixtiune, Inspiraţie, Lectură, Literatură, Lume, Libertatea spiritului, Mediu social, Mimetism, Moarte, Natura, Obsesie, Om, Operă literară, Personaj, Poet, Preferinţe literare, Proiecte literare, Realism american, Romanul modern, Scris, Sinceritate, Sincronism, Stil, Tehnică literară, Temă, Traducere, Universalitate, Valoare, Viaţă, Vocaţie, Voinţă* etc. etc. Am citat doar câteva dintre titlurile celor aproape 2000 (spune autorul) de secvenţe clasificate tematic şi sistematizate după criteriul alfabetic. Desigur, interferenţele dintre ele nu pot fi evitate, ajungându-se uneori la repetiţii sâcâitoare (cum este fraza din *Afirmare*, reluată ad litteram în *Critică literară*: „Obsesia criticii literare de totdeauna a fost, ca şi a artiştilor, afirmarea"). Iar unele teme puteau fi contopite, ca, de pildă, *„Obsedantul deceniu"* cu *Proletcultism*. De remarcat modestia autorului selecţiei, care îşi reţine orice comentariu, acceptând onest condiţia glosatorului, deşi se vede că este un specialist în opera lui Preda. Face o singură dată excepţie la capitolul *„Era ticăloşilor"*, cu un detaliu istorico-literar binevenit: *„Era ticăloşilor* reprezintă titlul unui eseu-pamflet, posibil de datat 1977-1978 (...) Se ştie că Marin Preda a redactat un text, intitulat *Novelle*, datat de mâna autorului: „Sinaia, august 1972*"*, un atac făţiş împotriva *erei ticăloşilor*, perioada „obsedantului deceniu", identificată de scriitor cu perioada debutului literar".

Nu-mi dau seama din ce motive autorul selecţiei îl exclude pe Eminescu din Indicele tematic, unde îşi găsesc locul, dintre scriitorii români, doar I.L. Caragiale, Mateiu I. Caragiale, G. Călinescu, E. Lovinescu, Al. Odobescu, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Geo Dumitrescu, M.R. Paraschivescu, Fănuş Neagu şi Nicolae Breban. Cred că opinii memorabile despre geniul eminescian se puteau găsi cu uşurinţă, mai ales în romanele cu personaje intelectuali, precum aceasta mascată de Marin Iancu la capitolul *Artă*: „Au fost scriitori care au văzut arta ca un spectacol făcut să copleşească pe cititor. Între ei stă în loc de frunte Eminescu, care este marele nostru poet: ideile sale, stările sale sufleteşti, predispoziţiile sale cele mai intime sunt caracteristice romantismului german: el rămâne însă un poet original, atât prin tragismul său, care este deosebit de cel al romantismului german, cât şi prin forţa sa de expresie specifică geniului şi reprezentând virtuţile creatoare ale poporului nostru...". Şi Caragiale (tatăl, căci fiul renegat pare avantajat în selecţie) este întrucâtva nedreptăţit, cu o singură trimitere preluată din *Creaţie şi morală*. Or, Marin Preda, afin cu înaintaşul muntean în ironia contrasă din *comedia cuvântului*, a alcătuit în 1972 o ediţie semnificativă de *opere alese* din proza lui I.L.Caragiale şi din prefaţa acelei antologii se puteau desprinde câteva reflecţii definitorii (cu un exemplu: „Descoperirea acestei comedii a cuvântului îl duce pe Caragiale spre conştiinţe adormite sau buimăcite").

Delimitarea critică faţă de precursori şi modele este una din temele predilecte (aproape, obsesive) ale gânditorului prozator. Printre scriitorii de anvergură universală care i-au marcat scrisul în anii formării se află, în primul rând, Dostoievski – căruia i se acordă un spaţiu meschin în antologie -, exploratorul straturilor abisale ale sufletului uman, cum mărturisea în *Viaţa ca o pradă*: "Şi când am citit fraza finală, că trebuie să renunţe la dictonul pe care Socrate îl citise pe frontispiciul oracolului de la Delfi, *Cunoaşte-te pe tine însuţi*, fiindcă dacă o vom face vom descoperi în noi înşine un miracol, am simţit că Dostoievski însuşi se prăbuşea în sine făcând această descoperire, şi m-am simţit rău câteva zile". (Ciudat este că M. Iancu *croşetează*, să spunem aşa, tocmai acest citat semnificativ, deşi reţine contextul, reamintind de brutalele tăieturi ale cenzurii din ediţiile clasicilor în perioada proletcultistă). Revelaţia abjecţiei omeneşti va fi ajustată mai târziu, când va înţelege că Dostoievski nutrea o mare aversiune împotriva "trufiei umane" şi vroia să-i umilească pe ticăloşi îndemnându-i pe calea mântuirii. Deşi, în chip organic, prozatorul român nu aderă la această credinţă, el va rămâne multă vreme marcat de experienţa lecturilor dostoievskiene. A scrie inspirat de Dostoievski constituie o etapă depăşită cu dificultate, sub tirania obsesiei de raportare la model. Rezultatul căutărilor sale va fi, în stadiul proiectării *Moromeţilor*, un roman ratat, scris după tipare dostoievskiene. La acea dată, pentru prozator era mai firesc să-şi găsească universul propriu, decât să se delimiteze de precursori. Confruntarea cu maeştri modelatori este, însă, doar amânată. La maturitate, Marin Preda revine asupra "germenilor formativi", pregătit să-şi înfrunte modelele cu propriile arme. Protagonistul ultimului roman, Victor Petrini, este în fond o replică la personajele dostoievskiene cu o conştiinţă scindată. El reprezintă intra-textual vocea auctorială, organic anti-dostoievskiană; iar atitudinea personajului-narator coincide cu aceea a scriitorului-cititor de odinioară.

Referinţele la Lev Tolstoi, al cărui "geniu epic" este admirat de tânărul Preda, sunt la fel de numeroase în *Cel mai iubit dintre pământeni* (pp. 86, 108 ş.u., 111, 313 vol. I şi 138, 242 vol. III, ed. princeps), căci influenţa lui modelatoare a funcţionat iarăşi stimulativ în faza formării sale spirituale, cum declară în Bildungsroman: "Întâlnirea mea adevărată cu Tolstoi avea să se petreacă mai târziu şi suflul epopeic din *Război şi pace* să-mi amintească de Homer; cât despre *Moartea lui Ivan Ilici*, cu acel lucru din dreapta corpului său pe care îl căpătase în urma unei lovituri de scaun şi care avea să-i pricinuiască o moarte lentă, însoţită de groaznice chinuri morale, aceste chinuri aveau să mi se transmită şi mie vreme îndelungată, şi mie mi se părea că trăiam ca Ivan Ilici şi eram înspăimântat; cum trăiam, unde e lumina vieţii pe care Ivan Ilici o descoperă abia când e vârât în sacul morţii?; imagine teribilă, moartea ca şi când ai intra cu capul în jos într-un sac, în care nu vrei să intri, dar eşti împins; prin eliminarea savantă a detaliilor unei vieţi meschine, dar care seamănă cu a tuturor oamenilor, Tolstoi îşi împinge eroul spre tragedie cu vigoarea unei fatalităţi inexorabile; niciodată nu aveam să citesc ceva mai zguduitor." Opinia aceasta lipseşte şi ea din antologie, fiindcă dintre numeroasele reflecţii se reţine o scurtă confesiune irelevantă; „Consider că Tolstoi a exercitat asupra mea o influenţă binefăcătoare". E drept că Marin Iancu reproduce alte păreri despre Tolstoi, incluse inadecvat în contextul altor capitole tematice: *Documentare, Evenimente şi personaje istorice, Istorie, Lume* ş.a. Acestea sunt, dealtfel, riscurile unei selecţii fatalmente subiective: omisiuni, abrevieri, interferenţe.

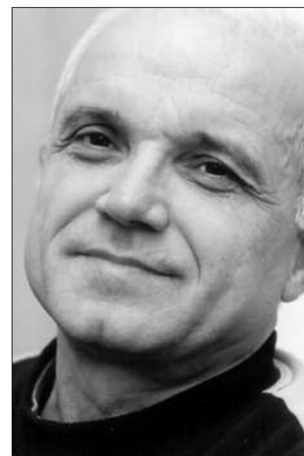
Aş încheia cu o frază cât un crez artistic, inclusă sub titlul impropriu *Sfat*: „Toţi învaţă de la Balzac să nu ignore rolul mecanismului social, de la Victor Hugo să caute excepţionalul şi surpriza vieţii, de la Dostoievski să nu ignore adâncimea fără spirit a sufletului omenesc, căutându-se în acelaşi timp pe ei înşişi, cu viziunea lor unică, cu experienţa lor unică, străduindu-se să dea o formă potrivită, adică tot unică, povestirilor şi romanelor lor...". Dincolo de inevitabile imperfecţiuni provenind dinspre subiectivism, sunt de apreciat truda şi meritele lui Marin Iancu care a reuşit să reconstituie minuţios din colaje profilul prozatorului în *Marin Preda, el însuşi*, în tentativa de reactualizare a operei acestuia.

N. Oprea

cronici

Liviu Ioan Stoiciu

La Neptun, la Casa Scriitorilor, ultima oară (Eminescu a fost o singură dată la mare?)

Ştiu că sunt mulţi scriitori români care merg anual în vacanţă în Grecia, unii dintre ei evitând de regulă Casa Scriitorilor din Neptun şi litoralul românesc. Anul acesta (în seria 1-10 august) am întâlnit doi scriitori la Casa Zaharia Stancu care s-au bronzat întâi în Grecia şi mai apoi au venit în România la mare, la Neptun — unul e George Cuşnarencu (încântat în postură de bunic) şi altul e Gabriel Chifu (a stat doar trei zile şi s-a întreţinut îndeosebi cu ministrul Educaţiei, cazat cu familia aici, din câte am înţeles de la binevoitori; eu nu-l cunosc pe acest ministru). Personal, n-am încercat această experienţă, de a merge vara în Grecia (sau în Bulgaria sau Turcia, în principal; dar sunt atâtea alte destinaţii externe pentru o vacanţă de neuitat), la preţuri convenabile, care le concurează pe cele de la Casa Scriitorilor. Îmi place golful Mării Negre la Neptun (şi faleza), dintre Vila Preşedintelui ţării şi Casa Scriitorilor, ferit de ochii majorităţii turiştilor (veniţi „La steaguri", la plaja de fiţe, claie peste grămadă, în sezon), chiar dacă sunt dezamăgit de condiţiile modeste de cazare şi de faptul că, paradoxal, pe an ce trece e tot mai scumpă cazarea (deşi Casa Scriitorilor nu are aer condiţionat; la preţul de 140 de lei pe noapte găseşti cazare de lux la pensiuni noi pe litoral, cu toate dotările, dacă o plăteşti din timp). Neaşteptat, i-am revăzut acum la Casa Scriitorilor (dintre cei cunoscuţi de mine; în majoritate îmi erau necunoscuţi, în „serie") pe Gabriela Adameşteanu, Eugen Negrici (cu fiul) şi Bujor Nedelcovici. Sau pe maestrul Radu Beligan. Dar şi pe Fevronia Novac (şi mama ei, scriitoare, Elisaveta Novac), măritată în Franţa, plus prozatorul basarabean N. Rusu, apoi Carolina Ilica sau Valentin Hossu Longin (şi fiul lui, comentator sportiv). M-am bucurat să-l reîntâlnesc, totodată, pe criticul literar Cristian Livescu (directorul revistei *Antiteze*, care apare trimestrial la Piatra Neamţ; mi-a dat ultimele două numere; a promis că o va pune şi pe internet) şi să primesc de la el cărţoiul „Eminescu şi enigmele Caietului vienez (Strategiile textuale ale debutului literar)", din care voi cita aici. Sincer, mă simt îmbogăţit de câte ori citesc din Eminescu sau despre Eminescu, am o slăbiciune pentru el. În cazul cărţii de faţă, prefaţatorul ei, Mihai Cimpoi atrage atenţia că avem de a face cu „o revoluţie coperniciană" în eminescologie: Lucrarea lui Cristian Livescu, care abordează — cu un dar al documentării ieşit din comun şi cu o aplecare hermeneutică vecină cu arguţia, dar mereu direcţionată spre revelarea esenţei — debutul literar eminescian sub aspectul metodic al strategiilor textuale, produce o adevărată revoluţie coperniciană în eminescologie. Cristian Livescu e şi editor (editura lui se numeşte Crigarux), mi-a dăruit şi două romane publicate la Editura Crigarux, semnate de Florin Vasile Bratu, „Drum închis" şi C. Virgil Gheorghiu, „Cravaşa", tradus de editor (amândoi romancierii sunt nemţeni la origine, primul locuieşte la Bucureşti, al doilea a murit în 1992 la Paris, emigrat din 1960; C.V. Gheorghiu e celebru cu „Ora 25", roman tradus de Monica Lovinescu).

Pe scurt, câteva consemnări făcute la Neptun, la Casa Scriitorilor. Vineri, 1 august — nu plătim taxa trecerii peste pod, la Dunăre, la Feteşti, chiar azi premierul Victor Ponta a dat ordin să fie scoasă la sfârşit de săptămână (13+13 lei). Ajungem (eu cu Doina Popa) abia la ora 15.30 la Neptun, cazaţi la camera 26 (rezervată din primăvară), cu fierăstruică la mare. Ne mirăm, plasele de ţânţari sunt găurite, lipite cu scotch, asemenea ramei de jur împrejur, o fi fost furtună şi le-a rupt, arată ca dracu (un administrator grijuliu le-ar fi schimbat imediat, cu o investiţie minimă). Primul pe care-l văd în curtea Casei Scriitorilor şi mă mir (nu l-am mai văzut pe aici) e Radu Beligan, îngrozitor de slab, susţinut de o parte şi de alta de două femei, aflu că a avut un accident pe scenă (mai apoi aveam să-l observ cu coada ochiului la parter, în balcon, cu faţa spre curte, privind singur în gol), are 96 de ani, un destin nemaipomenit (păcat de colaborarea lui cu PCR-Securitate, a fost membru în CC al PCR şi deputat în MAN). Marea, zbuciumată, valuri ca un zid, se rostogolesc şi te dărâmă, venim pe plajă de la ora 17.45 la 19, stau pe nisip pe prosopul dublu, nu reuşim să înotăm (mergem la mijlocul golfului), facem preumblarea obişnuită, după ce ieşim din apă, să ne mai uscăm, mergem până la gardul (acum are rogojină) „Vilei lui Ceauşescu-Iliescu-Constantinescu-Băsescu" şi înapoi, spre Vila Scriitorilor. E cald (va fi cald şi după ce se întunecă). Îmi pun vată în urechi când intru în mare, să fiu sigur că nu mă căptuşesc iar cu o otită. Pe plajă, cu privirea în depărtarea mării fără orizont, bărbaţi aşezaţi, înşiruiţi, cu acelaşi gen de pahare de bere în mână, ar fi trebuit să-i număr (poate făceau parte dintr-o reclamă şi beau gratis). Îi plătesc „administratului Vasile" 1.900 de lei pentru zece nopţi (atâta e seria) cazare la garsonieră, în care intră şi micul dejun, şi o masă, cina, 25 lei de persoană (am stat numai şapte nopţi, celelalte trei nopţi le-am dăruit fiului, Laurenţiu, venit cu iubita lui, Ana). Am făcut rost de bani în ultima clipă (n-am putut să plătesc la Bucureşti, la sediul USR, doamnei care se ocupă de repartizări la Casa Scriitorilor, Adriana Stoica) — de când mi-am mutat domiciliul, nu mai am bani, mereu trebuie cumpărate ba una, ba alta, sau trebuie plătit câte un serviciu neaşteptat. După ora 21.30 ieşim la o preumblare pe faleza, de la gardul militarizat al Vilei Preşedintelui o luăm spre centrul staţiunii Neptun, să facem mici cumpărături. Am venit „distraţi" la mare, am uitat să luăm cu noi multe lucruri necesare, pe care trebuie să le cumpărăm acum (inclusiv şampon şi prelungitor electric, priza fiind blocată de tăblia patului în camera unde suntem cazaţi; ne adaptăm la ce avem).

Acum, când scriu aici, mă întreb a câta oară vin la mare (la Casa Scriitorilor am avut acces numai după Revoluţie; înainte de Revoluţie veneam prin sindicat, prin OJT sau pe cont propriu, la întâmplare). Mi-am amintit că Eminescu a fost o singură dată la mare — şi a făcut-o când avea 32 de ani. De curiozitate, iată o relatare: Nu vom vorbi acum despre poeziile în care Luceafărul a evocat apele bătrânului Pont Euxin. Vom rememora doar crâmpeie din impresiile sale, luate la faţa locului, în timpul singurei sale şederi la Constanţa. La numai patru ani de la terminarea Războiului de Independenţă şi de la alipirea Dobrogei la România, în iunie 1882, Mihai Eminescu vine la Constanţa pentru zece zile, „să facă băi de mare", aşa cum îi recomandase medicul, pentru a-şi trata sănătatea sa din ce în ce mai precară. Despre Dobrogea scrisese înainte, însă fără să o vadă vreodată dar şi-o imaginase (şi avusese dreptate) asemenea unui „Orient în miniatură, cu tot amestecul său de popoare". După o călătorie obositoare de aproape două zile, ajunge şi se cazează la Hotel d'Angleterre (astăzi pe acest loc – actualul Intim, în Piaţa Ovidiu), iar pe 16 iunie îi scria iubitei sale Veronica Micle: „O să mă întrebi ce efect mi-a făcut marea pe care o văz pentru întâia oară? Efectul unei nemărginiri pururi mişcate... n-am văzut-o în toate feţele ei, căci e schimbăcioasă la coloare şi în mişcări, de unde unii autori o şi compară cu femeea... când luna e deasupra apei ea aruncă un plein de lucire slabă care pluteşte pe o parte... Restul rămâne în întuneric şi noaptea, marea îşi merită numele ei de Neagră... Sunt într-o mansardă şi privirea mi-e deschisă din două părţi asupra mării pe care aş vrea să plutesc cu tine". Eminescu s-a îndrăgostit de Marea Neagră şi a evocat-o mereu în poeziile scrise. Din păcate, nu a mai revenit niciodată la ţărmul ei, trecând în nefiinţă şapte ani mai târziu. Însă cine ştie, poate că Luceafărul veghează acum, de undeva de sus, apele întunecate ale Pontului care i-a fermecat sufletul... (Cristian Cealera pe Blak Sea Travel. Sursă – „Mihai Eminescu – băi de mare la Constanţa – Cartea Dunării", Editura Sapiens, Brăila 1997).

...mă simt îmbogăţit de câte ori citesc din Eminescu sau despre Eminescu, am o slăbiciune pentru el.

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI ONEŞTI şi BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „RADU ROSETTI" ORGANIZEAZĂ

Concursul naţional de proză scurtă „RADU ROSETTI" - ediţia a XVI-a 2014

Concursul este organizat pe trei grupe de vârstă: 10-15 ani, 16-20 de ani, 21-35 de ani.

Categoria de vârstă va fi specificată la începutul lucrării.

Condiţii de participare:

* 1-2 lucrări care să nu depăşească 10 p. (text dactilografiat / tehnoredactat) şi care să nu fi fost premiate la alte ediţii ale Concursului naţional de proză scurtă „Radu Rosetti";

* lucrările vor fi semnate cu un motto şi vor fi însoţite de un plic care va purta acelaşi motto şi categoria de vârstă în care vor fi înscrise datele personale ale concurentului: numele şi prenumele autorului, data naşterii, adresa completă, numărul de telefon şi profesia (*plic care va fi deschis după jurizare*);

* în paralel, lucrarea în format electronic, având specificate acelaşi motto şi categoria de vârstă, va fi expediată pe adresa: *bibli_on@yahoo.com* ca ataşament tehnoredactat în programul Microsoft Word şi salvat în format *.doc* (nu docx), cu font Times New Roman, mărime 12, marginile paginii setate la 2 cm, aliniere justify. Mesajul va avea ca subiect „pentru concursul de proza *Radu Rosetti"*. Organizatorii garantează anonimatul expeditorului;

* participă tineri care nu au debutat editorial în proză, nu sunt membri ai Uniunii Scriitorilor sau ASPRO (Asociaţia Scriitorilor Profesionişti din România).

Lucrările (schiţe şi povestiri) vor fi expediate pe adresa: Biblioteca Municipală „Radu Rosetti", Bulevardul Oituz nr. 13 A, Cod poştal 601077, Oneşti, Jud. Bacău. Data limită de primire a lucrărilor: 1 octombrie 2014.

Premierea va avea loc în data de 30 octombrie 2014. Pentru laureaţii concursului cu domiciliul în alte localităţi, premiile vor fi expediate prin poştă. Relaţii la telefon: 0234/324099, tel./fax 0234/312202.

OBSERVAŢII:

Versurile, fragmentele de teatru sau eseurile filozofice, istorice, lingvistice etc. nu vor intra în concurs. Lucrările scrise de mână, precum şi cele care nu respectă prezentul regulament, nu vor fi luate în considerare.

Generaţia poetică 2000

Andrei Mocuţa

Andrei Mocuţa este pseudonimul literar al lui Andrei Lucian Mocuţa. S-a născut în Arad la 12 ianuarie 1985 şi locuieşte în Curtici. Predă limba engleză şi limba franceză la şcoala generală din Curtici, judeţul Arad. Este Doctor în Litere la Universitatea de Vest Timişoara cu o teză despre scriitorul american J. D. Salinger.

A debutat publicistic cu o recenzie în revista „Arca", nr. 10-11-12 din 2001, iar editorial cu volumul ***Povestiri din adânci tinereţi***, la editura Cartea Românească în 2006, volum care a obţinut Premiul pentru Proză la Concursul de manuscrise al Uniunii Scriitorilor din România.

În 2009 publică al doilea volum de proză, ***Porcilator***, la editura **Brumar** (Premiul Cenaclului USR, Arad, 2009), iar in 2012 romanul ***Sercan***, la editura **Dacia** (Premiul USR, filiala Arad, 2012).

Debutează cu poezie prin volumul ***Nu există cuvinte magice***, Editura **Tracus Arte**, 2013.

Prezent în antologiile: ***Puzzle (o panoramă a prozatorilor arădeni de azi)***, Editura Mirador 2007; ***Şase autori şi un pictor în căutarea Curticiului pierdut***, Editura Mirador 2008; ***Antologia prozei scurte transilvane actuale*** – Ovidiu Pecican (coordonator), Editura Limes, Cluj, 2010; ***treizero*** (antologia taberei de creaţie a tinerilor scriitori, Săvârşin), Editura Mirador, 2013.

Colaborează la revistele literare: „România literară", „Arca", „Familia", „Convorbiri literare", „Tribuna", „Orizont", „Semne", „Steaua", „Vatra", „Argeş" etc.

Din 2010 este membru al Uniunii Scriitorilor din România.

Numai cunoaşterea desăvârşită

***a originii primului* tapas**

îmi mai poate salva

sufletul.

Sper să

fie-nsoţit de o porţie

consistentă de smochine,

altfel risc să-mi trădez descoperirea

prin pata de ulei

(extravirgin) de măsline

din colţul gurii.

Poeme catalane

Mirador de Colomb

De-ar fi păşit
Columb
în lumea nouă
cu un hamburger
proaspăt gătit pe grătar,
n-ar mai fi fost celebru
pentru descoperirea
Americii,
ci pentru că a lăsat
burgerul să se răcească.

Port Vell

În Portul Vechi din Barcelona,
două tinere şi un bărbat
în costum de marinar
urcă într-un iaht luxos şi încep
o conversaţie
foarte captivantă.

Mi-ar fi plăcut
să ştiu şi eu spaniolă
şi să le împărtăşesc entuziasmul,
însă ele vor rămâne oricum
în mintea mea,
fericite şi nerăbdătoare
să pornească în larg.

Muzeul Dali

Am văzut ouăle lui Dali
în mărime naturală
pe acoperişul locuinţei
sale din Figueres,
însoţite de următorul
avertisment pentru turişti:

Cine a zis că sunt stăpânul
acestui morman de rahat,
când de fapt muştele
îmi ţin lecţii avansate
de biomecanică
în timp ce se strecoară
învingătoare
în despărţitura feselor mele.

Urşii polari

din Barcelona

În Barcelona,
cei mai mulţi urşi polari
mor de bătrâneţe
şi bărbile lor albe se revarsă
în Marea Mediterană.

Alţii sunt ucişi de păpădii
şi vântul împrăştie blană
în loc de puf.

La ora închiderii

Sunt singur la barul hotelului,
toţi au plecat la culcare,
mai puţin guralivii poeţi spanioli
ce profită de serviciul
all-inclusive până la ora
închiderii.

Beau martini, mojito, sangria,
vin Rioja şi încearcă să cucerească
mediteraneence focoase
cu versuri proaste.

Nu poţi găsi nimic poetic
în astfel de împrejurări,
iar acest poem mi-e martor.

Tapas

Numai cunoaşterea desăvârşită
a originii primului *tapas*
îmi mai poate salva
sufletul.

Sper să fie-nsoţit de o porţie
consistentă de smochine,
altfel risc să-mi trădez descoperirea
prin pata de ulei
(extravirgin) de măsline
din colţul gurii.

Voi folosi întunericul drept călăuză

Voi folosi întunericul drept călăuză
pentru că sunt lingura unui orb
ce încearcă să desluşească literele
dintr-o supă alfabet
şi pentru că ascunzi destule
felinare sub piele
ca să-ţi admir frumuseţea
de la orice depărtare.

În aşteptare

Te-am aşteptat,
marea te-a aşteptat,
şireturile dezlegate
ale lui Cristofor Columb
te-au aşteptat,
prima zăpadă te-a aşteptat,
însăşi aşteptarea
te-a aşteptat,
dar cel mai mult
te-au aşteptat stelele,
care aşteaptă dintotdeauna.

Mi-ar plăcea
să le pot oferi ceva de băut
stelelor,
le-ar prinde bine,
mai ales într-o noapte
ca asta.

Las Ramblas

De când mi-a ieşit un coş
în vârful nasului
am impresia că atunci
când mă plimb pe *Las Ramblas*
arătătorul lui Columb
e îndreptat spre mine şi spre
delegaţia noastră de poeţi
cu nasuri defecte.

La ce folos
că scriem poezie
dacă nu avem nasuri perfecte?

Flori în locul pasagerilor

Poemul acesta
s-a născut în drum spre Costa Brava
pe bancheta unui autobuz
al agenţiei Karpaten Turism
şi acolo îşi va petrece tot restul vieţii,
iar când va muri
va fi transportat la cimitir
de acelaşi autobuz în formă de sicriu
cu flori în locul pasagerilor.

Barcelona, la plecare

Suntem fără ochi,
fără guri şi fără urechi,
doar firele de iarbă
şi florile
ne cresc pe umeri.

Tot ce avem nevoie să ştim
aflăm de la albinele
care ne împrăştie polenul
ca pe titlul unui jurnal:

Suntem 2 milioane
de oameni în Barcelona
şi 10 milioane
de măşti.

Barcelona-Bucureşti, via Itaca

Că n-am fost drepţi şi-ntregi la cap cu toţii,
strigarăm noi în cor când lumea asfinţise,
deci du-te tu cu-ai tăi, pe jos, Ulise,
sau dacă vrei, pe mare, lângă soţii

Ce vor dormi-n corăbii astă-noapte,
iar mâine vor străbate largul mării,
atraşi de-al valurilor freamăt şi-al chemării
sirenelor cu sânii plini de dor şi moarte.

Sunt bântuit, dragii mei

Sunt bântuit
dragii mei
de-o viziune
în care
bastonul
lui Salvador
Dali e uraganul
ce-n câteva
secunde
a străbătut
lumea-ntreagă
fără
să simţim
vreo adiere
din cauză
că rănile lui
îl fac nevăzut

poesis

Florea Miu

Poarta îndărătnică

Stăm drepţi în faţa uşilor prea mari.
Între copaci e-o dulce frămîntare.
Iubito, luna poartă ochelari,
cîmpia se îneacă într-o floare,

timpul în somn se trage înapoi,
cînd veacuri albe întregesc o rană;
fluturii clipei, aruncaţi în noi,
visează o lumină diafană.

Pereţii toamnei nu mai pot rodi,
vinu-i acrit în cupele gingaşe.
Din lacrima frumoşilor copii
se-naltă fumul desenînd oraşe.

Vînătoare

Întîrzie venirea acelui ceas aprins.
Au fost porunci ca toamna să treacă mai departe!
De neuitare, pomii bolnavi coboară-n vis —
le este rană floarea care porunci împarte.

La vînătoare blîndă, ca simpli vînători,
legîndu-ne cu fluturi durerile abstracte,
noi ducem herghelia frumoaselor ninsori
pe creasta unde bate un vînt cu ochi de lapte.

Starea de fapt

Pe străzile oraşului se plantează ochi.
Trec camioane încărcate cu aer, e un du-te vino
continuu.
Deosebirea dintre noi, iubito,
e că mie îmi place să citesc denumirile,
iar ţie — să mergi.
Tot descifrînd, am ajuns cu lectura
în nori. Dincolo nu se mai poate
pentru că e mult prea albastru.
Pe-aici e atîta lumină, încît
se văd şi lacrimile tale. Încerc
să construiesc cu privirea o casă,
ba chiar un oraş. Închipuirea împinge
indiferenţa spre margini. Lucrez cu spor,
fiecare furnal e o adevărată grădină…
Să-mi trimiţi de preferinţă cuvinte
pe care să le aşez la intrarea în vis!

În pauza dintre gînduri se poate fuma o ţigare.

Cîntec cu ochii închişi

Dacă vedem şi vedem că nu se mai poate,
e bine să ne punem mîinile la ochi
şi totul va fi, încă o dată, posibil.
Bucuriile vor prinde iarăşi
să crească;
roua se va depune în locul igrasiei
din suflet;
în peştera gîndului vor începe să curgă
nevisate izvoare.

Fericirea va continua să existe
sub zări interzise,
vom scrie poezii,
ne vom ascunde înăuntrul nostru,
unde vom trage cîte o spaimă teribilă,
vom face economie de sentimente…
Important e
să spunem că totul — dar absolut totul —
se poate!

Hanibal ante portas

Înainte de a se hotărî să pornească
spre Roma
Hanibal şi-a trecut în revistă
oştile.
Le-a scuturat de gînduri, observînd
că toate drumurile duceau
spre Cetatea eternă.
Neavînd de ales, a pornit într-acolo
unde îl trăgea aţa istoriei.
Munţii s-au retras din calea
soldaţilor săi,
cum se retrage apa în nisip,
vîntul a împietrit pe creste,
stîncile s-au transformat în străjeri,
iar nopţile fumurii
au înfrunzit pe spinările elefanţilor.
Nimic nu i-a stat împotrivă
şi totuşi
s-a oprit în faţa porţilor
aproape deschise…

Unii spun că s-ar fi împiedicat
de o frunză.

Curăţenie generală

Mare animaţie în amfiteatrul absenţei.
Treptele sunt şterse de gînduri,
amintirile sunt incinerate,
se pune aspiratorul de vise —
curăţenie generală!
Unde îmi este, oare, paharul
din care îmi beau întrebările?!

Neînduplecate priviri scrutează
nelinişea —
camere de luat vederi înregistrează
obsesiile, spaimele, adierea stîrnită
de primăverile pierdute.
Tristeţile sunt date la spălat,
disperările sunt ucise
cu laţul hingherului,
chiar şi stelele sunt trase la rindea
pentru a străluci în arenă.
Totul se plăteşte, totul se plăteşte —
lumina e jupuită de vie…
Întîmplarea care-am fost se-ntoarce
în nevăzuta cîmpie.

Numai toamna

Se aşterne toamna în noi: căderea
frunzelor a devenit secret de stat —
nimic nu se întîmplă fără ordonanţe
de urgenţă, de exemplu îmbolnăvirea subită
a ierbii sau tristeţea copacilor.
Nimic nu se mai întîmplă
fără ordin de sus. Numai toamna
umple încăperile de lumină
şi de alte regrete.
Floare tîrzie — anotimpul
săpat în absurde tipare!
Un singur strop de culoare acoperă lumea,
în distilerii clandestine se prepară tăcere
pentru cîteva continente; licoarea celestă
e sorbită pe furiş, cu migală,
în mărunte explozii de abur şi fum.
Numai toamna coboară prin geamul
de la bucătărie al vieţii,
umple cupe cu nisip cenuşiu
şi aromă buimacă,
nu mai ţine cont de cuvinte…

Contrapondere

Într-o parte a cerului sunt eu,
în cealaltă — oglinda.
Ca să mă privesc, trebuie să dau la o parte
imensitatea,
să curăţ orizontul de cîteva depărtări
care îmi stau cu obstinenţă în cale,
să înlătur praful galactic
cu întuneric albastru în el.
Nu pot străbate fosforescenţa
prăpastiei,
stratul de rugină din mine —
mi-ar mai trebui nişte aripi!
Mă aflu într-o parte şi alta a cerului
în acelaşi timp
dar nu reuşesc să mă văd —
şi chiar dacă m-aş vedea,
s-ar putea să descopăr în locul meu
pe altcineva!

Cercuri negre

Nu se mai întîmplă aproape nimic —
vînt şi umbră e în fiece încercare,
foc împietrit e în litere, iar cuvintele
s-au întors înapoi, în chenare.
Toate drumurile duc spre o casă pustie
unde singurătatea stă la o masă şi scrie
poemul fără sfîrşit;
pleoapele se apropie, nu mai contează
nici anii,
liniile au ruginit în desene,
amintirile se despart în litanii.

S-au sfărîmat începuturile
şi e frig în cuvinte —
nimic nu se mai întîmplă de-acum
în firul de iarbă, cuminte!

Paznicul întrebării

Frumoase erori îi umpleau altădată
privirea —
dar el şi-a construit locuinţa în valuri,
el este paznicul întrebării, adună furtuna
între cele cîteva ziduri
ale gîndului său şi urmele îi rămîn
în pămîntul sărat al uitării…
El bate vîntul în cuie
şi scutură tăcerea de nori.
Zi şi noapte, rezemat de o lacrimă,
vede căi nevăzute
pe cîmpia de bronz.
El nu face cale întoarsă, nu are
început şi sfîrşit. Îşi aruncă privirea
peste siluetele zării.
Nu întîlneşte pe nimeni în insula lui
de cristal! Crede în semnele date
cum valul se sprijină pe alt val.
În trecutele sale erori cade umbra
unui cer de cuvinte, oval.

Iarba din cer

Au obosit drumurile —
dus-întors pînă-n cer!
Ultimul venit are nevoie
de reparaţie capitală.
Nu mai funcţionează nici depărtările —
se merge la pas, cu teama
că marginile se pot prăbuşi
şi nu vom ajunge niciodată
în noi înşine.
Drumuri de seară, drumuri de persoane…
Unele duc gînduri, altele vînt,
poate că unele nici nu mai sînt,
au intrat în pămînt!
Drumul care aduce iarba din cer
nu oboseşte nicicînd.

De departe

Paşi grei se aud pe cîmpia Burnazului:
trece nesfîrşirea!
Eu m-am născut într-o toamnă tîrzie,
după-amiaza, cînd iarba
o ia razna, iar pomii
tînjesc după frunzele lor…

Totul se întîmplă sub privirile
făpturilor
care nu mai au umbră
ci numai izvoare în trup.
Care cultivă fîntîni
şi culeg limpezimi!

Cade lumina peste rănile Teleormanului.
Trece nesfîrşirea.
Se aude pînă aici, în *Ignaria*.

Limite

Sufletul are ieşire la mare.
Îl dor stelele căzătoare.
Şi-a construit singur un drum
spre altare.
Vine liniştea pe la el cîteodată
pe sub poarta din cer, sfărîmată,
îi aduce lumină
din lemnul de sus…
Bate vîntul prin el
de la răsărit spre apus
şi devine cărare.

Un singur strop de culoare acoperă lumea, în distilerii clandestine se prepară tăcere pentru cîteva continente; licoarea celestă e sorbită pe furiş, cu migală, în mărunte explozii de abur şi fum. Numai toamna coboară prin geamul de la bucătărie al vieţii, umple cupe cu nisip cenuşiu şi aromă buimacă, nu mai ţine cont de cuvinte…

poesis

Din poezia lumii

Elena GURO (1877-1913)

În prezentarea şi traducerea lui Leo BUTNARU

Poeta, prozatoarea şi pictoriţa Elena Guro (Notenberg) se trage din înaltul neam nobiliar de Mercury. Împreună cu soţul ei M. Matiuşin, au fost printre cei mai activi protagonişti ai avangardei petersburgheze, ea – una din puţinele femei ataşate acestei tendinţe artistice reformatoare. A fondat „Uniunea tineretului" – societate a artiştilor plastici care a activat în perioada 1909–1913. În cadrul expoziţiilor pe care le organiza asociaţia în cauză, precum şi în volumele publicate cu numele şi sigla ei, erau propagate ideile artei noi, întâi de toate cele ale futurismului, chiar dacă autorii reprezentau o vastă pluralitate de viziuni şi opţiuni, de la direcţia postimpresionistă la abstracţionism, non-figurativ. În proza, poezia, dramaturgia Elenei Guro („Flaşneta", 1909, „Vis autumnal", 1912, „Cămiluţele cereşti", 1914), precum în pictura şi grafica ei, lirismul, impresionismul „naiv" se îmbină cu căutările avangardiste deja... „clasicizate".

Mihail Matiuşin, eminent pictor şi teoretician al artelor, spunea despre consoarta sa: „Ea a fost cimentul asociaţiei futuriştilor". Adevărul e că o mare parte din mişcarea avangardistă rusă se formă chiar în jurul acestui tandem, acestei familii artistice-nucleu-radiant, personalitatea Elenei Guro remarcându-se şi ca una rezonantă perfect cu aspiraţiile tinerilor novatori. Chiar dacă doamna poetă şi pictoriţă manifesta un spirit calm, interiorizat, discordant, oarecum, cu efectele explozive ale gestului sfidător, extravertit. La o adică, unul din cei mai drastici, „extremişti" cubofuturişti, Velimir Hlebnikov, ca om era şi mai potolit, şi mai retras (în sine) decât suav-politicoasa lui colegă... (Dar astea ţin, şi ele, de iminentele paradoxuri ale avangardismului şi avangardiştilor, ceea ce ar constitui, de fapt, un antrenant subiect de referinţă despre beneficele... neconcordanţe.)

Gândeşte-te la stele, gândeşte-te!

Şi nu te teme de demenţa lămpilor radioase,

visează la febrilitatea ochilor şi a creierului,

la degetele trepidante ale muzicantului înainte de concert;

crede în ferestruicile însingurate

luminate peste oraş în noapte,

crede în menirea lor...

În veghea neliniştită de scânteia electrică!

Gândeşte-te la posibilitatea apropiatului eveniment,

la frământul scenei te gândeşte.

ORAŞUL

Dinspre abator miroase a sânge şi ruşine,
un câine fără coadă s-a dat la gard cu dosul ridiculizat.
Închisorile sunt drepte şi liniştite.
Pălăriile damelor – garnisite cu flori în horbote de fum.

Priviri de pe trepte, de pe prag – deznădăjduite priviri.
Pietrele imploră, pe călău îl imploră...
Îmbulzeală, tramvaie, automobile
nu te lasă să priveşti în ochii ce plâng.

Trec, trec gri-întâmplătoarele,
fără a-şi schimba vreodată văzul de carton.
Şi spusese oroarea şi spusese taina:
„Se apropie ceasul şi dezonoarea cuiva".

Frumuseţe, frumuseţe-n freamăt de seară
ce creează din dragoste şi creează din visare.
Transmite în fiecare respiraţie
imaginea batjocoritei înălţimi.

... Aşadar, întâmpinaţi cu batjocură orice poet!
Biciuiţi-l! Pentru ca el
să-şi asume propriul cântec ca pe o jertfă necesară.
Spre împărăţia puterii voastre merge cu chipul însângerat!

Pentru ca la ora când în faţa străzii lătrătoare
de pe obraji i se va prelinge sângele
să înţeleagă că în lumea măcelarilor şi automatelor
el veni să predice iubirea!

Pentru ca iubirea sa, eterna iubire s-o vândă
ca pe o rătăcită-scuipată, luată-n derâdere, –
iar în jurul său să hohotească, să hohotească în tâmpă disperare
cei împuterniciţi cu dreptul de-a ucide, jovialii!

Pentru că atunci când totul săvârşind, deja extenuat,
el, de râsul lumii, să cadă pe pietre ca într-o semiturmentare, –
pălării la modă, în ochii ce râd fără a clipi
s-a oglindit acelaşi vid de carton! *(1910)*

VASILI KAMENSKI

Pentru N. S. Goncearova

Cearn-cealli-ai.
Din îngălbenite vremuri fălcoase
Ca un Curcubeu al Renaşterii
Se arcui surâsul bărcii cu pânzele-n vânt
Şi ososul grumaz bronzat.
Nisipurile fierbinţi
Mişcătoare sunt şi-mpotmolitoare,
Iar pietrele le-au deprins cu duritatea.
Liniile-s trasate de-o rariţă.
Cearn-cealli-ai,
Aprig sultan.
În haremuri tihnite covoare,
Purpurii mătăsuri
Abia de-nfăşoară trupul,
Ca prăpastia – smoala pletelor.
Ochii – fântâni. Sprâncene-ngemănate
Şi buzele – însângerate.
Al braţelor trosnet şerpesc,
Desen precis în colţul gurii,
Cearn-cealli-ai.
Dă-mi.
Ia.
Saadet? Ceriban? Ramzie?
Fii o narghilea
Neauzită,
Topeşte-te,
Dispari.
Dă-mi.
De eşti îndemânatic – ia.
Cearn-cealli-ai.

CONVALESCENŢĂ

Poftă de însănătoşire,
Somnul – un şir de fântâni fără fund
Şi oră de oră să suporţi muţenia bufetului şi sobei.
Ştiu, cei care iubesc am fost revocaţi de la dezlegare...
Picioare moleşite, coate vlăguite,
prelungi amurguri, ca o tânjire.
Corpul stă întins greoi şi neted
şi dorinţa de-a auzi spuse cu voce tare
două-trei cuvinte, pentru-a ne aprinde fantezia
cu o lumină-atât de dementă şi sonoră...
În pat, neascultător e moleşitul trup,
sclipirea vieţii doar pe jumătate-i pe înţelesul minţii.
Şi în acelaşi loc, neschimbat, lugubru,
din nou apare paloarea felinarului...
....
Din nou în vălmăşagul interminabilelor amurguri...
Aiuritoare înserări,
mă tem de voi. *(1913)*

CÂNTECELE ORAŞULUI

Era dimineaţă, din pereţii de piatră
game de stropi cădeau în ceaţa ploioasă.
După sticla geamurilor, în stradă se întunecau
grele vegetaţii petersburgheze.
Gândeşte-te la stele, gândeşte-te!
Şi nu te teme de demenţa lămpilor radioase,
visează la febrilitatea ochilor şi a creierului,
la degetele trepidante ale muzicantului înainte de concert;
crede în ferestruicile însingurate
luminate peste oraş în noapte,
crede în menirea lor...
În veghea neliniştită de scânteia electrică!
Gândeşte-te la posibilitatea apropiatului eveniment,
la frământul scenei te gândeşte.
....
Felinarele au început să se aprindă,
se luminează bucătăriile din apartamente...
Eu îi şopteam omului cu plete lungi;
el se lipise de geam, nemişcat,
dintr-o dată auzind glasul promisiunilor copilului care a fost
şi simţind înfrigurările ce începuseră cândva noaptea.
Şi când, palid, se întorcea spre casă,
hălăduindu-şi ziua, semidement,
deja prin oraş mirosea a teatre –
se grăbeau caretele cu felinare;
şi în toate casele cu multe etaje,
pe pătratele arzătoare ale ferestrelor,
erau în toi reprezentaţiile vesperale:
se chirceau frunzele diavoleşti,
făceau semn palmierii fantastici,
tainice caricaturi –
se emoţionau umbrele chinezeşti.

* * *

În salonul alb, obidit de trabucurile
Comisionarilor, împărţiţi pe la mese:
Pe perete e răstignită o frescă,
Dezbrăcată de ochi mijiţi, priviri şterse.

Ea seamănă cu îndepărtata grădină
A îngerilor albi. Însingurată ca
O împărăteasă forţată de la tron să abdice,
Palidă, ea va suferi, va tăcea.

Calculate sunt foloase şi procente.
Despre procente, foloase au tot tratat.
Toţi socotesc şi vând voluptuos.
Şi doar de frumuseţe nu s-au interesat.

Însă ea se mai înfioară pe perete.
Ea mai respiră în fiece clipă, tainică,
Iar la picioarele ei se împart pământuri
Şi se pune-n mişcare pianina mecanică.
....
Apoi pe uliţă mai e şi un felinar –
Neaşteptat de clar,
Nelalocul lui, parcă, de curat ca a Crăciunului Stea!
Dar nimeni din trecători nu observă
Cum, irezistibil de naiv, felinarul
Le zâmbeşte cu lumina sa.
....
Dar cei care vin aici
Viaţa să-şi dea în economii –
Ca să-şi înfăţişeze sufletul în casa lui Hristos –
Trebuie să-şi aducă aminte că
În cafenea
Fresca se topeşte de dor
Şi felinarul din stradă luminează
E ca o stea.

* * *

Pe nuieluşe lungi, se veştezesc condurii-doamnei.
Miroase acut arsura mocnită a zăcămintelor de turbă.
Însingurate, se plimbă suflete profunde.
De atâta arşiţă, vara s-a răscopt.
Nu mă atinge cu curentul tău urât...
Printre freamătele şi mireznele de răscopt
ale verii pe ofilite rătăceşte o privire îngândurată,
interogatoare şi tihnită.
Tânăr – cu eterna tinereţe a îngerilor – şi înţelept.
Impregnându-se întristat de apropiata sosire a nevolniciei,
de închisoare şi vlăguita izgonire din ţara verii.

traduceri

Dumitru Augustin Doman

Cititorul de roman

Romanul unei lumi bolnave

Ştefan Mitroi s-a afirmat încă din anii '70-80 ca poet interesant, alături de ceilalţi tineri poeţi optzecişti, publicând sporadic în puţinele reviste literare ale vremii şi fiind cadorisit cu premii. În paralel, a fost redactor-şef de reviste studenţeşti, iar în decembrie 1989 a fost ales redactor-şef al cotidianului *Tineretul Liber*, ziar născut în zilele revoluţiei din *Scânteia tineretului*. După 2000, precum alţi poeţi colegi de generaţie, Mitroi s-a convertit la roman. Am mai scris aici despre unul din romanele sale cu un titlu uşor şocant: *Dacă Dumnezeu ar muri*.

Acum – după alte romane, unele recompensate cu premii naţionale, dar şi europene – publică încă unul cu un titlu nu mai puţin original: *Să locuieşti într-un lătrat de câine* (*Tracus Arte*, 2014). Poate că nu la fel de originală este lumea cărţii, fiind una din preajma noastră, una pe lângă care trecem indiferenţi sau în cel mai bun caz neputincioşi: lumea copiilor străzii şi ai canalelor din preajma Gării de Nord, cea care a dat pâine de mâncat televiziunilor occidentale în anii '90, ba chiar mai dă şi acum. Fauna aceasta nu e originală, dar viziunea narativă a lui Ştefan Mitroi – da. Lumea aceasta este văzută prin ochii unui protagonist al străzii, prin ochii unui înger nevinovat, candoarea întruchipată. De fapt, aceasta, candoarea, dă tonul naraţiunii. Naratorul este un copil de vreo 10-11 ani, un copil fără identitate, dar numit convenţional Nelu, spunându-i-se însă mai ales cu diferite apelative: „Mucea, mucosul, căcat cu ochi, prostul, căcăciosul, păduchiosul, aurolacul, orfanul, tebecistul"... Monologul interior de o sută şi mai bine de pagini trimite întrucâtva la cel din *De veghe în lanul cu secară* al lui Salinger. Candoare, candoare, candoare. Modul lui de a vedea lumea este unul cu adevărat impresionant şi înduioşător. Un copil care nu şi-a cunoscut mama, tatăl, bunicii, rude, casă, cămin, şcoală etc. vede lumea cu o seninătate tristă, ca să zic aşa, incapabil de a face deosebirea dintre bine şi rău, trăind cum dă norocul de zi cu zi, fără a-i trece vreodată prin minte să se plângă de una sau de alta, trăind totul ca-ntr-o cotidiană joacă tragică. Măcar el trăia aparent insensibil la totul din jur, spre deosebire de colega lui de suferinţă Pişpirica, fugită de la casa de copii pentru că nu suporta dragostea...de fabrică. Întrebată de directoarea casei de copii dacă-i lipseşte dragostea celor din jur, îşi răspundea că nu, nu lipsea, „numai că era ca de fabrică. N-o simţeai venind de la oameni. Toate doamnele de acolo ne iubeau cu dragostea asta. Nu cu dragostea lor personală, aşa cum se întâmplă cu ai tăi. Nu mă puteam preface că-mi place şi o ştergeam ori de câte ori se ivea ocazia".

Tot universul lui Nelu-Mucea este cel format din Semafor, Coniac, Ţâţoasa, Pişpirica, Şchiopul, Filosoful, Plutonierul Grămadă, plus Sobiţă, Piticu, Vedetă, Usturoi, plus un câine maidanez, prietenul său cel mai bun în lătratul căruia locuieşte imaginar („Nu te necăji, mi-a spus el – câinele, n. DAD – văzându-mă atât de abătut. O să locuieşti în lătratul meu de azi încolo."), altfel locuind cu toţi ceilalţi în canal, pe stradă, într-un tren de pe o linie moartă din Gara de Nord sau chiar în vreun tren aflat în mişcare în lungul şi latul ţării, trăind în singurătatea lui cu totul originală: „Este nevoie de o lume întreagă ca să fii singur. N-ai cum să fii singur de unul singur!". El trăieşte altfel „în gând": „Aş fi tras şi eu un fum. Ceea ce am şi făcut până la urmă. Dar în gând. Am fumat o ţigară întreagă în gând. Gândurile mă ajută mereu să obţin ceea ce-mi lipseşte. Când îmi e foame, mănânc în gând. Când nu mai pot de frig, mă-ncălzesc rapid în gând. Tot aşa, în gând, stau de vorbă cu sora şi fratele meu mai mic..." Iată lumea ideală a unui copil al străzii!

Naratorul (că Nelu mi se pare impropriu să-l numesc, iar Mucea e un apelativ jignitor după ce-l citeşti în roman, el fiind în fond un Candid minor de-al lui Voltaire), naratorul, ziceam, trăieşte parcă spre a da definiţii lucrurilor din jur. Aici, romancierul devine un excelent psiholog al sufletului de copil, mai ales al celui bătut de soartă. Iată ce zice Nelu: „Trenul e atunci când e frig şi stai în dreptul unui geam iar prin faţa ta trece tot întunericul" sau: „Somnul este atunci când îţi trece cel mai repede foamea. Mai repede chiar decât mersul trenului" sau, memorând zisele unui om matur al străzii căruia i se zice Filosoful: „Copil, zice el, e atunci când îţi lipsesc aproape toţi anii din viaţă. Lipsa asta are legătură cu naşterea. Omul se naşte cu toţi anii lipsă. Începe să-i adune după aia. În asta şi constă viaţa" sau această apoftegmă absurd/logică: „Linie moartă e atunci când poţi ajunge oriunde cu un tren ce stă tot timpul pe loc" sau: „Bruma e atunci când cineva vrea să-ţi spună o poveste şi-i albeşte părul pe la tâmple". În sfârşit, autoprezentarea lui: „Copil al străzii e atunci când cerul este toţi pereţii în care locuieşti".

Spre deosebire de *Veghea în lanul de secară* despre care am amintit mai sus, *Să locuieşti într-un lătrat de câine* are şi o importantă dimensiune onirică. Un adevărat poem avangardist găsim în starea dintre veghe şi somn din canal a naratorului: „Frate-mio crescuse mare, într-adevăr. Ţinea în braţe biserica de pe Griviţa... Să ai grijă, i-am strigat, să nu-ţi scape din mâini, că se alege praful de ea... Asta nu este o biserică pentru sfinţi, muceo, l-am auzit pe Câine spunându-mi în gând. Cu glasul lui însă, nu al soră-mii. Aceasta, de sor-mea zic, era la fel ca mai înainte. Nu ca mai înainte să se facă în şobolan, ci mai înainte de a avea mustaţă. Îşi luase înapoi ţâţele de la acela şi se uita năucă la cum se pupa plutonierul Grămadă cu şobolanul, care era chiar Nelu. Dar mai mare, din ce în ce mai mare, întrucât creştea întruna, că-l rugase mai devreme pe frate-mio să-l lase pe el să crească în locul lui..." (obsesie freudiană!).

Să locuieşti într-un lătrat de câine este romanul original al societăţii româneşti de astăzi, un roman de trimis la UNICEF să se mişte lucrurile, iar dacă nu se vor mişca nicicum problema lui Mucea şi ai lui va rămâne nerezolvată pe veci.

Naratorul (că Nelu mi se pare impropriu să-l numesc, iar Mucea e un apelativ jignitor după ce-l citeşti în roman, el fiind în fond un Candid minor de-al lui Voltaire), naratorul, ziceam, trăieşte parcă spre a da definiţii lucrurilor din jur.

Fără a face pe puritanul, naratorul – în acelaşi limbaj colocvial – constată că se deosebeşte structural de fauna din sistem, fiind un rătăcit pe acolo, aproape un boem dezinteresat...

Un fals tratat de spionologie

Pseudonimul InimăRea l-am întâlnit în blogosferă, mai ales cu comentarii pertinente – nu de golan şi nici de anonim cu tupeu şi ură, ca atâţia alţii - pe blogurile lui Dorin Tudoran şi Liviu Antonesei. Acum câteva luni, am primit (bun obicei al unor edituri să trimită cărţi cronicarilor!) un scurt roman semnat InimăRea: *Damele din pălărie. Pseudospionologykos* - ediţia a doua revăzută, cu un cuvânt înainte de Liviu Antonesei – (*Adenium* 2013). Dintr-o scurtă notă biografică aflu că InimăRea este pseudonimul lui George Tudor, născut în 1950 (un alt optzecist întârziat!) la Turnu Severin (într-un cartier unde eu însumi mi-am petrecut adolescenţa), ajuns la Bucureşti şi în cele din urmă la Suceava. A publicat încă în anii 70-80 cronici, articole, studii în presa literară a vremii, dar editorial a debutat în 2011 cu două romane deodată. A fost profesor de limba franceză, redactor de editură, dar şi analist în cadrul SIE, trecut în rezervă cu gradul de colonel. Ei bine, acţiunea romanului de faţă se petrece chiar în cadrul acestui serviciu de informaţii şi chiar în timpul când autorul activa acolo, iar relatarea este făcută la persoana întâi de un ditamai colonelul. Ceea ce nu înseamnă că citind cartea aflăm vreun secret mai mare sau mai neînsemnat din lumea aceasta atât de specială. Nu, nu, nu! Putem căuta cu lupa aşa ceva şi - nimic! Subtitlul romanului este cât se poate de exact: un fals tratat de spionologie.

Dar ce aflăm că s-ar întâmpla în lumea aceasta? Păi, ne edificăm în legătură cu năravurile şi moravurile ofiţerilor de acolo care, nici acestea, nu sunt cine ştie ce surprinzătoare, în sensul că vorbim de aceleaşi metehne ale românului din tranziţie din toate domeniile. Şi ce se mai întâmplă în „Sistem"? Păi, generalităţi punctate de naratorul purtător de cuvânt al serviciului, apoi director, generalităţi de genul: în Sistem, „informaţiile cad ca perele când s-au copt"... Dar, în naraţiune se fac şi subtile conexiuni între serviciul de informaţii şi presă, pe de o parte, plus lumea politică, pe de alta.

Şi atunci în ce constă originalitatea romanului? În primul rând în creionarea câtorva personaje interesante ale zilelor noastre, dar mai ales în scriitura vioaie, în limbaj colocvial, în jargon, cu dialoguri de asemenea zglobii, pline de ironie şi sarcasm, de imprecaţii şi subînţelesuri, de jocuri de cuvinte. Fără a face pe puritanul, naratorul – în acelaşi limbaj colocvial – constată că se deosebeşte structural de fauna din sistem, fiind un rătăcit pe acolo, aproape un boem dezinteresat, făcându-se a nu înţelege mersul ţării în tranziţia sine die de la socialismul multilateral dezvoltat spre nu se ştie ce: „Înainte era patriotic să fii ticălos, aşa cerea Partidul, Ţara sau cauza socialismului şi comunismului. Dar acum cine-ţi mai cere să furi, să minţi, să înşeli şi să aduni ca disperatul – să razi tot, nimic să nu rămână în urma ta, de parc-ai fi veşnic? Fără alibiul patriotismului, ticălosul patriotic a rămas ticălos pur şi simplu, fiindcă aşa era – nu devenise prin educaţie. Eu nu am fost aşa – asta-i toată povestea! Nu că n-am vrut. N-am putut, cum n-am putut fugi mai repede ca trenul şi înălţa cât macaraua. Mă mai pot schimba acum? Tu te poţi schimba?"...

Într-o lume a serviciilor inteligente în care şefii îşi încalecă subalternele pe birou, în care toţi se urmăresc şi se sapă unii pe alţii pentru un post cât mai în faţă, în care se vinde şi se cumpără ce e în principiu de ne-negociat, naratorul este un neajutorat, dar care face faţă şi se ţine deoparte prin falsă nonşalanţă, uneori prin limbajul sarcastic, alteori prin agresiune. Un asemenea serviciu vrea să controleze şi să dirijeze inclusiv viaţa personală a celor din sistem. Naratorul se opune instinctiv, dar şi conştient acestor samavolnicii. Episodul amorului cu Lavinia este exemplar în acest sens, o Lavinie care aminteşte de toate vedetele fufe de pe la televiziunile de azi, carieriste pe seama bărbaţilor împinşi cât mai în faţă, o Lavinie care vrea să facă din el „bărbat adevărat", adică „puternic, blând, înţelegător", dar şi carierist şi arghirofil pentru a-i putea oferi viaţă de lux unei „neveste foarte bună pentru un bărbat adevărat". Dar el este şi rămâne un inadaptat, după cum reiese limpede din fragmentul citat mai sus.

Damele din pălărie reprezintă un roman pe cât de „neserios" în limbaj, pe atât de grav în fond. Un adevărat roman al problematicii anilor României de infinită tranziţie.

cronici

Șerban Tomșa

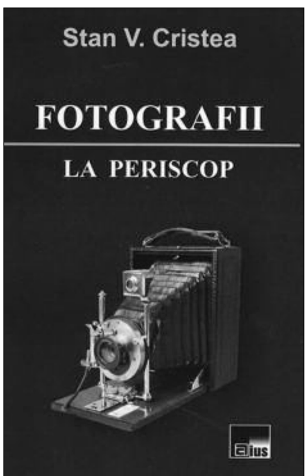

Istoria literară ca o instanță de stabilire a adevărului

...importanța acordată detaliilor de istorie literară este proporțională cu valoarea scriitorului, dar profesionistul desăvârșit care este Stan V. Cristea practică o vizibilă democrație a textelor, dându-le atenție, când are ocazia, și autorilor de plan secund.

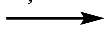
Stan V. Cristea este autorul unei opere impresionante. În ultima vreme ritmul aparițiilor editorial semnate de Stan V. Cristea a devenit amețitor, cu toate că fiecare lucrare concepută de el presupune mii de ore petrecute prin biblioteci. După monumentalele volume **Constantin Noica. Repere biobliografice**, ediția a doua revăzută și adăugită, RCR Editorial, 2011 și **Marin Preda. Repere Biobibliografice,** RCR Editorial, București 2012, neobositul cărturar revine în actualitate cu o foarte frumoasă și utilă carte de istorie literară: **Fotografii la periscop**, Editura Aius PrintEd, Craiova, 2013. Dincolo de efortul supraomenesc pe care asemenea exegeze îl presupun – numai studiul despre Radu Grămăticul are douăsprezece pagini de note bibliografice! -, dincolo de caracterul exhaustiv al studiilor sale, este profund tulburătoare atitudinea lui Stan V. Cristea în fața obiectului muncii sale. Cercetătorul are smerenia unui călugăr care aduce îndreptări unor texte sacre și restaurează frescele milenare ale unui templu, în cultul unui Adevăr urmărit cu inepuizabilă perseverență. Cultura, în general, și literatura, în special, reprezintă pentru Stan V. Cristea o oglindă în care putem privi veșnicia. Respectul lui Stan V. Cristea se manifestă față de întreaga noastră literatură, dar patosul său capătă accente speciale atunci când ia în discuție aspecte legate de *topos*-ul său de suflet, Teleormanul. Tot ce are atingere cu această lume este evidențiat, inventariat și pus, cu grijă de trezorier, într-un neprețuit tezaur. Am spus-o și cu alt prilej: nicicând o altă personalitate n-a adus servicii culturale zonei geografice în care s-a născut, așa cum face Stan V. Cristea cu Teleormanul său drag.

Cartea are trei secțiuni: **Studii și articole** – de departe cel mai substanțial -, **Documente și mărturii** și **Facsimile și fotografii**. Prima parte conține studii solide, de anvergură, cu idei interesante și cu informații care ne schimbă uneori fundamental perspectiva asupra unor opere. **Documente și mărturii** prezintă, după cum arată și titlul, date și precizări în legătură cu aspecte ale vieții și operei unor scriitori români. În fine, **Facsimile și fotografii** e alcătuită din imaginile documentelor invocate în textele anterioare. În **Radu Grămăticul. Un cărturar la vremea lui** sunt clarificate, cu răbdare și eleganță intelectuală, problema originilor unui învățat român din Evul Mediu și importanța operei acestuia. Stan V. Cristea nu se pronunță niciodată hazardat într-o problemă și nu trage concluzii decât după ce a scos la vedere toate înscrisurile, atuuri de necombătut în susținerea ipotezelor sale de lucru. Când i se impune o ipostază polemică, istoricul literar păstrează o notă de profundă civilizație: ”*Despre obârșia sa* (a lui Radu Grămăticul – n. m. Ș. T.) *n-avem a ne mai pune vreo întrebare, încât un demers întreprins de Ilie Gh. Diaconescu (1980), care vorbește despre el ca fiind coborâtor ”poate de la Argeș, sau de la Târgoviște, cu alți pribegi pe drumul mare de pământ, deschis prin codrii Vlăscii și Teleormanului și zăbovind în preajma Rușilor de Vede”, ni se pare de-a dreptul de neînțeles.*”(pag. 8) Argumentele lui Stan V. Cristea sunt convingătoare și animate de o etică superioară. Concluziile sunt limpezi: ”*Radu Grămăticul este nu doar primul cărturar teleormănean cunoscut, ci și unul dintre cărturarii români ai epocii în care au trăit, un deschizător de drumuri pentru spiritualitatea Teleormanului, dar și un ziditor de trăinicie întru spiritualitatea românească...*” (pag. 23) O flagrantă nedreptate făcută lui Anghel Demetriescu este reparată în mod magistral de autor, în **Grigore Gellianu. Un dosar care trebuie închis**. În 1934, în **Istoria literaturii românești contemporane,** Nicolae Iorga îi atribuie lui Anghel Demetriescu, în mod arbitrar, un pseudonim sub care acesta ar fi publicat un atac la adresa lui Eminescu. Eroarea a fost preluată, fără a fi verificată, de mai toți istoricii literari de calibru : Perpessicius, G. Călinescu, E. Lovinescu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu și Tudor Vianu. După ce sunt trecute în revistă toate opiniile – de pildă, I. Hangiu susține ideea că Grigore Gellianu este psedonimul lui Petre Grădișteanu -, Stan V. Cristea arată, cu dovezile pe masă, că Grigore Gellianu a existat în realitate, fiind ”*cap serv bunurilor și al conteciosului*” la Eforia Spitalelor Civile, figurând în **Anuarul Bucureșcilor** la o adresă precisă: Str. Scaune nr. 68. Cu ecouri considerabile în opera sa ne apar legăturile lui Șt. O. Iosif cu Teleormanul. (**Șt. O. Iosif. ”Respirări” la Turnu Măgurele**) Mai multe articole îi sunt dedicate, cu devoțiune și mândrie familială, lui Gala Galaction, rectificând erori de istorie literară. Cel mai lung dintre acestea are peste zece pagini de note. Finalul textului este edificator: ”*În acest context, este momentul, poate, să o spunem răspicat că niciun alt scriitor n-a dovedit un atașament mai mare față de județul Teleorman decât l-a arătat Gala Galaction, care n-a scăpat niciun prilej ce i s-a ivit, întâmplător sau nu, de a reaminti că era născut aici, că amintirile sale îl țineau aproape de aceste meleaguri și de oamenii săi...*” (pag. 93) Emoționantă este pledoaria cercetătorului pentru înființarea unui *Muzeu Memorial Gala Galaction*. Se vede bine cum instrumentele istoriei literare sunt puse în slujba adevărurilor definitive, incontestabile. O altă personalitate care ocupă constant un loc central în preocupările lui Stan V. Cristea este Marin Preda. Ni se precizează că ”debutul literar absolut” al prozatorului s-a produs la 20 ianuarie 1942, în revista ”*Tinerețea*”, cu schița **Nu spuneți adevărul**, după cum deja a arătat și Lucian Valea încă din 1980, în ”*Steaua*”. Sunt demontate cu acribie erorile celor care susțin că Preda a debutat cu bucata **Pârlitu**, în ”*Timpul*”. Alte precizări sunt binevenite*: ”Prima proză pe care Marin Preda a trimis-o unei publicații este, însă, schița* **De capul ei**, *reținută de revista Albatros încă din martie 1941, după cum se menționează la rubrica ”Poșta”: ”M. P. Scrieți mai explicit”. Reținem <<***De capul ei***>>”. În ediția următoare a revistei se conturează mai clar perspectiva debutului:” M. PR. Reținem.” Schița* **De capul ei** *urma să apară, probabil, în nr. 9 al revistei (nr. 8 era în întregime dedicat* **Istoriei literaturii române de la origini până în prezent** *a lui G. Călinescu), dar după nr. 7 din 15 iunie 1941, revista a fost interzisă de Cenzură, așa că debutul lui Marin Preda s-a amânat, probabil și prin tergiversarea inexplicabilă a lui Geo Dumitrescu.*” (pag. 126) Cert e că debutul din ”*Tinerețea*” nu l-a mulțumit pe Marin Preda. Stan V. Cristea presupune că de vină ar fi încurcăturile din șpalturi care făceau imposibilă lectura schiței ori dorința scriitorului de a-și fixa debutul în ”*Timpul*”, la rubrica ”*Popasuri*”. Se știe că **Pârlitu** a stârnit entuziasmul lui M. R. Paraschivescu, marcând considerabil memoria prozatorului. Debutul publicistic al lui Preda a avut loc la 21 ianuarie 1942, în gazeta ”*Sfarmă-piatră*”, cu o scurtă recenzie despre două plachete de versuri apărute atunci. În publicistica de mare tiraj, Preda intră la 20 iunie 1951, cu reportajul **În zilele secerișului**, publicat în ”*Contemporanul*”. Pe 25 iunie 1949 răspunsese la o anchetă a revistei ”*Flacăra*”, ” **Scriitorii și cititorii despre problemele criticii**”. Deși condiția de poet nu i s-a potrivit, lui Marin Preda urma să-i apară poezia **Întoarcerea fiului rătăcit** în caietul de poezie ”*Sârmă ghimpată*”, alcătuit de Geo Dumitrescu, dar publicația este respinsă de Cenzură, astfel încât poezia va fi tipărită de Sergiu Filerot în 1946, în revista ”*Lupta tineretului*”. Este unica poezie scrisă de Marin Preda, care începe să respire aerul marii literaturii odată cu publicarea fragmentului de roman **Întâia moarte a lui Anton Tudose**, în ”*Revista literară*”, 27 aprilie 1947. În ”*Gazeta literară*”, la 11 august 1966, îi apare **Martin Borman**, piesă ”în 3 acte și 10 tablouri”, care a avut premiera la 29 decembrie 196, dar nu s-a bucurat de succesul scontat. Debutul în volum al lui Preda are atâtea hopuri și eșecuri, încât pare uimitoare încrederea în sine a viitorului mare scriitor care nu dezarmează și își urmează cu tenacitate destinul. Să mai amintim că primul fragment din **Moromeții** este publicat pe 10 februarie 1955, în ”*Gazeta literară*”, iar **Întâlnirea din Pământuri** a văzut lumina tiparului la Cartea Românească, în 1948. Se observă că importanța acordată detaliilor de istorie literară este proporțională cu valoarea scriitorului, dar profesionistul desăvârșit care este Stan V. Cristea practică o vizibilă democrație a textelor, dându-le atenție, când are ocazia, și autorilor de plan secund. O necesară repunere în drepturi a epigramistului și prozatorului Ion Pena (1911-1944) realizează Stan V. Cristea în **Ion Pena. Un scriitor ”fantazian” nedreptățit.** Aici specialistul își dezvăluie însușirile de critic literar autentic, animat de nobile și discrete elanuri justițiare. Minuțios este prezentat demersul filosofului Constantin Noica de fotocopiere/facsimilare a manuscriselor eminesciene. La rândul său, Topîrceanu intră în atenția lui Stan V. Cristea prin idila pe care poetul **Baladelor vesele și triste** a avut-o cu o tânără profesoară care a funcționat și în Roșiorii de Vede. Lui Stan V. Cristea nu-i lipsește spiritul critic. Când este cazul, el își exprimă cu fermitate punctul de vedere, chiar dacă riscă să-și supere prietenii :”*Din păcate, însă, Mircea Scarlat își așteaptă exegetul care să-i consacre o monografie. Volumul* **Mircea Scarlat, in memoriam** *(2000), publicat la Alexandria, de Stelian Ceampuru, Nedelea Tiu Și Romulus Toma, mult prea eterogen și sentimental, reprezintă doar un punct de plecare (mai ales prin bibliografia din final)*.” *(pag. 149)*

Atent mereu la nuanțe, cum îi stă bine unui istoric literar adevărat, Stan V. Cristea nu se hazardează în afirmații nefondate, mizând tot timpul pe certitudini: ”*Nu ne hazardăm să spunem că Marin Preda era tot atât de bun și de atent epistolier pe cât era de mare și de profund scriitor*”. (**Marin Preda. Scrisori către Moromeți**, pag. 185) Corespondența Lui Preda, foarte interesantă, arată că scriitorul a păstrat toată viața o mentalitate de descendent al Moromeților, de țăran grijuliu cu lucrurile sale și având reacții înțepătoare la solicitările nepotrivite ale rudelor:

”Mamă, ți-am trimis în Decembrie bani prin doctor și prin poștă. Scrie-mi dacă ai primit de două ori. Acum îți trimit iar bani și un pachet și o ladă.
În pachet ți-am trimis așa :
Un ilic de blană cu guler mic
O flanelă roșie
O fustă groasă albastră
O broboadă neagră
Două bucăți de pânză, una albă și una cenușie de bluză

cronici

Adriana Lazăr

BIOBIBLIOGRAFIA LUI MARIN PREDA

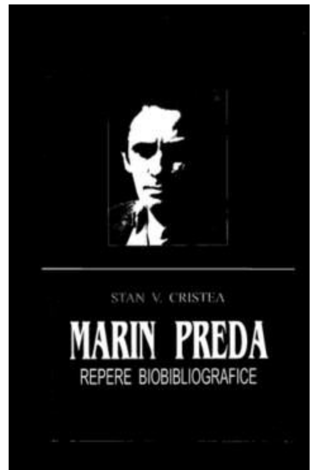
Anul 2012 a fost marcat de o dublă aniversare în privinţa lui Marin Preda, poate cel mai important prozator postbelic. S-au împlinit nouă decenii de la naşterea sa şi şapte de la debutul în literatură. Dacă în reviste au apărut câteva studii despre opera sa, în plan editorial ecourile momentului aniversar au fost anemice. Cu o singură excepţie: volumul istorico-literar *Marin Preda – Repere biobibliografice* (RCR Editorial, Bucureşti), realizat de cercetătorul teleormănean Stan V. Cristea. Deşi declară cu modestie în *Nota asupra ediţiei* că nu a reuşit să închege o bibliografie exhaustivă (din cauza lipsurilor din bibliotecile publice), autorul lucrării recunoaşte în context valoarea iniţiativei sale: „Această sinteză reprezintă o premieră editorială absolută, anterior fiind realizate doar biobibliografii incluse în diferite volume cuprinzând opere ale lui Marin Preda sau în istorii şi studii literare, cu excepţia unei „Bibliografii" întocmite în cadrul Serviciului bibliografic al Bibliotecii Metropolitane Bucureşti".

Ne aflăm, aşadar, în faţa unei cărţi-eveniment, o carte voluminoasă de peste şase sute de pagini, alcătuită dintr-un corpus documentar de referinţe, titluri şi informaţii filologice, pe care autorul le sistematizează în patru mari capitole: *Reperele biografiei, Reperele operei, Reperele receptării* şi *Indici* (privind opera scriitorului şi de nume). Biobibliografia se deschide cu un *Argument* de sinteză, în care istoricul literar distinge cinci etape în creaţia lui Marin Preda: 1942-1948; 1948-1955; 1955-1967; 1968-1972; 1972-1980. Cu aceeaşi rigoare, sunt delimitate trei etape în receptarea antumă a operei lui Preda: *etapa afirmării* (1948-1955), *etapa consacrării* (1955-1972), *etapa decisivă* (1972-1980). Iar în receptarea postumă, se pune în relaţie comentariul favorabil de până în 1989 cu reacţiile „anti-prediste" de după '89, nedrepte, precum opiniile lui Al. George şi Gheorghe Grigurcu.

În reconstituirea biografiei, istoricul literar nu se mărgineşte să adune simple informaţii de dicţionar, ci contribuie efectiv la clarificarea unor momente obscure din viaţa lui Marin Preda sau corectează informaţiile eronate privitoare la opera acestuia. Astfel, Stan V. Cristea, bine informat, uzând de sursele primare, menţionează că scriitorul s-a născut în ziua de 20 iulie 1922, deşi oficial a fost înregistrat în 5 august, dată preluată ca atare în dicţionare. Apoi, se menţionează numele exact al tatălui său: Tudor *Neacşu* Călăraşu, „după cum este înscris în actul de naştere". În urma documentării la fel de minuţioase, sunt notate datele şi locurile stagiului militar: primăvara 1943 - aprilie 1945, în localităţile Turnu Măgurele, Cozmeni, lângă Cernăuţi, Bârlad, Iaşi, Tulcea, Olteniţa şi Ulmeni. În privinţa evoluţiei prozatorului, sunt reliefate toate proiectele sale de laborator şi se corectează data (şi titlul) debutului absolut. A debutat nu cu nuvela *Pârlitu* din ziarul *Timpul*, cum e înregistrat în manuale şi dicţionare, ci cu schiţa *Nu spuneţi adevărul*, publicată în revista „Tinereţea" din 20 ianuarie 1942. *Reperele biografiei* constituie un veritabil studiu introductiv, de mare acurateţe filologică, mărturisind nu doar pasiunea lui Stan V. Cristea pentru opera lui Marin Preda, ci şi talentul său de istoric şi critic literar.

În *Reperele operei* sunt adnotate 406 volume în care au fost editate, integral sau parţial, romanele, nuvelele şi povestirile lui Preda, la care se adaugă alte numeroase proze sau articole publicate în periodice (de la 407 la 860). Iar în *Reperele receptării* sunt înregistrate 4412 de referinţe critice în volume şi circa două mii, în periodice (un total de 7135). Am inserat aceste cifre pentru a pune în evidenţă amploarea literaturii create de Marin Preda, dar şi pentru a aprecia efortul cercetătorului, meritele sale în înregistrarea unui mare volum de informaţie ştiinţifică. Dintre scriitorii argeşeni incluşi în biobibliografie, se detaşează Nicolae Oprea cu 34 de trimiteri bibliografice, urmat de Marin Ioniţă şi Dumitru Augustin Doma cu 3 trimiteri.

Marin Preda – Repere biobibliografice este un volum de referinţă în domeniul istoriei literaturii române, op de mare utilitate - cu informaţii greu de găsit, concentrate aici din diverse surse – pentru viitorii cercetători ai operei prediste. Opinia lui Stan V. Cristea din argumentul introductiv este cu totul îndreptăţită: „Prin proporţiile şi valoarea operei sale, Marin Preda este unul dintre *clasicii* literaturii române contemporane, care, deşi are parte de o posteritate dificilă, nu va înceta să stârnească atenţia cititorilor şi a criticilor, determinând deopotrivă admiraţii şi controverse (...), ceea ce înseamnă că opera sa nu va ajunge, totuşi, să fie uitată ori tratată cu indiferenţă. Prin structura sa intrinsecă şi prin valoarea literară şi estetică, opera lui Marin Preda are şi capacitatea indestructibilă de a resuscita oricând interesul".

Două perechi ciorapi bumbac
O pereche de şoşoni cu nasturi care se închid cu o copcă
Două kilograme portocale
Un chilogram bomboane
O cutie de rahat
Ţi-am trimis apoi o ladă separată cu două sticle de sirop de portocale pe care poţi să-l bei cu apă sau cu ceai, o linguriţă sau două la un pahar cu apă."(pag. 186)

Sau :

"*Dragă Ioane, în scrisoarea ta îmi ceri să-ţi trimit un profesor de matematică să-l mediteze pe Gigi. E cam greu, nu am unul la îndemână, dar la prima ocazie îl fac pachet şi ţi-l trimit prin poştă recomandat – expres.*"(pag. 187)

Cartea se încheie cu o temă care l-a obsedat pe acelaşi Marin Preda: relaţia scriitorului cu cititorul. Autorul glosează subtil pe marginea unor interesante idei prediste: "*Cititorul e capricios, poate să-i placă o carte proastă sau, dimpotrivă, să strâmbe din nas la apariţia unei cărţi bune... Cititorul este un om care nu riscă nimic când pune mâna pe o carte şi vrea s-o citească. [...] În realitate, într-o cultură superioară sau care tinde să devină astfel, răspunderea spirituală a scritorului este imensă.*" (**Marin Preda. Respectul pentru cititor**, pag. 193)

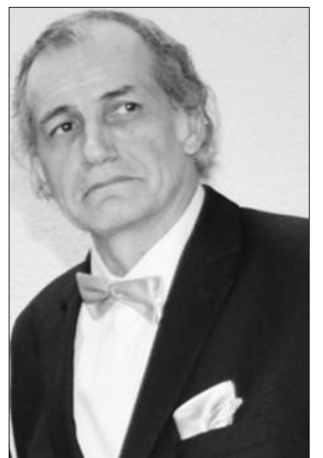
Prin valoarea proiectelor sale, prin temeinicia cu care le finalizează, dar şi prin devotamentul faţă de Teleormanul său iubit, Stan V. Cristea tinde să devină o legendă. Şi nu doar în spaţiul spiritual originar.

Emil Lungeanu

Flori în bătaia vântului

AMALIA ELENA CONSTANTINESCU, *SAYURI*,
Edit. *Tipo Moldova*, Colecţia *Opera Omnia*, 2013

Pesemne florile, asemeni fetişcanelor, vor fi ajungând şi ele la majorat tot la optsprezece ani, dacă în acest matur volum de colecţie Opera Omnia apărut în 2013 la Edit. Tipo Moldova, cu al său titlu exotic Sayuri („floare de crin") inspirat de Chiyo Sakamoto, eroina lui Arthur Golden din Memoriile unei gheişe, vedem un soroc prevestit de *Timpul unei flori* – debutul Amaliei Elena Constantinescu din 1995. Cert e că această „fleurdelizare" a blazonului poetei este semnul celor de viţă nobilă, născuţi adică cu cerneala în sânge. O certifică fără dubiu pătimaşele psalmodii din ciclul Uşa de la cer („lasă-mă, Doamne, să dorm / lângă poarta Raiului"), ardoarea amorurilor lumeşti („ochii mei te mai strigă aşteptând") măsurabilă doar cu „inima oprită / la ora exactă / a plecării tale", fragilitatea propriilor idealuri comparabilă cu a unei „Biserici dărâmate/ de un fulg de zăpadă" şi alte asemenea caligrafii ce-ţi aduc aminte de corespondenţa în versuri a delicatei Izumi Shikibu din epoca Heian, unica din istorie în care a funcţionat un minister al poeziei. Iar dacă în răstimpul de un mileniu trecut de atunci – iată – nici un taifun n-a izbutit să scuture florile confesivităţii lirice, înseamnă că azi, în epoca noului împărat Coca Cola, zadarnic se tot ostenesc să le sufle poeţilor în lumânare adversarii luminii.

Spectacol de folclor

Primăria Municipiului Piteşti, prin Centrul Cultural Piteşti a organizat în Piaţa Vasile Milea, spectacolul de folclor,sub genericul "Mai ţii minte măi, dragă Mărie". Manifestarea a fost dedicată tuturor concitadinilor, care şi-au sărbătorit onomatisca pe 8 septembrie, în Ziua de Sfânta Marie Mică. Spectacolul, coordonat de maestrul Valentin Grigorescu a fost susţinut de Grupul Vocal Armonia, Ansamblul Folcloric Doruri Argeşene, Victor Buştean, Alexandra Penescu, Violeta Dincă, Rodica Oprican, Marian Tudor şi Florin Ciocârlie.

CARMEN ELENA SALUB

Nicolae Turtureanu

O întâlnire (ratată) cu Mircea Cărtărescu

(urmare din numărul trecut)

Undeva, în *Frumoasele străine*, [Ana Blandiana] notează patetic: *De-a lungul vremii mi-am dorit mult ca foştii mei congeneri să ţină la mine măcar pe jumătate pe cât i-am iubit eu pe ei. Lucrul a devenit din ce în ce mai improbabil, căci, repet, în lumea literară ţi se iartă orice, dar nu şi acest dar otrăvit care este succesul.* Prin consecinţă, nici el nu-l iartă altora: *Dan Lungu e un băiat serios, sociolog şi scriitor din Iaşi, cu mustaţă şi cu plăcerea aristocratică de a displace. (...) Dacă-l iubiţi foare tare pe Novalis şi ascultaţi Chopin până tociţi CD-urile, nu prea are sens să-l citiţi. În cele opt minute cât vorbeşte despre scriitorii români cred că pronunţă de 3-4 ori cuvîntul "vomă".* (În *Bacoviană,* M.C. vomează şi-şi exprimă scârba de nenumărate ori, deci, zic, ar trebui găsit un alt motiv spre a nu-l citi pe Dan Lungu...) Portretele confraţilor care l-au însoţit la *Belles Etrangeres* sunt, cu mici excepţii, vitriolante: *Între noi era şi o scriitoare, mică de statură şi cu sâni enormi, specializată în scene de copulaţie variate la nesfârşit.* Şi câte alte *încondeieri*, cele mai multe gratuite. Dar o păţeşte şi el, Terminatorul. Invitat la RFI, la o emisiune în direct, împreună cu Gheorghe Crăciun şi Dan Lungu, este oprit (în hol!) să intre în emisie, pe motivul că... nu ştie franceza. În locul lui, în studio, se afla nimeni altul decît Dumitru Ţepeneag, cel care – deduce memorialistul – îi făcuse figura, se răzbunase pentru o poveste mai veche... Acum îşi râdea de el *prin geamul cabinei de înregistrare...* Frustrat, umilit, oscilează între a se arunca în Sena şi a se întoarce, urgent, în ţară. Evident că nu face nici una, nici alta

Toate aceste frustrări ar putea însă avea efecte catharzice: *Nimeni nu iese din propria viaţă curat. Toţi purtăm cu noi traumele, nefericirea, ofensele, eşecurile, nedreptăţile, adversităţile celorlalţi. (...) fiecare ne torturăm pe noi înşine amintindu-ne în detaliu, cu o claritate halucinantă, în atâtea nopţi fără somn, episoade din viaţa noastră în care răul şi perversitatea au triumfat.*

Cu Mircea Cărtărescu m-am întâlnit, totuşi, 20 de ani mai târziu. Între timp, el devenise chiar Mircea Cărtărescu, scriitorul în vogă, aici şi, ici-colo, peste fruntarii. Lansase nu mai ştiu ce carte, la Muzeul ieşean al Literaturii, unde şi eu muzeografiam pe-atunci. Toţi stăteau ciotcă pe el, bietul, că abia mai putea respira. Totuşi, am reuşit să mă insinuez până în preajma-i, şi să-i ofer volumul de publicistică *Mătrăguna dulce*, cu o dedicaţie ce, pe oricare alt autor, l-ar fi făcut să leşine. Sau, cel puţin, să te îmbrăţişeze. I-am amintit şi de ratata noastră întâlnire, din urmă cu două decenii, de la Bacău. *Da?* s-a mirat el, schiţând un zîmbet. Şi trebuie să ştiţi că Mircea Cărtărescu zâmbeşte foarte rar, dar adânc. De altfel, copleşit de asaltul confraţilor ieşeni – care, nu atât îi luau, cât îi dădeau cărţi cu autograf -, hărţuit de *media,* abia a avut timp, loc şi chef să se lase tras în poză, împreună cu toţi cei care-şi dădeau brânci şi coate, ca să le iasă şi lor faciesul în preajma unui viitor nobelizat... Conţineam, atunci şi mai târziu, toată stima şi mândria pentru autorul *Levantului,* drept pentru care, *într-o joi de dimineaţă,* pe cod galben, nu doar c-am recitit *Levantul,* dar i-am şi compus o *parodie de fond.* Uite-o, mai la vale:

***Ce cetesc? mi-am zis atunce. Şi din raft sări* Levantul,**
Ce stătea cam într-o rînă şi îşi exhiba talantul,
Toată poezeaua ţerii îşi sorea deşuchet nurii
Cu corsete şi colane prinse-n pînza scriiturii

Şi un nu ştiu ce miracul făcu aerul să mişte
De parc-ar fi puse-n lucru palele unei morişte,
Se-nfiltră o-nseninare-n sufletu-mi nemîngîiet,
Iar cutreeram pîn codri şi eram din nou băet,
Lepturînd ritme şi rimuri devenii din nou zîmbareţ,
Soarele lucea pe ceriuri precum mitra unui stareţ
De pe Muntele Ceahlăul.

PARODII DE FOND
LEVĂNŢEL

Intr-o joi, de dimineaţă, io am recitit *Levantul,*
Lăsînd baltă Luca Piţu, Val Gheorghiu şi chiar Kantul
Cel al raţiunii pure şi al practicii deşarte
De care pîn şi poheţii au o păguboasă parte.

Levănţel ceteam, de Mircea, Cărtărăscul pi-al său nume
Ce în Ţara Rumânească şi-n Ardial a prins renume
Nu mai zic că şi-n Moldova dodoloaţă-n fantasie
Mult gustată fuse-n ritme a sa meta-poesie
Tăvălită pîn mujdeiuri şi pîn flori de levănţică
Pînă şi cel mai ciufut critic n-avu ce şi cum să-i zică.
Un Dobrescu, bunăoară, de-i spuneam Sandu cel Rău,
Îşi înmoaie şi el peana în cărtărăscului tău,
Nu mai spun de un Ciopraga, de un Sandu Călinesc,
De Holbanul ce ciugúle tot ce e poeticesc
Sau de Luca Piţu însuşi. Cum ar puté să nu-i placă
O poietică ce urcă limba însăşi în bardacă
Şi o strecură pîn lacrămi şi pîn pînze o prefiră
De parc-ar grăi vun Noica cu o Kiralină Kiră,

Că aşă e un amestec şi un mixtum-compozitum,
Ca cum ai călca pe proaspăt pe şuşăle turnat bitum.
Imprimată e amprenta cestui ludic carpatin
Ce se joacă, nu chiar gratis, cu troheii ce ne vin
De la moşii noştri lirici,Văcărăştii şi Conacii,
Bolintinii ce făcură redivivus Felix Dacii -
A lui Decebal, desigur, nu din cea ce scot Piteştii,
Pusă să te hoinărească-n locul droştii ş-al caleştii -
Anton Panii isteţimii, Cîrlovii şi Boliecii
Ş-alter ego ce-au smuls peana, nu şişul dîn fundul tecii,
Heliazii, Momulenii, cronicari d-ai lui Neculce
Ce nu lăsau pi-o ureche limba veche să se culce,
Lirici fabuloşi şi tandri, precum Buda i Delenii
Ce mişcară şi ţiganii dîn străfundurile lenii
Şi îi puseră să lupte în cuţite şi pahară
Pentr-un loc mai cald sub soare ş-o imaginară ţeară...
.

Înrămaţi duios cu toţii d-Eminescu-n Epigonii
S-au abstras apoi în lunga, lunga timpului agonii
Fiind numai cîteodată citaţi, au nu şi cetiţi,
Veşnic în oscuritate rămîneau, vă-nchipuiţi?!...

De nu se ivea cel Mircea, Cărtărăscul p-al său nume
Care-n Ţara Rumânească şî-n Ardial a prins renume
Ş-în Moldova chiar. Pi toţii el i-a pus pi canava,
Mai gustînd o ţuică fiartă, mai o ţîră de halva,
Estrăgînd dîn ei tot sucul, toată mierea, tot veninul

Într-o joi de dimineaţă mi-a ieşit în drum cu plinul.

Eram amărît şi sombru. Mi se înecau corăbii.
Prin văzduh cumplita vară pârpălea un stol de vrăbii.
N-adia nicicum zefirul. Nicio frunză nu mişca.
Aveam splin, şi-n ceriul gurii nostalgii de musaca.
Undeva, în zarea zării, vedeam insule-n derivă
Şi, precum în Topîrceanu, un conviv şi o convivă
Ciripindu-şi vorbe dulce, urc, tantalici, Sărăria.

Mai avan dădu năvală peste noi melanholia.
Aş fi vrut – din ce motive ? – peana chiar să o fi rupt,
Auzeam un cariu spornic ronţăind pi dedesupt.
Imi venea a scri depeşe, dup-un vechi şi pierdut rit,
Fără să fi dus vo luptă, parcă aş fi fost rănit.
Mă-nvîrteam în jurul cozii ca un cîne maidanez,
Fincă nu puteam să latru, aş fi vrut să nechez
Sau, ca să-mi înec amarul, să navighez cu un *net*
Aşa cum se dedulceşte mîndrul nostru tineret.

Cu o ură ne-mpăcată mi-am şoptit în barbă: Şezi!
Cărţile dorminde-n rafturi deschideau ochi mari şi verzi,
Mi-aminteau de cronicarul ce zicea că nu-i zăbavă
Mai plăcută ca cetirea pe-ndelet, fără de grabă,
Mai ales cînd eşti ca mine, singuratic şi pribeag,
O lectură adecvată naltă pi catarg alt steag,
Te scufundă-n alte ape, unele îţi dau un brînci
Către lumi neesplicate şi spre cugetări adînci.

Ce cetesc? mi-am zis atunce. Şi din raft sări *Levantul,*
Ce stătea cam într-o rînă şi îşi exhiba talantul,
Toată poezeaua ţerii îşi sorea deşuchet nurii
Cu corsete şi colane prinse-n pînza scriiturii

Şi un nu ştiu ce miracul făcu aerul să mişte
De parc-ar fi puse-n lucru palele unei morişte,
Se-nfiltră o-nseninare-n sufletu-mi nemîngîiet,
Iar cutreeram pîn codri şi eram din nou băet,
Lepturînd ritme şi rimuri devenii din nou zîmbareţ,
Soarele lucea pe ceriuri precum mitra unui stareţ
De pe Muntele Ceahlăul.
Se ducea de-a berbeleacul, ca o piatră pons, tot răul,
Nu mai bîntuia pîn crier nicio urmă de angoasă
Şi îmbrăţişam natura c-o privire voluptoasă

Întîmplîndu-se acestea, cum vă spusei, într-o joi,
Cînd ceteam din Cărtărăscul. Dar rămîne între noi.

Epilog

...În lunile următoare, un amic din Bucureşti, citindu-mi pohema, mă tot lua în bărdacă, pe mobil sau pe net, apropo de encomiastica dedicată Cărtărescului, dar eu puneam răspărul lui pe seama campaniei *anti* autorul *Orbitorului,* ce bântuia prin capitală, şi nu numai. Până mi-a tuflit-o de-a dreptul: "Tu-i scrii omagii, iar el ţi-a vândut cartea la anticariat!" N-am crezut, până nu mi-a trimis dovada. Şi n-am crezut, nu întrucât m-aş fi închipuit greu vandabil, ci întrucât, la preţul cărţii, anticarul nu-i putea oferi decât o sumă ridicolă. Dar, întorcând foaia, am continuat raţionamentul: dacă *vînzătorul* a dus la anticar o valiză-două de cărţi – cel puţin cele cu care l-au onorat ieşenii – tot a făcut de-o ciorbă... Şi cu câte sute/mii de cărţi primeşte, ar putea să-şi plătească şi întreţinerea...

Vă puteţi imagina, totuşi, ce valoare va avea acea dedicaţie a mea, în momentul când Mircea Cărtărescu va primi Premiul Nobel? Eu, unul, nici nu vreau să-mi închipui...

litere

Mircea Bârsilă

Motivul dublului în lirica lui Al. Philippide

Oroarea faţă de efemer şi de moarte sau faţă de „falsa" eternitate post-sepulcrală induce, în poezia lui Al. Philippide, trăirea unor stări contradictorii: unele *anabazice* (de „înaintare", „de expansiune", de desfăşurare aproape agresivă a energiilor de cuceritor") şi *catabazice* (de retragere „din orizont", de „refuz al colaborării cu steaua vitalităţii" (vezi pentru acest inteles al celor doi termeni, Jacques Derrida, *Scriitura şi diferenţa,* Editura Univers, 1998, Bucureşti, p. 137, trad. de Bogdan Ghiu şi Dumitru Ţepeneag). Mai mult, în anumite momente, stările contradictorii induc un sentiment de saţietate faţă de propria existenţă, de plictiseală (*spleen*) sau de insuportabil exil lăuntric:: „M-am săturat de mine până-n gât./Privesc în suflet – casc şi mi-e urât/Mă plimb prin mine ca un exilat,/Şi mă cutremur iar în lung şi-n lat" (*Comentariu*).

Într-un asemenea regim existenţial, înstrăinarea de sine prin *dedublare* devine inevitabilă: „Un singur gând ca o mireasmă tare:/Să te desprinzi de tine şi să zbori/Asemeni continentelor de nori/Pe valuri de văzduhuri viitoare.*(Priveşti cum zboară norii)***.** Sau: „Te mai cunoşti? Te-ntâmpini ca pe-un străin, departe, /Eşti tot numai răspântii şi drumuri fără-ntors" *(Împăcare).*

Chiar şi trecerea din lumea aceasta în nefiinţă se va petrece în termenii *despărţirii de sine*, cum de un *străin* de care subiectul a fost întovărăşit în lungul ostenitorului drum al vieţii: „În marea clipă fără viitor/M-oi despărţi de mine ca de-un străin cu care/ M-am pomenit alături pe-un drum ostenitor,/Schimbând din mers cu dânsul cuvinte vagi şi rare".*(În vuietul vremii)*

Începutul despărţirii de sine este, în poezie, un mod de manifestare a *presentimentului morţii* şi, din acest unghi, versurile „Am început să mă despart de mine", „Mă plimb prin mine ca un exilat" şi „Pe ochii mei simt degetele serii" (*Seninătate*) sunt variante ale aceluiaşi sentiment thanatic.

Scindarea eului stârneşte o anumită *negativitate* care întunecă, treptat, „limpezimile fiinţei". În această mişcare a sa, Eul „se alterează", iar actul fiinţării ia semnificaţia ontologică a unei *rupturi,* a unei acute crize de identitate. Respectiva criză, ce aminteşte de versul *„Je suis l'autre*" a lui Gérard de Nerval şi de afirmaţia lui Rimbaud *„Je est un autre*", se adânceşte într-o dramatică stare a subiectului liric (*„Al meu mi-e sufletul, ori mi-e străin?*"; „Lied"), o stare pe a cărei durată – marcată de felurite interogaţii, de nelinişti şi dileme – avatarurile sufletului sunt, de fapt, „*avataruri ale eului liric*".

În ipostaza de *„poeta poetarum"*, vocile poeţilor, ca entităţi (ego-uri) străine pe care poetul le simte încorporate în propria sa voce, au pe de altă parte, calitatea de „ghid" ce dezvăluie multiplicitatea cogitaţiilor sale (ale poetului) şi a conţinuturilor *intenţionale* de care este animată propria existenţă poetică. Prezenţa acestor voci în sfera propriei existenţe echivalează, într-o altă ordine de idei, cu includerea eului său, prin *apercepţie asimilantă,* într-o comunitate de euri: „Voci ale vechilor poeţi, mai clare,/Decât sclipirea stelelor pe cer/În nopţi de ger,/De mult v-aud venind din depărtare/Până-n ascunsul inimii ungher."*(Voci ale vechilor poeţi).*

De la generalitatea şi pluralitatea vocilor incluse în propria voce (vezi şi poezia *Glasuri*), ca „obiecte" intenţionale cu o existenţă relativă nedeterminată şi care cuprind potenţialităţi încă neactualizate, dar actualizabile, se face pasul către un unic *celălalt* (alter-ego) şi care, împreună cu ego-ul, constituie un enigmatic *cuplu*. În cadrul acestei relaţii, ce se desfăşoară, - cum spune Edmund Husserl, în *Meditaţii carteziene,* Ed. Humanitas, Bucureşti, 1994, p. 148, trad. de Aurelian Crăiuţu - ca «*formă primordială a acelei sinteze pasive pe care o desemnăm ca „asociere", spre deosebire de sinteza pasivă a „identificării"»,* are loc o oglindire a *celuilalt* în monada ego-ului propriu.

Pentru o prezentare în amănunt a acestor aspecte ale relaţiei unui subiect cu *dublul* său, vom utiliza încă un citat semnificativ din lucrarea *Meditaţii carteziene* a lui Husserl*: «Ceea ce îmi este specific propriu în calitate de ego, fiinţa mea concretă ca „monadă" pură, în mine însumi şi pentru mine însumi, în deplina ei specificitate, cuprinde orice intenţionalitate, deci şi intenţionalitatea care vizează ceea ce îmi este străin [...]. În această intenţionalitate cu totul deosebită, se constituie noul sens de existenţă care transcende fiinţa proprie ego-ului meu monadic. Se constituie astfel un* ego *nu în calitate de eu propriu, ci în calitate de* ego *care se oglindeşte în eul meu propriu, în „monada" mea.* Ego-ul secund *însă nu este pur şi simplu prezent şi nici nu este dat cu adevărat el însuşi în persoană, ci este constituit ca* alter-ego*; în acest caz, ego-ul desemnat de această expresie,* alter-ego**,** *ca moment [als Moment], sunt eu însumi, în specificitatea mea. Conform sensului său constitutiv, „celălalt" trimite către mine însumi, este o* oglindire *a eului meu şi totuşi el nu este propriu-zis o oglindire. Celălalt este un* analogon *al eului meu şi totuşi, din nou, el nu este un* analogon *în sensul obişnuit al cuvântului.» (ibidem p.128)*

Aşadar, coexistenţa *eului concret* şi a celui *ireal* se întemeiază, în mod primar, pe coexistenţa «dintre viaţa interioară a eului meu şi viaţa intenţională a celuilalt eu, dintre „realităţile" mele şi „realităţile" sale"» (ibidem, p.165).

Apărut în interiorul ego-ului, *celălalt* poate să fie *asemănător ego-ului propriu,* luându-şi sensul, printr-un transfer de sens, de la ego-ul propriu-zis aşa cum se întâmplă în poezia *„În marile singurătăţi"*. „Necunoscutul" (Celălalt) sălăşluieşte chiar în fiinţa poetului, care este cuprins de spaima că enigmaticul „Celălalt" i-ar putea dezvălui *„cine ştie/Ce taină înspăimântătoare"*. În anumite momente, „dublul", care trăieşte în interioritatea atât de greu explorabilă, dispare, lăsând în urmă doar amintirea sa – o amintire mai vie şi mai dureroasă decât enigmatica sa prezenţă – şi care este resimţită „ca un dulce vânt" peste întinderea *pustiului* din inimă: „ Ce chip să dau necunoscutului din mine?/(...)/Trec câteodată zile lungi în care/Pe neştiute cântecul dispare,/Şi amintirea lui atunci, mai vie/Chiar decât e prezenţa lui, mă doare./O, dulce vânt prin inima pustie" (*În marile singurătăţi).*

De acel *„necunoscut"* – un cântăreţ! – nu-l despart pe poet, în visele sale, decât un fictiv perete sau o uşă, iar încercarea de a elucida respectiva enigmă, făcând doar un singur pas în partea cealaltă, unde se ascunde apropiatul şi îndepărtatul *alter-ego*, eşuează de fiecare dată: „De câte ori nu m-am urcat/În luntrea somnului, crezând că poate/Voi izbuti, plutind la întâmplare/Pe mările tăcerii dinlăuntru,/Să dau de-acel prea tainic cântăreţ/(Un cântăreţ tot trebuie să fie!),/Frăţeşte să-l întâmpin şi să-i spun:/«Prietene, deşi te port în suflet,/Eu încă nu te-am cunoscut în viaţă ".

În această ipostază, *dublul* lui Philippide, „vestindu-l frăţeşte" la fiecare „răscruce a vieţii" şi însoţind ca un greier (cu un cântec de greier !) interogaţiile de o tristă ambiguitate, aminteşte întrucâtva de daimonul lui Socrate. Cântecul lui reînvie „în dup-amiezi de-ntoarceri în trecut/Şi-n nopţi adânci când tot ce m-a durut/În viaţă se trezeşte-n suflet iară". Acest cântec *„fără nume"* şi, probabil, şi imaginar *(„Simt cântecu-adiind în preajma mea/Aşa cum într-un vis odinioară/ Mi s-a părut c-aud vorbind o stea*") este *semnificantul* cântăreţului ascuns şi care s-ar putea ca nici în clipa din urmă să nu-şi dezvăluie enigmatica identitate: „O, cântecul acesta fără nume/Am să-l aud şi-n pragul morţii oare?/Voi izbuti în clipa cea din urmă/Să pot cunoaşte fără dor şi spaimă/Pe cântăreţul cel ascuns în mine?" (*idem*).

Experienţa *alterităţii* se poate realiza şi printr-o asociere de tip *agonal* a ego-ului cu un „celălalt" a cărui apariţie se soldează cu o ajustare a monadei ego-ului la sensul celuilalt: „Cel care-n dosul zidului priveşte/Până-n adâncul sufletului meu/Sunt eu.//De ce atunci mă tem să-l recunosc/Şi chipul lui de ce mă îngrozeşte?//Fiinţa mea din dosul zării joacă/(Drăcesc, proteic, minunat actor!)/În faţa mea ca singur spectator,/O dramă-n mii de scene încâlcite:/Povestea vieţii mele netrăite./Acest subtil şi straniu frate-al meu,/Robit şi el de zidul străveziu,/Sunt eu,/Dar eu aşa cum aş fi vrut să fiu:/Erou al sutelor de vieţi pe care/Nu le-am trăit din lene, din uitare,/Din teamă, din orgoliu, din vis, din nepăsare/(...)//Căci dublul meu/Îşi schimbă masca lui mereu/Cu fiecare scenă din netrăita-mi viaţă:/E-acelaşi ins cu veşnic altă faţă" *(Viziune).*

În aceasta poezie, tema *dublului* se împlineşte într-un cadru al conflictului cu iraţionalul , conflict ce ia aspectul luptei cu *imposibilul*. Proteicul „celălalt" (adversarul metafizic, geamănul, un alter-ego care nu este nici *absolut altul*, dar nici *absolut acelaşi* cu „fratele" său) se află despărţit printr-un zid străveziu (de sticlă) de „cel adevărat" şi, de asemenea, şi prin *masca* de actor – mereu alta – pe care o poartă pe chip. Atât conflictul, cât şi motivului *cortinei transparente (*sau *„zidul străveziu)* pun în dialog două lumi: cea a *ficţiunii*, ca lume posibilă guvernată de legi ale imposibilului, şi *lumea reală*, guvernată de legi implacabile şi „absurde" ce stârnesc, în consecinţă, revoltă şi care justifică apelul la facultăţile onirice ale celor care trebuie să le îndure rigorile. Experienţa *alterităţii* implică, în această poezie, disocierea conştiinţei în elemente polare: *ego*-ul nemulţumit de ipostaza sa monadică şi *alter-ego*-ul proteic.

Moderna temă a „identicului diferit" se desfăşoară printr-o trăire – în proiecţie onirică – a disocierii „datum-urilor" ontologice ale actanţilor. O asemenea trăire este menită să pună în evidenţă tensiunea luptei contrariilor din conştiinţa subiectului. Anarhice şi fantastice, ofertele *dublului* divulgă ceea ce era ascuns în conştiinţa „personajului", căci dublul – un dublu ostil, în aparenţă – personifică secreta aspiraţie a celui adevărat spre o condiţie *supra-omenească:* „Acest subtil şi straniu frate-al meu,/Robit şi el de zidul străveziu,/ Sunt eu,/Dar eu aşa cum aş fi vrut să fiu:/Erou al sutelor de vieţi pe care/Nu le-am trăit din lene, din uitare,/Din teamă, din orgoliu, din vis, din nepăsare".

Acest sens este vizat şi de finalul luptei dintre protagonişti, final ce constă în disoluţia aspectului diferit al identicului, prin înfrângerea dominantei fireşti a condiţiei umane de contradominanta ei cu valenţe demonice. În lupta ce se va da – *„în mine*", spune poetul – victoria va fi de partea adversarului metafizic, de care este legat printr-o complicitate ce aminteşte de complicitatea mitică dintre victimă şi călău: „Că-n clipa-n care omul ce sunt cu-adevărat/Se va-ntâlni cu celălalt eu însumi,/Ispititor, puternic, adânc, nemăsurat,/Acesta-n lupta care se va-ncinge/ Între-amândoi, în mine, va învinge..."

„Drăcescul şi minunatul actor" – *Dublul* – este imaginea răsturnată a tot ce imaginea celui adevărat poate comporta ca negativ, iar victoria celui ridicol şi viclean, a celui rău, duce la ştergerea diferenţelor dintre cei doi. Învinge distrugătorul regulilor fundamentale. Reguli opresive. Nedrepte. O asemenea victorie se circumscrie unei aparente inversări a răului în bine.

În majoritatea textelor pe tema „dublului", sciziunea *eului* şi, respectiv, căutarea *Celuilalt* provoacă o dramatică stare sufletească şi care se concretizează în declamaţii furibunde, într-o retorică nocturnă (suspectată de E. Lovinescu de „intelectualitatea de ordin pur verbal") sau în nelinişti metafizice amplificate de lupta cu necunoscutul, inclusiv, desigur, cel al propriei firi: *„Pe hartă nu mai sunt ţinuturi noi/ Necunoscutul e în noi*".

Aşadar, coexistenţa *eului concret* şi a celui *ireal* se întemeiază, în mod primar, pe coexistenţa «dintre viaţa interioară a eului meu şi viaţa intenţională a celuilalt eu, dintre „realităţile" mele şi „realităţile" sale"»...

studii

Dan Perşa

Femeia continuă

Sunt tânăr, dar am dus o viaţă grea. Şi asta mi se citeşte pe chip. Am stat sub soarele arzător al plajelor din Haway, am făcut surfing în valurile din Ehukai Beach, am alergat într-o maşină sport, bătut de vânturi, prin Santa Cruz de la Sierra, pe când străbăteam Alpii Cordilieri şi-am urcat până pe Nevado Huascarán, la peste 6.000 de metri altitudine, unde ţi se taie respiraţia, dar unde poţi atinge cu palma bolta cerului...

Babacul s-a luat iar de mine. Să vezi drăcie. Cică dacă nu vreau să lucrez pentru el, pentru mine, să mă angajez undeva, că la vârsta mea sunt om matur şi-ar fi cazul. Noroc că am apartamentul meu, el mi l-a cumpărat. Nu era aşa zgârcit pe vremuri, când credea că sunt om de ispravă şi voi răsturna munţii. Dar acum, deşi cred că mai degrabă maică-mea îl întărâtă, mă vede mereu îndrăgostit. Beat de dragoste mereu, ba mai mult, drogat de dragoste. Nu mai ştiu de nimeni, de nimic, nici de fraţi, nici de surori, nici de părinţi, nici de lună, nici de stele. Nu mai ştiu decât de iubita mea. De Mariana. Ieri a fost, într-adevăr, la mine. Deşi nu aşteptam nimic de la ea, m-a făcut să mă îndrăgostesc pe loc. Am spus că nu ştie să se exprime în cuvinte, că o face greoi, nu ştie să flirteze. Însă cum se exprimă cu trupul! O să povestesc într-o zi. Acum nu pot, pentru că visez, sunt prea prins de vis. Mi-a întrerupt el, taică-meu, visul. Pentru vreo oră. A stat la mine vreo zece minute, iar eu n-am rezistat mai apoi râvnei de-a încerca să-mi fac un CV şi-o scrisoare de intenţie mai mult de încă vreo cincizeci de minute... Mă apuc eu conştiincios de CV, înmoi grafitul creionului pe limbă ca să scrie ferm, dar când să aştern pe hârtie viaţa mea, ia-o de unde nu-i. O anume viaţă, cea pretinsă de un angajator. Nu adevărata mea viaţă... Pentru că adevărata mea viaţă o ştiu. Şi o pot demonstra: doar ce altceva depăn aici, dacă nu adevărata mea viaţă? De ce vor scârbele să mă transforme în unul de al lor? Cu cravată la gât, cu cămaşă apretată, cu costum, bine tuns, frezat, parfumat – un om de succes. Dar oamenii de succes sunt cu siguranţă galbeni la chiloţi. Prea stau mult pe scaun ca să nu fie aşa. Şi oricât de puţin şi-ar ventila lăuntrul prin sufluri ieşite pe găurile trupului, tot nu le-ar putea reduce la zero. Câte puţin tot scapă din ei. Dar nu de asta nu-i pot suferi. Ci pentru că vorbele astea, „om de succes”, mă revoltă, îmi fac greaţă. Adică succesul înseamnă să faci bani? Nimic mai mult? E de ajuns atât? Dacă faci bani, eşti privit ca un rege. În proastă lume am ajuns să trăim! Bine, e drept că le pot da cu tifla doar pentru că am bani de la babacul. De nu i-aş avea, să te ţii. Aş coborî în iad. Şi n-aş găsi măcar un capăt de aţă ca să ies... ori de-ar fi o frânghie, mi-ar folosi doar să mă spânzur... Am încercat să-mi inventez CV-ul. Că am realizări, experienţă în muncă, abnegaţie, entuziasm, loialitate, că sunt responsabil, bun proiectant, bine încadrat în colective, excelent utilizator de tehnologii... Inventasem şi câteva firme la care-am lucrat, toate din reţeaua babacului meu. Dar când am ajuns la limbi străine, ca să mă dau mare, am scris că ştiu cinci. Numai că m-am gândit apoi: Liviule, când foloseşti o limbă străină, pe-a ta unde-o bagi? Iar gândul ăsta m-a făcut să mă las păgubaş. Oricum, n-aş fi reuşit să păcălesc pe cineva.

Şi după vizita de ieri, azi mama l-a însoţit pe tata, s-au înfăţişat amândoi acasă la mine să treacă încercarea de-a mă face să muncesc. Mama, care e mai preţioasă, s-a apucat să-mi spună de foştii mei colegi, în vreme ce-şi rotea evantaiul: cutare are titlul de academician, cutare are titlul de doctor honoris cauza, cutare e doctor – şi mi-a înşirat, tot aşa, o grămadă de oameni din urbe, zice-se că „realizaţi”. I-am spus şi eu: noroc că după moarte primim cu toţii acelaşi titlu: post mortem! Tata n-a fost prea încântat, dar mama mi-a luat apărarea:

-Lasă-l, nu scoţi tu om din el!

Asta deşi le spusesem că am făcut un pact de pace cu lenea: ea să nu mă chinuie, eu să n-o mai schingiuiesc!

Şi, ca să-i conving şi să scap de gura lor, să le îndulcesc bătrâneţea, am jurat că voi merge zilnic la firma de yale şi broaşte a tatălui meu... la birou... La o adică de-acolo îmi luam leafa.

De fapt, abia aşteptam să-i văd plecaţi şi îndată ce au ieşit pe uşă, m-am aruncat pe computer. Îmi venise o idee genială. Să-mi fac alt cont. Pe situl de matrimoniale. M-am descris cu nobleţe şi-am pus şi cea mai reuşită poză pe care-o aveam:

„Sunt tânăr, dar am dus o viaţă grea. Şi asta mi se citeşte pe chip. Am stat sub soarele arzător al plajelor din Haway, am făcut surfing în valurile din Ehukai Beach, am alergat într-o maşină sport, bătut de vânturi, prin Santa Cruz de la Sierra, pe când străbăteam Alpii Cordilieri şi-am urcat până pe Nevado Huascarán, la peste 6.000 de metri altitudine, unde ţi se taie respiraţia, dar unde poţi atinge cu palma bolta cerului, am trecut podurile peste Tamisa, am ascultat bătăile profunde, rare şi clare ale Big Ben, am luptat cu valurile oceanului Atlantic pe un vapor al Duke of Scandinavia - şi câte alte greutăţi nu am întâmpinat în viaţă. Şi mereu, în fiecare zi, în fiecare ceas şi secundă, am simţit că-mi lipseşte ceva. E drept, am o meserie străveche, sunt cioban din Mărginimea Sibiului şi nicăieri nu e mai frumos ca acasă, noaptea, sub cerul spuzit de constelaţii, lângă foc, cu câinii ciobăneşti mai mari ca urşii, profilându-şi siluetele pe licărul abia ghicit al aştrelor. Eu iubesc acest fel de viaţă, dar cărei femei i-ar plăcea să trăiască aşa? Am încercat şi eu să-nsemne pentru mine, lumea, femeia şi odaia. Dar n-am reuşit. Îmi vine dor de ducă şi pierd totul. Există oare o femeie căreia să-i placă peregrinarea, roua sorbită dimineaţa de pe frunze în cine ştie ce colţ al lumii şi să vadă în fiecare zi un peisaj al unui tărâm nou, pentru că nu vom şti niciodată, când vom pleca, unde vom ajunge? Nu sunt un gospodar, deşi angajaţilor mei le-am cumpărat şi helicopter, ca să poată urmări turmele, ci un hoinar. Există cineva care să vină cu mine?”.

Unele fete au luat gluma în serios. S-au găsit destule să-şi dorească să plecăm în lume. Se pare că hoinăreala e visul multor femei. Nu m-a interesat dintre ele decât Degeţica. Era micuţă, pe lângă ea trebuie că eram un uriaş, dar am slăbiciune la mignione. Mi-a scris aşa:

„Mă gândisem să iau pauză de la acest site dar, nu ştiu cum se face, am dat de tine... aşa că... iată-mă-s! Dacă tu eşti în poză, eşti bestial!”.

I-am răspuns fără să stau pe gânduri şi-am ajuns... amici virtuali. Era din alt oraş şi era măritată. Sau cel puţin aşa mi-a spus, deşi uneori aveam îndoieli. Poate se prefăcea doar. Mi-a spus, sever, că între noi nu poate fi ceva, afară de vorbe, fireşte – Doamne fereşte! Cum nu e frumos să contrazici o femeie, i-am dat dreptate. Şi am adăugat: tot ce vom face va fi să jucăm o partidă de şah... prin corespondenţă...

Am făcut o mutare într-o zi, când n-am putut ieşi afară deoarece crăpau pietrele de frig:

„Mi-ar fi plăcut să fii uneori cu mine, să te duc de mână prin ger şi să privesc adevăraţii bujorei în obrăjori pe chipul tău. Te îmbrăţişez strâns”.

Dar nu suferea nici ea frigul:

„Să mă ţii de mână în ger... brrrr! Dacă ai şti ce friguroasă sunt”.

Nici eu nu m-am lăsat:

„Dar ce cald ne-ar fi apoi în casă, cu o ceaşcă de ceai fierbinte în mâini”.

Păru supărată, spunând:

„Mey, oare nu era vorba de jucat şah?”.

„Ba da, iar şahul e pe mutări” – i-am răspuns eu.

„Să înţeleg că vrei să ataci regina... – zise ea. O să mă gândesc şi eu la mutarea mea”.

Cum între mesaje treceau zile, mi se făcea tot mai dor de ea. N-am răbdat să nu atac cu piesele grele, dar pieziş.

„Aştept mutarea în plic, deşi şahul prin corespondenţă nu e dinamic şi spectaculos ca şahul faţă în faţă! Mai ales când se joaca fără ceas de control şi jucătorii pot savura pe îndelete şi se pot bucura de strategiile partenerului de joc”.

„Bag de seamă că-ţi place mult şahul, căci despre şah vorbim, nu? De ce prin corespondenţă?” – îmi spuse Degeţica.

„Sigur că despre şah, deoarece pentru el e nevoie întotdeauna de doi. Altfel nu poţi face să strălucească arta strategiei, fantezia învăluirilor tactice (of, era sa zic tactile) şi năzdrăvănia combinaţiilor. Pupilele nu se dilată, iar respiraţia nu se adânceşte sau se taie, după situaţia de pe tablă. Iar tabla? E atât de întinsă, încât un împărat n-a putut s-o acopere cu boabe de grâu, fiindcă încap pe ea toate stelele cerului şi tot mai rămâne loc... De ce prin corespondenţă? Din cauză că aşa vrei tu! Deşi eu am spus că şahul faţă în faţă e mult mai pasionant... Sper că ai avut o zi plăcută azi şi îţi urez bună dispoziţie şi... să ţi se împlinească o dorinţă (fac eu semnul magic cu bagheta din care ies scânteioare, fluturaşi fluorescenţi şi steluţe cu dâre de fosfor). Te îmbrăţişez”.

O vreme n-a mai răspuns şi i-am scris iar eu:

„N-aş vrea să câştig partida prin abandonul tău”.

Nu mi-a trimis decât un emoticon cu un zâmbet.

„Astă noapte am dormit doar două ore. Dar m-a bucurat zâmbetul tău primit adineaori” – i-am mulţumit eu.

Cum se afla pe site, mi-a trimis imediat alt mesaj:

„Mmmm, şi cum ai petrecut restul orelor din noapte?”.

„Fireşte, restul orelor am stat cu gândul la tine. Iar cât am dormit cele două ore, te-am visat. Când m-am trezit, n-am vrut să deschid ochii şi-am stat cu ei multa vreme închişi, ca să te păstrez sub pleoape”.

În acea săptămână am plecat cu amicii, nişte pierde-vară ca şi mine, în Austria, la ski. Doar că acum eram pierde-iarnă. Eu nu mă pricep să schiez, în schimb stăteam cu femeile în piscina cu apă încălzită şi le făceam ochi dulci. Când m-am întors, peste vreo douăzeci de zile, Degeţica, se pare că deconcertată de tăcerea mea prelungă, îmi scrisese:

„Se pare că te-am speriat! Ai uitat să mai muţi”.

I-am răspuns.

„Am fost în Austria. Am ajuns pe la 7 acasă, azi. Adică exact acum două ore. O îmbrăţişare mi-ar fi prins tare bine! Cum n-o am, sper ca măcar să te visez din nou”.

„De câte ori m-ai visat?” – m-a întrebat ea.

„Te-am visat fără încetare. Din pricina asta a trebuit să stau mai mult sub duş. Însă nu sub apă caldă, cum s-ar fi întâmplat dacă ai fi fost şi tu cu mine, ci sub un jet rece, ca sa mă răcoresc. N-am reuşit nici aşa. Partea bună e că acum întreg cartierul se alimentează cu apă caldă de la mine”...

„Uite... în cazul în care o femeie se înfierbântă prea tare în prezenta ta.... e bună alegerea aceasta... O rogi să intre sub duş. Împreună cu tine, fireşte!!!”.

„Dacă o femeie se înfierbântă lângă mine, e bine şi sub duş, dar aş prefera să-i întreţin focul masându-i fără grabă trupul cu un ulei volatil parfumat, pe când în şemineu vatra şi buşteanul se fac tot un jar la lumina căruia să petrecem până în zori. Sărutări!”.

Zise Degeţica:

„Mey, stau şi mă gândesc.... am plecat de la... şah şi ajungem la vise, pupici ce ţin până dimineaţa... Oare nu e prea mult? Poate că pentru mine (flirtul e plăcerea →

proză

mea!) e doar un mod de a-mi trece timpul în care sunt singură acasă. Sincer, nu am ce oferi mai mult de atât. Iar acum, dacă şi pentru tine era tot amuzament, am stricat, cu gândurile mele, tot farmecul flirtului. Dacă e aşa, te rog să mă scuzi, dacă nu e aşa... te rog din nou să mă scuzi. Te mai pup o dată, nu de alta, dar e posibil să fie şi ultima dată, nu?".

Avea dreptate, dăduse cu mucii în fasole. Cum însă doream ca încercarea de seducţie să meargă mai departe, am căutat să dreg pelteaua:

„Nu, ce-ai spus acolo n-a stricat nimic. Pană la vârsta mea am învăţat că femeilor le plac precizările inutile – doar ştiam că frumuseţea partidei noastre de şah stă în vorbele pe care ni le spunem.

Bineînţeles, ca să poţi spune cuvinte, ceva trebuie să ţi le stârnească. Iar tu ai acea frumuseţe şi veselie şi poftă de joc cu retrageri şi înaintări, care să inspire un bărbat. Aşa că ultimul tău pupic (sper că nu şi cel din urmă) rămâne dulce pe buzele mele din nou până în zori".

Aceste vorbe au dat ceva roade. Mi-a scris:

„Ştii, mă gândeam că în jocul nostru eu nu cunosc regele advers!!! Cum să dai mat unui rege despre care nici măcar nu ştii cum arată decât dintr-o poză?! Ciudat! Hi-hi-hi... ce bine că nu jucăm *adevăr sau provocare*!!! Un mic pupic să-ţi ţină OBRAZUL cald până dimineaţă. Mmuah!".

Fără să ştiu ce vrea cu adevărat, îmi păru bine că doreşte „să cunoască regele advers". Eu eram acela. Era o promisiune de realitate. În ciuda prostului gust, risc asumat când intri pe asemenea situri, vorbele ei mi-au dat ceva avânt şi-am mimat slăbiciunea.

„După cum vezi, sunt în mare dezavantaj. Regele e cea mai slabă şi mai vulnerabilă piesă de pe tablă şi de aceea nevoită să stea baricadată în spatele pionilor săi, a cailor, nebunilor şi turnurilor sale. Întâlnirea cu regina taberei adverse, care domină şi străluceşte, l-a orbit şi acum umblă beat de dragoste. Dar deşi în pericol, parcă îşi doreşte să fie făcut şah-mat, să fie luat în captivitatea reginei. Cum vei proceda ca să-i dai şah, adică să-i descoperi locul, să-l priveşti drept în ochi, ca să-l cunoşti, să ştii cine e, ca să-l poţi face apoi mat? Poate că o adresa e-mail n-ar strica, pentru că aici pe site nu ne putem trimite poze. Pupicul tău mi-a făcut tare bine, îl simt şi acum fierbinte pe obraz şi mai vreau, multe-multe-multe, nenumărate".

Degeţica nu se lăsă şi căută să-mi arate că problemele Reginei sunt mult mai delicate:

„Cred că regina e mult mai vulnerabilă decât regele. Cred eu că regele are o anume tactică pentru a scăpa de mat şi a face cel puţin remiză... Mmmmm, e dificil jocul. Mie-mi plac lucrurile simple, dar curiozitatea mă îndeamnă (nu înţeleg de ce?!) să-ţi las şi eu o adresă, unde să-mi mai trimiţi nişte fotografii, dacă doreşti, fireşte".

„Sigur că regina e mai vulnerabilă, fiind cu mult mai valoroasă ca regele. Şi tot ce este preţios, e cu mult mai râvnit. Nu, deocamdată chiar nu am o tactică pentru remiză şi va trebui să las în seama ta să mă dai mat cu gingăşie. Promit doar că voi fi aidoma pasării Phoenix şi după fiecare mat voi învia din propria-mi cenuşă, ca să poţi să mă dai mat iar şi iar, la nesfârşit... Nu am gândit o tactică, însă am visat ceva. Se făcea că regele şi regina jucau de-a v-aţi ascunselea. Regele îşi acoperă ochii cu mâna şi cât numără până la cinci, regina se ascunde. Regele o caută şi când o găseşte, se iubesc pătimaş. Apoi iar se ascunde regina şi când regele o găseşte, se sărută mult-mult-mult şi tare-tare-tare. Unele vise nu devin oare realitate?... Şi mie îmi plac lucrurile simple. Dar jocul de şah e atât de complex, încât de l-am simplifica, l-am goli de frumuseţe. Iar dificultăţile jocului trebuie înlăturate pas cu pas, pentru a-i gusta toate deliciile în deplină siguranţă".

Doar atât, flirtul, din povestea partidei de şah cu Degeţica. Restul e Taină. M-a pus să jur!

Iuvenalie Ionașcu

Julius Evola şi Eu-l absolut

Reeditarea cărţii *Saggio sull'idealismo magico / Eseu despre idealismul magic* (Ed. *Mediterranee,* 2006), cu o prefaţă şi îngrijită de Franco Volpi, oferă unora posibilitatea de a reevalua critic contribuţia filosofică şi culturală a lui Julius Evola (1898-1974), altora, pentru a-şi reînnoi atacurile, care, de altfel, n-au încetat niciodată, de la prima ediţie a cărţii, în 1925. Evola e gânditorul italian cel mai contestat şi criticat din întreg secolul XX.

Cartea a intrigat şi a provocat din clipa în care a văzut lumina tiparului şi începând cu însuşi titlul. Conceptul de "idealism magic" Evola îl preia de la Novalis, dar îl radicalizează. Cercetarea sa filosofică se oferă în alternativă la neoidealismul dominant în epocă. Viziunea autorului – care iniţial a cochetat cu dadaismul – se va completa odată cu apariţia altor două volume, *"Teoria dell'Individuo assoluto" / "Teoria Individului obsolut"* (1927) şi *"Fenomenologia dell'Individuo assoluto" / "Fenomenologia Individului absolut"* (1930), desăvârşindu-se într-o concepţie integrală anti-modernistă, hotărât şi inflexibil de dreapta, în linie cu *"Tradiţa"*, aşa cum rezultă din volumul *"Rivolta contro il mondo moderno" / "Revoltă împotriva lumii moderne"* (1937).

Ideea de fond este aceea că Subiectul, Eu-l are o putere "magică". Este în aşa măsură necondiţionat, încât se proclamă drept creator al întregii fiinţări. Dotat cu atâta forţă, încât nu suportă realitatea ca limitare, ci o recunoaşte ca produs al înseşi activităţii sale. Idealismul magic transformă iraţionalitatea fiinţării pure, impenetrabila "minune a minunilor" prin care lucrurile există, dintr-un fapt care transcende potenţa Eu-lui, într-un act de libertate şi autodeterminare.

De aceea, nu e suficient să concepem Eu-l în termeni teoretici, ca o facultate abstractă a gândirii şi ca o impersonală "maşinărie" transcendentală care produce şi ne pune dinainte, în chip automat, tot ceea ce e de cunoscut şi de experiat. Aşa făceau idealiştii romantici. La fel făceau şi neo-idealiştii italieni. Dimpotrivă, Eu-l trebuie conceput ca o "activitate în întregime activă", "Individ absolut", "Eu-potenţă". Aceştia sunt termenii pe care Evola îi adoptă pentru a-i reprezenta incondiţionata potenţă şi a-i imprima maximul grad de intensitate.

Prin urmare, discursul filosofic însuşi nu se poate limita la construcţia edificiului teoretic, ci trebuie să devină o "cunoaştere sapienţială" în stare să conducă Eu-l la deplină autosuficienţă şi realizare de sine. Trebuie să presupună un drum iniţiatic, care să traverseze nişte probe "practice", pe care Evola le defineşte şi ne ilustrează ca fiind: proba "focului", a "suferinţei", a "iubirii".

Idealismul magic se dovedeşte a fi o interesantă sinergie între filosofie şi ezoterism. Filosofia îmbracă materia obscură a ezoterismului cu o reflecţie dialectică şi discursivă, care o structurează. Iar ezoterismul furnizează motive care amplifică orizantul tradiţional al filosofiei. Se pot observa aici influenţele orientale ale realizării de sine. De altfel, în acei ani, Evola tradusese *"Tao-te-Ching" / "Cartea Căii şi a Virtuţii"* (1923) şi îşi însuşise doctrinele tantrice (*"L'uomo come potenza" / "Omul ca potenţă"*, 1926, iar mai târziu, *"Lo Yoga della potenza" / "Yoga potenţei"*, 1949), culminând cu experienţa "Grupului din Ur", al cărui animator a fost şi în care a aplicat tehnicile magico-ezoterice ale transformării fiinţei şi ale auto-realizării spirituale.

Intensitatea şi incoerenţa pasiunii speculative a tânărului Evola se reflectă şi în febrila amestecare de lecturi filosofice, excentrică pentru cultura neo-idealistă dominantă. Perspectiva adoptată era aceea a unei alternative valorizări a Eu-lui, însoţită de încercarea de armonizare şi integrare definitivă a diverse figuri altminteri stridente şi incomplete.

Între acestea, îl amintim pe Max Stirner, cu exaltarea Unicului şi a faimoasei sale sentinţe: "Nu mi-am întemeiat cauza pe nimic". Evola o recuperează, aşezând-o drept principiu metodic pentru eliberarea Individului obsolut de orice legătură sau obstacol ce i-ar împiedica auto-determinarea.

Amintim şi confruntarea cu Carlo Michelstaedter, de la care Evola îşi impropriază ideea "persuasiunii" sau "convingerii". În acest Eu "convins", suficient sieşi, Evola vede voinţa Individului de a nu se împrăştia în devenire, ci de a rămâne în sine şi de a-şi strânge în pumni fiinţa. În schimb, în "retorică", Eu-l se lasă strivit de propria deficienţă existenţială: fuge de sine şi se sprijină pe altul, împrăştiindu-se.

Există apoi o a treia figură, la fel de intrigantă: Otto Braun. Acest enfant prodige, căzut prematur în tranşeele Primului Război Mondial, a lăsat – între un asalt şi altul – o seamă de însemnări, nişte notiţe pe care Evola avea să le numească drept "Evanghelia Voinţei". În butada sa, de altfel, ingenuă: "Fii un titan!", Evola vede potenţa activă a Eu-lui, care devine o forţă efectiv operantă.

În sfârşit, trebuie amintit Giovanni Gentile, în care efortul de absorbţie a întregii fiinţări în actul pur al gândirii atinge expresia sa cea mai intensă. Problema e că, la Gentile, actul pur este cunoscut, dar nu realizat efectiv. Eu-l gentilian este încă un Eu abstract, o entitate de cunoaştere, iar nu o adevărată potenţă activă. În mod analog, logica neo-idealistă se mişcă de la un concept la altul, în loc să treacă de la concept la real, aşa cum încearcă să facă dialectica concretă a idealismului magic. În Eu-l – potenţă al lui Evola, dimpotrivă, gândul şi realitatea coincid: realitatea este ca atare pentru că este gândită şi voită de Eu, care este real. Din păcate, dialogul s-a fracturat datorită unor incomprensiuni reciproce şi, în final, a fost abandonat.

...nu e suficient să concepem Eu-l în termeni teoretici, ca o facultate abstractă a gândirii şi ca o impersonală "maşinărie" transcendenta lă care produce şi ne pune dinainte, în chip automat, tot ceea ce e de cunoscut şi de experiat.

În schimb, lui Benedetto Croce, Evola i-a recunoscut "o mare nobleţe şi claritate", însă în filosofia sa n-a văzut mai mult decât "o gândire pur discursivă, care, până la urmă, trebuia să abandoneze planul marilor probleme speculative, pentru a se împrăştia în eseistică, în critică literară şi într-o istoriografie de orientare laico-liberală".

Pe cât de incompatibil, excentric şi nelinear, idealismul magic reprezintă evoluţia coerentă a unei aporii imanente a neo-idealismului. N-a fost nicidecum o "glumă colosală", cum s-au grăbit unii să afirme, ci o sclipire originală şi o încercare alternativă. Şi rămâne un glas inconfundabil şi de nesuprimat, care atestă, în Italia acelor ani, o filosofie diversă decât cea dominantă, a lui Croce şi a lui Gentile, de orientare tradiţionalistă, fără să fie neo-tomistă. Şi din acest motiv merită redescoperită.

litere

Concursul Naţional de Poezie *Juventus*

aceste poveri sunt poate frumoase mâini ale întunericului ce modelează fiinţa mea din noroiul îndârjit şi greu. aşa haosul materiei îmi aleargă prin trupul fragil sunt singură o năsălie pe care pleacă dureri cumplite în lumea cealaltă.

ANASTASIA GAVRILOVICI

îmi las măştile pe străzi. vorbele pulsează se reduc la un zumzet oamenii înaintează în cerc/ ei muncesc style cu palmele fără părinţi fără dorul de casă adună lucruri aruncate după uşi de oţel

ESTERA STANCIUC

Locul I
ANASTASIA GAVRILOVICI
18 ani - Suceava

scurtă prezentare

micule prinţ,

Ştiu că mai devreme sau mai târziu te vei întoarce
aşa cum la locul faptei criminalii
se bâţâie nătâng&plâng înainte să-şi împrăştie
creierii de plastilină pe uşile cafenelelor

nu mai e niciun pericol dricarii frumuseţii au cărat peste parapeţi tot
ce s-a putut de pe asteroidul B 612
câmpurile noastre de rapiţă sunt nişte bălţi de sudoare
şi mai aproape atrofia se lăfăie goală într-un fotoliu
numele tău este dat centrelor
de copii cu autism dar tu ştii bine cât
de ciudaţi sunt oamenii mari când
vine vorba de îmblânzire

poţi să plângi cu sughiţuri plapuma e căptuşită
cu microfoane aici graficul disperării
e scrijelit pe chelii de un chirurg cu alzheimer

băieţel drag aici nu e nimeni
să-şi facă un training pentru supravieţuire exerciţiile tale
de respiraţie/ doar mie

îmi fac inima terci

instrucţiuni

poate ar fi timpul să renunţi la întrebări oricum
Şi în memoria ta va creşte un ştergător de parbriz
eu încerc să trag de timp să-ţi mai
desenez o oaie bolnavă

număr turaţiile inimii prin rumeguş şi-aş vorbi despre dragoste dar
şi ăsta e un lucru de mult uitat şopteşte
vulpea îndesându-mi carabina între coaste

corpurile sunt niste ecrane touch screen în care se zbat musculiţele
carbonizate ale spaimei te sfătuiesc prieteneste micule
prinţ scoate-ţi din portofel o iconiţă o poză cu floarea ta şi salvează-te
naibii secţionează micuţa planetă
cu drujba să se prelingă lumini de discotecă aici
& pretutindeni

va trebui să te obisnuieşti cu lucrurile simple care ţin mintea bine
învelită într-un ghem de ameţeală să colecţionezi
timbre înaintea oricărei furtuni de nisip

ceva scurt şi cuprinzător noi într-o carte despre apocalipsă
cu ilustraţiile autorului

starea I

trenul se opreşte în mijlocul iernii. e frigul obsesiv care
încordează în mine spaime şi dureri
pe care le voiam înţepenite acolo
în adâncuri şi nu
mişunând lugubru ca nişte păduchi
trupul nu se cere mângâiat nici măcar
nu mă lipesc de umbra mea //când sunt întoarsă cu spatele
ea împrumută gesturi de femeie timidă pe care uită
să le dea înapoi//
iarna asta are mişcări greoaie şi obosite
ca de gravidă. eu mă ghemuiesc
între două morminte iar tu prefă-te că nu mă vezi că nu mă mai recunoşti
ca şi cum am fi ajuns împreună aici
spune mai departe cum veneau nemţii
şi trebuia să te ascunzi în beci unde bubuiturile făceau
să-ţi plesnească închişi ochii în orbite.
şi în mine se dă un război în care nu ştiu să mă apăr
sunt cu toate mădularele slabe şi
prin răni poţi să-mi simţi convulsiile
sufleteşti şi urmele unor lovituri
repetate

mă gândesc foarte serios că
prin zidul acesta numai unii ies cu ţeasta înainte
şi fără să tremure. cum nu va mai fi acolo
nimic nu mă va proteja când se vor întinde
mâini cu tentacule
mâini tatuate cu fum şi cu obscenităţile care
împânzesc oraşul
ca un cancer

acum
până nu se răceşte golul din mine
îmbrăţişează-mă strâns cu toate oasele tale
când trenul se izbeşte mereu de morminte
şi trece prin ele cu lumină
cu noi
cu tot

starea a II-a

aceste poveri sunt poate frumoase mâini
ale întunericului ce modelează fiinţa mea din
noroiul îndârjit şi greu. aşa
haosul materiei îmi aleargă prin trupul fragil sunt singură
o năsălie pe care pleacă dureri cumplite
în lumea cealaltă.
o cât mi-aş dori să
văd schelete îmbrăţişându-se
muşcând din acest pământ ce îşi întinde
oasele adânci între noi. suntem închişi

într-un gând mai pătrat şi mai negru cu toţii ştim
aşa ca voi spune dragii mei
să nu vă întoarceţi pleoapele pe dos când inefabil
vom încăpea în netimp
ca într-o formă geometrică perfectă
vă promit că ne vom revedea goi şi transparenţi
ca nişte prunci
la acest rendez-vous stabilit din întunericul
nefiinţei

gura zilei de mâine se cască neagră uriaşă
tremur şi în pături groase te cară pe tine cu tot cu chipul tău
liniştit şi rece cu degetele tale de iarbă galbene
încleştate în umărul meu şi acum
când am crescut

cobor în mine ca într-un lagăr
şi aceste poveri nasc alte răni pe care
tu oricum nu le simţi decât atunci
când mă cuprinzi în somn cu degetele tale reci de tăcere
de vis în care mă zvârcolesc
şi caut nodurile
din mine

Locul al II-lea
ESTERA STANCIUC
17 ani - Suceava

dintr-un sentiment frust

cade în livadă
un fel de primăvară. îţi afunzi degetele în colţuri acolo
pământul e strâns noduri creşti sub ochii mei asimetrici
şi

te trezeşti rezemat de ţeava caldă / mă fixezi cu rezerve
ne cuprinde deodată această fierbinţeală
când te ascunzi înăuntru nu vii
când vii te ascunzi înăuntru. îmi întorci spatele faţă către faţă mai bine
je t'aime mai bine

ajungi în cameră. un câine se zvârcoleşte în stomac / aici
înghite câmpul cu maci şinele de tren drumul şi
ceaţa. alt câine

rătăceşte prin vagoane / câinele
spune că ţara mea nu are graniţe că e palidă
şi aşa

desprind un şurub şi crestez o statuie
la încheieturi
în fond e accesibilă. ţara mea o păstrez în stomac
vrea să plece
mă chircesc şi-o împing înapoi în livadă

cum se rezolvă problemele

îmi las măştile pe străzi. vorbele pulsează se reduc
la un zumzet oamenii
înaintează în cerc/ ei muncesc style
cu palmele
fără părinţi fără dorul de casă adună lucruri aruncate
după uşi de oţel

oraşul e împrejmuit are limite de valoare. copiii cresc fac alegeri bune după aceea se sting
uşor ca ledurile

vreau să continui povestea asta
dar aştept ziua cea nouă. îmi vine în minte jocul
de-a ruletistul
pe spate lângă traficul intens numărând secundele
două câte două/ pironită
în mijlocul străzii. până aici minciuna de
aici

adevărul/ zgomotul maşinilor
e un gramofon stricat
văd cum se-ndepărtează oraşul prin aerul umed

aş putea să mă ridic fără probleme
şi să plec

momente în care eşti greu de găsit

unul lângă altul doar cu această senzaţie de nerecunoaştere
incapabil să te chem
încerc din răsputeri să nu-ţi fie ruşine cu mine
şi

nu ştiu la ce să mă aştept când asculţi cu privirea departe când
zâmbeşti plină de îndoieli de parcă intuieşti
totul de la început şi nimic nu te mai bucură

atunci îţi înfăşori părul de glezne eu mă fac mic mic
trag de tine până las urme
iar aşteptarea se aşază tandru între noi
în fiecare cuvânt în fiecare
gest cu o disperare aproape maladivă

mă asiguri că trebuie să existe ceva alterat
poate furiile şi efectul de cădere abruptă
sunt momente în care eşti greu de găsit
dar eu
încă mai vreau să ajung la sfârşitul zilei
mecanismul ascuns din respiraţia ta

Locul al III-lea
LUIS IONUŢ POPA
Târgu Jiu

Jocul pisicii cu lumina

Privit din vitrină
trupul pare a fi o sită prin care se poate cerne sufletul
mângâi geamul încercând să-l decupez
vreau să ajung la tine
trăiesc cu sentimentul că voi cunoaste orgasmul
datorită mâinilor pierdute printre sâni
te văd precum o cuşcă din care nu vreau să mai ies
sunt în stare să arunc cheia în neant
să acopăr amorul cu o mantie
bine capsată de piele
nimeni nu are voie să ne deranjeze
văd, deja,
şi finalul
în care desenez din fumul unei ţigări
inimi pe tavan.

Jocul pisicii cu lumina îmi deranjează gândurile
planurile
arătându-mi realitatea care nu face parte din vitrină
m-am înselat
sunt un kilogram de firimituri
aruncat într-un tablou de Picasso
din care porumbeii se hrănesc.

O nouă viaţă

I
În capătul străzii
m-am împiedicat de semnul stop
când voi nu aţi fost atenţi
l-am înlocuit
acum
este cedează trecerea
în momentul în care
ea
va trece prin dreptul meu
imediat o să-l schimb
în drum cu prioritate.

Am toate actele necesare.

II
Două scaune, o masă şi o ţigară aprinsă
noi doi şi lumina stinsă
ne fumăm în linişte amorul.

Două scaune, o masă
noi doi şi lumina aprinsă
amorul s-a terminat
dar începem altul.
Două scaune
noi doi
faţă în faţă
ne privim
trecerea timpului pe chip.

Noi doi.

III
Am citit într-o carte
că o dată la 100 de ani
plouă invers
de la pământ spre cer
şi chiar aşa este.

Azi
ne-am ascuns
amândoi
în aceeasi picătură
pentru a ne ridica
spre o nouă viaţă.

Un gram de război

În sat
bărbaţii cântă, joacă, se înrolează
au ocazia să-şi apere ţara, credinţa, familia, depun jurământul
şi cu paşi mari, în şir indian,
pleacă să-şi întâlnească necunoscutul
femeile plâng, pruncii ţipă
nimic nu contează
păşesc printre lacrimile lor.
Pe front totul se schimbă
pământul se adapă
cu sângele îngerilor care mor,
cerul se deschide şi îi asteaptă pe fiecare
pe un rând deja stabilit
dar ei se împotrivesc... vor să lupte
precum eroii din mit.

Într-un birou provincial
războiul s-a terminat
se toarnă vinul în pahare
alianţele se îmbrăţişează
se alintă, se cheamă lăutarul
dar să-i anunţe au uitat
lăsând în continuare gloantele
şi tunurile
să le curme suferinţa.

Cu paşi mărunţi revin acasă
vreau să-mi iubesc femeia
să-i spun chinul prin care am trecut
poarta este închisă
casa părăsită
doar nucul cel bătrân îmi sărută fruntea.

Azi, trăsura
se opreste în cimitir
iar lângă camarazi
pe mine m-am îngropat.

Menţiune
ALINA IULIANA VERDES
16 ani, Suceava

iuliana, camere goale

uiţi să închizi ferestrele. noaptea intri pe rând
în camere goale perdelele sunt trase uşa e deja un
desen abstract/ ai

o dorinţă. scoţi mănuşile înfig în carnea pereţilor le intri sub piele pereţii sunt prietenii
tăi talentati/ alex cel cu trotineta stela cu păpuşi
în toate în
toate sertarele. vecinul e viorel bată-l norocul

le numeri zilele. te joci cu bucăţi de var
le iei jucăriile îi dezbraci de orice
emoţie. pereţii sunt prietenii tăi înzestraţi alex cel cu
tristeţea afişată stela cu priviri entuziaste în toate în toate
sertarele. şi viorel se plimbă pe coridor e vecinul cu capsa pusă

aceste camere nu ard când intri se lasă în aer
nişte fluturi ei se iau după tipul din parc
după florile lui acoperite cu mărgelute
se iau
după iubita lui mergând pe ape

dimineata ieşi pe rând
din camere goale. niciodată nu uiţi
să laşi un semn un accident sau un strigăt
pe gratis

iuliana, fără cusur

te uiţi la toţi dar câţi vezi. n-ai stare arunci mereu
obiecte nefolositoare şi azi la fel nişte vin nişte
întrebări în plus poşeta cu schepsis/ cu intenţie nemărturisită adică
trebuie
să le arunci

îţi amintesti de moş crăciun/ la grădi formatul painter ce barbă
până-n gât ce hohoho-uri
pân-la la stele. îţi tragi speranţa
peste ochi numeri pân-la zece îngropi nostalgia sub preş

muţi privirea. ghetele se murdăresc în vârf nu ştii
cum urci cum cobori murdăria se aşază
aşezi între voi tăcerea/ frigul se prelinge din
camera de vizavi devii dependentă de căldură
ca mercurul
îi spui că de ce iubeşte pe nepregătite că
iubirile se nasc din nimic să fii tu
la paris tot se nasc altele reînvie ca nu ştiu ce pasăre tu o îngropi lângă glezne nemângâiate

te uiţi
la toţi. imaginaţia îţi joacă prin păr stai la palavre cu puştii
cu iubitele lor fără cusur

Menţiune
BIANCA COSTIUG
17 ani, Suceava

zborul de noapte

ştii cu ce seamănă grădina. are flori rare şanţuri din pământ
nou maluri cu şiret/ acum vii din grădină

aduci cu tine întâmplările de peste zi le ţii în
aşteptare ore pătrate saltă pe linia lor zici stop şi
eşti
de mână cu fratele nostru

te faci că spargi fereastra. bătrânul de vizavi cheamă
un cal vine calul pe sus ce aripi
ce croşetare călăreţul
stă leneş în şa/ puiul fript pisicile verzi totul
are acum rost întâmplările trec pesubpod

până când curge din ele o simplă
tăcere apoi

ieşi la întâlnirea de noapte prietenul e poet are inele
cam lungi legate chinuit
de lumina
becului din haina lui se aude. se aude
fâşâitul calibrat la bătaia inimii

treci cu poetul prin grădină şapca lui e o sabie lucitoare şi
libertatea lui
bate
ritmul guns n'roses

zborul se încheie subit unde e pagina veche unde roade ea flori
după flori

cădere scurtă

nu-mi amintesc ce trebuie să fiu ce stradă
să aleg ce
cursă să alerg/ nu mă căuta sub multe vorbe în cărţi în ceşti

de cafea în volumaşe
cu ştaif o babă senină mă vede în somn alerg
sălbatic îmi tremură
genunchii şi fotografia din mână tremură patul babei
o rog ceva drojdia poeziei sau altceva. nu aude în somn
sunt prea departe

le spui cu ochi bulbucaţi numele
meu schimbat. ştiu până la capăt că nu e nimic ascuns
că totul e cristal

nu se reclamă nicio
dispariţie niciun dezastru lenea nu distruge poduri
pomii ăştia nu cară
omizi de import/ îmi fac treaba aduc zăpezi ieftine

le dau jos din cer ca pe nişte pâini le aştern
mieilor şi fetelor tale deocheate
vălul lor se strâmbă şi
pleacă nu
ascultă de-o flusturatică de-o cotoroanţă cu ochi migdalaţi

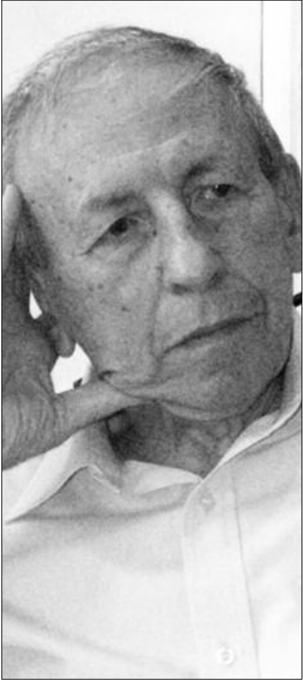
şi bună
de fugă. şi frica mă sărută
pe frunte nu-mi amintesc să fiu dragule
copilul ei din flori

sunt în stare să arunc cheia în neant să acopăr amorul cu o mantie bine capsată de piele nimeni nu are voie să ne deranjeze văd, deja, şi finalul în care desenez din fumul unei ţigări inimi pe tavan.
LUIS IONUŢ POPA

îţi amintesti de moş crăciun/ la grădi formatul painter ce barbă până-n gât ce hohoho-uri pân-la la stele. îţi tragi speranţa peste ochi numeri pân-la zece îngropi nostalgia sub preş
ALINA IULIANA VERDES

nu se reclamă nicio dispariţie niciun dezastru lenea nu distruge poduri pomii ăştia nu cară omizi de import/ îmi fac treaba aduc zăpezi ieftine
BIANCA COSTIUG

Marin Ioniță

Schiță pentru un volum. *Nu trageți în dinozauri!*, II. *Cazarma roșie*

Recrutele (IV)

*

A fost prima data când am refuzat o sarcină. Când m-am împotrivit pe față sistemului. Mă așteptam la repercusiuni. Oricum, rămâneam un om liber. N-am să mai mă angajez niciodată în asemenea acțiune. Fiecare cu ale lui. Va veni și trenul meu. Să ajung acolo unde mi-am propus. Și unde îmi convine.

*

Dar nu a fost să fie așa. M-am trezit chemat la directorul secției agricole a județului. Nu era șeful meu. Eu eram angajat la CAM. Dar m-am prezentat. Mai mult din curiozitate.

M-am sfătuit, zice, și cu prietenul meu, inginerul Costache... Dacă vrei, vii la noi... El e de accord...

Tac încurcat....

Ascultă-mă bine! Nu te-ai săturat de Gherăseni?

Și dacă da?

Te poți muta într-o zonă frumoasă. Ai auzit de Monteoru și Vintileanca?

Nu prea.

Condiții de stațiune balneară....

Unde vreți să ajungeți?

Condiții excelente: casă, masă gratuite, salariu de câteva ori mai mare decât primești acum

Tot nu înțeleg.

Există pe undeva, pe acolo, o fermă model. Prima de acest fel din țară. Pilot pentru viitoarele întreprinderi agricole. Care se vor înființa.

Și se apleacă peste birou, ca să-mi fie cât mai aproape, de parcă ar fi să mărturisească o taină.

Vă ascult!

Îți spun, dar rămâne între noi! E vorba de o colaborare între un moșier instalat la Paris, care se teme de expropriere, și guvernul român. Are acolo pe cineva. A ajuns la găselnița aceasta.

Tipul, din înalta aristocrație, reușise să-și pună la punct o exploatare agricolă la cel mai înalt nivel. Dar a venit și peste el ce-a venit peste toată țara. Ca să o păstreze, a dat-o în custodie statului. Participare pe bază de egalitate. El cu proprietate, statul cu administrația. S-a emis un decret special....

Și ce rol am eu?

Știu! Ești prea mic pentru un război atât de mare! Chiar am stat pe gânduri, dacă să te arunc într-un asemenea viespar. Dar te-am verificat. Poți mai mult decât s-ar crede. Și asta este un avantaj. Au pus mâna acolo pe putere niște profitori cu sprijin de sus. Trebuie să avem acolo omul nostru. Te fac atent că poți să-ți frîngi gâtul. Dar ești atât de tânăr și de neînsemnat că nu au cum să te bănuiască. Să nu-mi răspunzi imediat. Gândește-te bine. E riscant. Dar te retragem la primul semnal dacă devine periculos. Nu-ți cer să te lupți cu ei. Îți vezi cuminte de treaba ta. Și atât. Te numesc șef de sector. Care este liber la această dată. Nu iei locul nimănui. Și este sectorul cel mai ușor. Sunt sigur că te pricepi. Dacă merge treaba bine, are cine să ia acolo conducerea la momentul potrivit.

Știți, eu nu sunt decât un absolvent de școală profesională agricolă.

Sunt informat. Dai examene la liceu. O să te ajutăm să faci studii de agronomie, la cursuri fără frecvență. Ai să fi neapărat un inginer de talie mare. Ce zici?

Am să încerc.

Asta înseamnă că accepți! Nu te grăbi ca fata mare la măritat. Va fi un mariaj de-a dreptul blestemat....

Până atunci, te pregătești, cum am spus, în particular. Când ajungi inginer, o să fii altceva. Poate că eu n-am să mai fiu pe-atunci. Dar te văd director. Acolo, sau chiar în locul meu...

Domnule director...

Te-aștept când ești gata cu răspunsul. Încă o data, gândește-te bine. Dar nu întîrzia!

*

N-am cu cine să mă sfătuiesc decât cu prietena mea, viitoarea doctoriță. Mă îndeamnă să primesc. Îi pare rău, dar se bucură pentru mine. În seara aia, nu-mi mai toarnă picături de sedativ în ceai....

Pe primar, îl informez de-abia când mă duc să-mi iau rămas-bun. Mai mult, n-are rost să-i spun. Aceleași cuvinte: îi pare rău, dar se bucură pentru mine. Și îmi mărturisește că i s-a cerut părerea. Ba chiar că ne-a întocmit un referat favorabil.

Din nou sistemul a pus ghiarele pe mine. Am cedat fără tocmeală. Era o provocare. Mă aflam în ascensiune. Pentru care trebuia să-i mulțumesc.

*

Îți place?

N-am cuvinte!

Proiect texan inițiat de un magnat după abolirea sclaviei și adaptat la condițiile modern de-abia în prima jumătate a secolului trecut. Boierul nostru, descendent dintr-o familie domnitoare, avea ambiții mari. Așa ceva nu se mai găsea în România și poate nici în Europa. Dar investiția a fost recuperată. Chiar dacă după război nu mai făcea export, desfacerea era asigurată de marile restaurante din țară.

Dar rușii?

Ostașii armatei sovietice n-au împușcat decât butoaiele cu vin și n-au violat decât câteva femei din personal. Vinoteca a fost confiscată și predată în condițiile despăgubirilor de război. Câteva navete cu sticle învechite, au mers și la guvern pentru protocol. Au mai luat câțiva cai de rasă, trăpași de domn, pe care proprietarul îi cumpărase de la un general, din captură. În rest, n-a fost catastrofal....

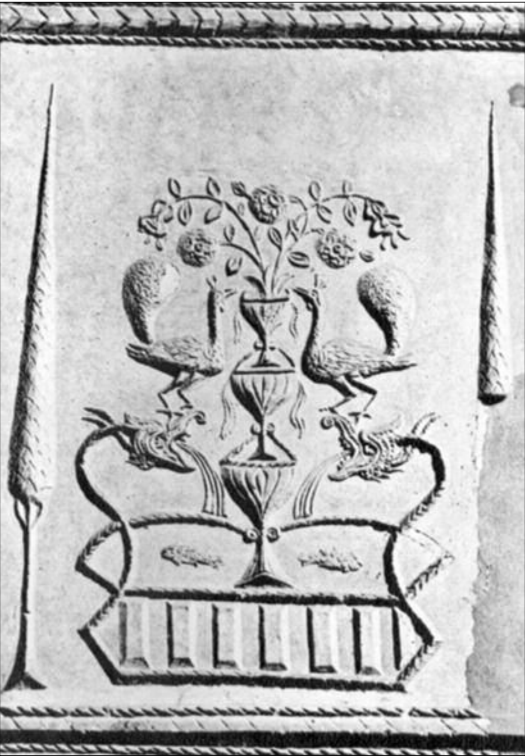
M-a pus la punct conducătorul fermei, un bărbat durduliu, cu ceafa răsfrântă peste guler și gușă ca de pelican sub bărbie, înfundat într-un fotoliu de piele din care numai capul îi rămăsese afară. Invită o tânără de la contabilitate să mă călăuzească în "teren". Sunt șocat. Așa ceva nu știam că există decât din cărți. Pomi fără coroane, cu ramurile-ntinse pe sârme, viță de vie pe spalieri.... Zarzavaturi în ghivece sub cupole de sere, găini, curci, fazani și prepelițe în cuști, vaci mulse cu mașinării....

*

Nu știu cum de i-a trăznit prin minte șefului meu, când eram la Gherăseni, să mă însoare. Umbla ca un câine de vânătoare prin toate satele din jur, ba chiar prin Buzău, să-mi găsească mireasă. Poate că se simțea vinovat pentru mizeria în care trăisem după ce am fost țipat afară de văduva cu care se răsfăța. Până la urmă, a găsit-o. Într-un sat din apropiere. Parcă Smeeni se numea.... După tratative în culise, la care eu nu am luat parte, m-a dus în pețit oficial. Nu am protestat. Mi se părea amuzant. Și ce aveam de pierdut?

Casă mare cu temelie de piatră. Curte largă. Grajduri. Vaci. Șase perechi de boi. Patru cai. Trăsură. Tractor. Batoză. Cositoare. Chiar în spatele grădinii, o livadă de pomi și o întinsă postață de viță de vie. Câmp de arătură. Ce putea să își visese mai mult un tânăr agronom? Ce gospodărie puteam să trântesc?

Dar fata? Nimic din toate astea nu se putea fără ea. Mă va vrea? Nu mă va accepta? De ce nu? De ce nu se măritase? Mă aștepta pe mine? Mai avea un frate cu mult mai mare, profesor universitar la București. Și el chemat la acest eveniment. Se părea că chiar se tem să nu mă scape. Dar dacă ea avea alte gânduri? Alte preferințe? Niște experiențe? Niște legături? A mai avut de-a face și cu altcineva?

O găsim. În camera ei. Cu păpuși. Cu jucării. O copilă întârziată. Care îmbătrânise fără să știe. Răsfățată. Răzgâiată. Nu i-a plăcut să-nvețe carte. Avea tăticul avere. Ea nu avea prea multă minte. Dar totul se compensa. Se echilibra. Domnul Stănescu, șeful meu, îmi da cu ghiontul în coaste.

E tot ce-ți trebuie! Nu fi tâmpit!

Nu sunt tâmpit! Dar fata arată ca o handicapată...

Amândouă părțile se trag deoparte să se sfătuiască.

Ia-o, îmi zice mentorul meu. Ascultă-mă pe mine. Că nu-ți vreau decât binele. A dat norocul peste tine. De ce n-am avut eu șansa asta?

Poate puteți s-o aveți acum.... Ei îi este indiferent....

Lasă glumele idioate! E femeia ideală! Blândă! Ascultătoare! Avere nemăsurată....

Și cum să stau în pat cu pămătuful ăla?

De ce să stai?

O găoace între picioare are și ea ca oricare. Mai mult ce-ți trebuie?

Gata! E timpul ca băiatul să stea de vorbă cu fata.

Între noi. Singuri. Singuri-singurei. La urma-urmei, nu-i deloc urâtă. Ba chiar are un anumit farmec. Îi trec mâna peste păr. Ridică peste mine doi ochi limpezi și mulțumiți ca de cățelușă mângâiată.

Vrei să te măriți cu mine?

Da!

Așa ceva ascultau pe ușa deschisă pe jumătate toți ceilalți care dau năvală peste noi. Ne îmbrățișează. Ne sărută. Treaba e făcută. Mai rămâne să fie puse la punct amănuntele. Ne întoarcem în trăsură. Domnul Stănescu e fericit. Îi trăncăne gura

Băiete, ai dat lovitura!....

Dar fata? Nimic din toate astea nu se putea fără ea. Mă va vrea? Nu mă va accepta? De ce nu? De ce nu se măritase? Mă aștepta pe mine?

proza

Aurel Sibiceanu

Glorioşii ani ai ratării

PLIMBĂRI „PERIPATETICE”

Gheorghe Năstase, cel care în calităţile de secretar şi prim secretar al judeţenei P.C.R. Argeş a avut o contribuţie decisivă la dezvoltarea economică şi culturală a judeţului, era, când l-am cunoscut eu, un comunist atipic. Acum, după 30, reevaluându-l, nu pot spune că era un comunist de omenie, aidoma lui Iliescu, era mult mai cultivat, era un melanj ciudat de ideologii. În lumea sa interioară se cuprindeau non-violenţa budhistă, filtrată de Gandhi, mirifica lume a „Citadelei” lui Saint Exupery, care îţi oferă răspunsuri la aproape toate întrebările, ecourile operei politice eminesciene, precum şi actele esenţiale ale intelectualilor şi politicienilor români, începând cu paşoptiştii şi terminând cu cei din perioada interbelică. Nu ştiu dacă a fost aşa şi până în 1974, când s-a retras din ultima funcţie publică pe care a deţinut-o – aceea de director al Televiziunii Române, ori aşa se transformase după acest an, prin acumulări şi decantări serioase. N-am îndrăznit să-l întreb niciodată dacă a avut două măsuri, una lăuntrică şi una manifestată , deşi m-a lăsat să mă apropii destul de lumea sa interioară. De regulă povestea din viaţa şi activitatea sa doar atunci când într-un dialog existau elemente care să facă oportune fragmente de mărturisiri, ori când eu îl priveam interogativ sau chiar el mă ruga să-i pun întrebări. Aşa a fost, spre pildă, când mi-a spus că pentru un an, sau nici măcar atât, a fost şeful Tv.R. M-am oprit din mers, l-am privit surprins de noutate şi am ridicat sprâncenele, zâmbind. „Da, mi-a zis, după ce Ăl Mai Mare (Ceauşescu) m-a dat jos din fruntea judeţului am fost numit director la televiziune. Preşedinte al „Consiliului Naţional al Radioteleviziunii” era Dumitru Popescu, zis Dumnezeu. Îţi dai seama, Aurel, să lucrezi cu însuşi Dumnezeu ! Era prea mult pentru mine, acest Dumnezeu o cârmise spre filosofia nord-coreeană juche: adică suveranitate politică, autonomie militară şi independenţă economică. Cultură pentru mase, de îmbărbătare, întoarcerea la realismul socialist. Shakespeare controlat, fără avangardă şi alte decadenţe ! Aşa că m-am pensionat pe caz de boală şi sunt salahor la frumuseţea grădinii mele, a familiei şi a celor câţiva prieteni care au mai rămas lângă mine. Unii, mai temători, vin în secret pe la mine !”

Printre prietenii statornici, care-l vizitau fără teamă (Năstase a fost permanent în atenţia Securităţii, ştiu asta din Arhivele speciale), şi pe care i-am cunoscut, graţie lui, s-au numărat fotbalistul Nicolae Dobrin şi pictorul Gheorghe Vrăneanţu. Faţă de pictor nutrea o afecţiune aparte. După cum avea să-mi spună chiar Dl. Năstase, şi el, şi pictorul trăiseră calvarul caselor de orfani... Uneori, în plimbările noastre, era oprit de diverse persoane, care-i mulţumeau pentru nu ştiu ce ajutor, oferit cândva, ori pentru a schimba scurte şi calde amabilităţi. Unii erau ingineri pensionari şi rememorau episoade de viaţă, aminteau de greutăţile întâmpinate la construirea unor obiective economice, de mentalităţile conservatoare ale unor politruci bucureşteni. Deşi credeam că vizitele pe care i le făceam fostului demnitar comunist sunt cunoscute doar de câţiva prieteni, în anul 1987, parcă, în anturajul meu au apărut câteva personaje mai ciudate, intermediate, ca să zic aşa, de prieteni de a căror loialitate mă îndoiam. Când „prietenia” mea cu noile personaje a căpătat o vechime de câteva luni, acestea au găsit cu cale să mă pună în gardă, în legătură cu Dl. Năstase. „V-am văzut cu fostul „Prim” Năstase. Nu vă supăraţi, vă spun aşa, pentru că vă cunosc, omul acesta este în dizgraţia lui Ceauşescu şi ar fi păcat să aveţi neplăceri.” Altul, om serios şi campion la delaţiuni despre mine, după cum aveam să aflu din dosarul de urmărire a mea, şi faţă de care am greşit, lăsându-mă „cinstit” cu o sticlă de votcă, într-o seară mai dezlânată, mi-a spus direct o enormitate: „Bătrâne, îţi pierzi timpul preţios, ce mama dracului. Te tot plimbi cu nebunul acela de comunist...” A urmat o serie de răutăţi şi nu le-am pus capăt decât cu o replică usturătoare: „Dacă nu te opreşti, s-ar putea să te pocnesc. Scuză-mă, dar cu un colportor nu pot vorbi altfel.” La scurtă vreme după aceste atenţionări, mi-a trecut prin cap un lucru care sigur era real, anume că se urmărea izolarea fostului demnitar, ori a mea de el, conform unor planuri tipice de acţiune. Interesant este că din dosarul de urmărire lipsesc paginile legate de plimbările mele cu Dl. Năstase. Din două, una: ori subofiţerul Tiţa, de la filaj, ne lăsa în pace, pe mine şi pe Dl. Năstase, ori filajului plictisitor i-a preferat restaurantele, în care îi plăcea „să-şi ducă veacul”. În continuare voi face recurs la însemnările fugare, făcute în acei ani.

„Joi, 21 mai, 1987 - Întâlnire cu dl. N (Năstase) – urmează obşteasca plimbare. Mergem în tăcere, abia în dreptul Schitului Trivale se opreşte şi-mi zice: „Întreabă-mă, simt că te frământă ceva.” „Sunt interesat de industrializare României şi, mai ales, dacă ea este forţată, aşa cum aud la „Europa liberă ?” Face o largă expunere a dezvoltării economice a Argeşului. Aflu date din culisele dezvoltării economice a judeţului, îmi vorbeşte despre opacitatea lui C. (Ceauşescu) la ideile altora şi despre slugărnicia unor specialişti din preajma lui. La un moment dat îmi zice: „Am avut multe discuţii între patru ochi cu C., i-am sugerat să plătească bine invenţiile şi inovaţiile, că numai în acest fel se descătuşează energiile creatoare naţionale şi vom putea ţine pasul cu tehnologiile occidentale. Uneori cădea pe gânduri, nu zicea nimic, părea să reflecteze pozitiv, alteori mă repezea, spunându-mi că n-are nevoie de o burghezie tehnocrată, că inginerii şi tehnicienii au o datorie patriotică, nu trebuie să fie ghiftuiţi pentru a şi-o manifesta.”

Comentariu post festum: după a treia vizită, împreună hotărâsem să discutăm în timpul unor plimbări. Probabil că se temea de aparatura de ascultare din casă şi de cei care-i supravegheau domiciliul. Stabileam ziua şi ora viitoarei întâlniri, numai locul era acelaşi – la poarta Biserii Sf. Ioan, aproape de intrarea în Parcul Trivale. În parc ne abăteam pe cărări numai de el ştiute, prin pădurile dinspre cartierul Găvana, ori mergeam prin pădurile dinspre comuna Băbana. Adesea se oprea în dreptul unei flori, plante sau copac. Mă întreba dacă ştiu ce sunt? Avea cunoştinţe vaste de botanică, cunoştea plantele de leac şi pe unele chiar le culegea afectuos şi le ducea acasă, îndemnându-mă să fac la fel. Vorbea calm, avea tot timpul un zâmbet cald, care, adesea, parcă venea din altă lume. Deşi la vremea aceea eram trecut de 30 de ani şi aveam încă vii, în minte şi suflet, pagini negre ale familiei mele sub comunismul stalinist şi dejist, smerenia acestui comunist mă surprindea ca pe un copil.

„Luni, 24 august 1987 - De data asta ne-am făcut plimbarea prin „Zăvoi”. Trecem prin mica colonie muncitorească a TCH şi îmi spune istoricul ei. Mergem până la barajul de fugă de la Argeşeana, ne oprim, ne dezbrăcăm de cămăşi, pentru a profita de soarele verii târzii. Îmi povesteşte despre hidrocentralele argeşene, Transfăgărăşan şi eforturile făcute pentru a respecta termenele de execuţie. Este melancolic. La întoarcere îmi spune, ca de fiecare dată, că încătuşarea creativităţii va duce la prăbuşirea unei lumi care ar fi putut fi printre cele mai bune dintre lumile posibile.”

Comentariu post festum: recitind aceste rânduri mi-am amintit că l-am întrebat de ce Marele Cârmaci, sedus şi de China, nu aplică metoda „o ţară şi două sisteme”. Răspunsul a fost simplu – cancerul cultului personalităţii a atins totul în mintea lui. Ori ştie mai multe, ceva ce noi nu ştim. Un lucru este clar: faţa întregii lumi se va schimba şi timpul nu este departe.

„Vineri, 20 noiembrie 1987 – Am venit de la Bucureşti cu primele trei exemplare ale „Cărţii fắpturii”. Mă opresc la „Palatul Culturii” (azi Curtea de Apel), îi arăt cartea lui Bârsilă, care se bucură ca un copil. Îl invit la o votcă şi o cafea, la restaurantul „Minion”.

„Sâmbătă, 21 noiembrie 1987 – Pe la ora prânzului merg la dl N (Năstase). Este în curtea vastă a casei, inspectează trandafirii şi pomii. Îl salut de lângă gard şi îmi răspunde bucuros: „Bine ai venit, Aurel, intră, te rog. Vine iarna şi vreau să văd cum le mai este minunilor mele din curte !” Îi spun că, în sfârşit, mi-a apărut cartea. I-o arăt, o răsfoieşte, mă felicită şi mă îmbrăţişează. Merge puţin în casă apoi ne plimbăm prin Expo – Parc. După un ceas de plimbare şi dialog îmi spune că l-a vizitat Tomozei. „Este tot mai dezamăgit de ce se întâmplă în cultura românească, îmi zice. „Vremuri bolnave, dragă Aurel, paranoice. Să încătuşezi spiritul şi creativitatea unui popor este o crimă şi urmările ei sunt greu de calculat. N-am învăţat nimic din „erorile” perioadei staliniste. Lumea noastră (socialistă) a intrat în concurenţă cu cealaltă lume (capitalistă) având ca principii de bază nu competiţia şi umanismul, ci teama şi ura. Astea duc la uzura socială şi, în cele din urmă, la prăbuşire.” La despărţire îmi dă o pagină bătută la maşină. Să o citeşti şi să reflectezi. Vom discuta despre cele scrise acolo.”

...mi-am amintit că l-am întrebat de ce Marele Cârmaci, sedus şi de China, nu aplică metoda „o ţară şi două sisteme”. Răspunsul a fost simplu – cancerul cultului personalităţii a atins totul în mintea lui.

Pictură de
Gh. Vrăneanţu - 1983

Comentariu post festum: La câteva minute după despărţire, am scos din buzunar hârtia şi am citit stupefiat un citat din Saint Exupery, de o frumuseţe rară: **„Maimuţele revoluţionare nu pot menţine puterea pentru că odată obţinută prin violenţă le lipsesc regulile jocului, singurele care dau durată unei orânduiri. De aceea niciodată nu îmi voi umili prinţesele trădătoare punându-le să spele rufe alături de slujnicele de rând ci le voi tăia capetele pe eşafod în sunetele trâmbiţelor de aur...”**

Omul îmi mai citise fragmente din Exupery, autor îndrăgit de amândoi, dar acesta mi se părea cu totul special, poate pentru că îmi ceruse să reflectez la el în vederea unei discuţii-analiză, cum făceam, adesea, cu unele texte poetice, ale mele sau ale altora. După câteva zile de la primirea acestui text l-am întâlnit pe Tedi Georgescu şi i l-am arătat şi lui. Tedi, care făcuse o glumă frumoasă, cândva, pe seama prieteniei mele cu demnitarul comunist, a propus să-l vizităm pe prietenul nostru bătrân, pe Teja Djuvara, şi să-l întrebăm de ce mi-a dat Năstase chiar acest fragment ? „Precis este un gest sibilinic, a zis Tedi, uşor ironic, vreun presentiment despre ce va să se întâmple !”

Calipsa Diaconescu

TRISTE AMINTIRI DIN TIMPUL OCUPAŢIEI GERMANE 18 NOV. 1916 ŞI SUB OCUPAŢIE

(fragmente)

Calipsa Diaconescu

Născută la 5 noiembrie 1888, la Cândeşti, Calipsa era fiica lui Nicolae Stan Popescu şi a Paraschivei Cristea (descendentă a domnitorului Petru Cercel). Deşi a urmat doar cinci clase la şcoala din Boţeşti, avându-l ca învăţător pe „domnul Stoenescu", era dotată cu o inteligenţă ieşită din comun. Citea foarte mult, inclusiv manualele şcolare ale fiului Ion – elev la liceul bucureştean „Mihai Viteazul", aşa învăţând chiar să lege câteva fraze în limba cehă, care-i vor fi de folos în timpul ocupaţiei germane.

Pentru „a intra în rândul lumii" şi a uita de visul de a merge la şcoală (situaţie absolut compromiţătoare pentru o fată în acele timpuri), a fost căsătorită, în anul 1905, cu preotul Ioan Diaconescu. Nu au avut copii, dar au înfiat doi nepoţi – pe Ion, viitorul lider ţărănist, fiul fratelui ei, preotul Nistor Popescu din Cândeşti, şi pe Ecaterina, fiica celuilalt frate, preotul Ionel Popescu din Dobreşti. Vară primară cu Niculina, soţia lui Ion Mihalache, pe care le-a legat o prietenie deosebită, Calipsa era mereu în anturajul acesteia, astfel încât oamenii politici ai vremii care poposeau la Mihalache veneau în vizită şi la familia Diaconescu: Nicolae Titulescu, dr. Lupu, prof. Răducanu ş.m.a.

Femeia cochetă, plină de viaţă, dornică de învăţătură, agreabilă, cu un dezvoltat simţ al umorului s-a prăbuşit odată cu arestarea fiului său Ion, iar tristeţea a pus stăpânire pe casa din Boţeşti. Calipsa Diaconescu a trecut în lumea de dincolo în anul 1975.

***

Notaţiile de mai jos se păstrează într-un carneţel. Cu siguranţă că au mai fost şi altele, căci textul se termină brusc. „Nenicul" la care se face referire este fratele Nistor din Cândeşti.

În transcriere, am folosit grafia actuală.

Când am venit acasă, în faţa caselor erau numai steaguri albe la toate casele. Soldaţii care veneau în goană, surprinşi de inamic, daseră ordin să puie steaguri, să predea satul ca să nu dea foc inamicul.

Nu credeam şi nu voiam în ruptul capului să stăm sub ocupaţia Germană, totuşi, fatalitatea a fost ca să nu putem pleca. Ţinusem în casă, cât a stat frontul la Dragoslavele, trei familii de refugiaţi Rucăreni: Niţă al popii cu Busuioc, ginerele său şi Pădureanca, cealaltă fiică a lor, cu toţi copiii lor. Tot ziceam că mai e încă timp... [...] După ocuparea Olteniei s-a dus popa cu nenicu la Târgovişte să se intereseze cum putem pleca pentru că sosise versiunea că nu se mai poate trece. Adevărul a fost că au venit înapoi cu dureroasa ştire că e prea târziu, că cei plecaţi se prăpădesc pe drum, în timpul acela rău de toamnă ploioasă. În plus nenicu cu 4 copii mici şi îndărătnic mereu. Asta era Marţi 15 Noiembrie. [...]

Miercuri dimineaţa sosim acasă. Ghică Anastasescu care era la Popescu ne opreşte în drum şi ne spune că Piteştii s-au predat asemenea şi Câmpulungul, că trebuie să se strângă toţi Rucărenii ca să facă planul de predare. Eu nu mai ştiam ce să fac din acel moment. Blestemam mereu soarta şi regretam că n-am plecat mai de mult, lucru care mi-ar fi fost poate uşor dacă nu am fi fost aşa de legaţi de familie şi pentru care lucru am şi rămas.

Miercuri seara am plecat la Dobreşti să vedem cei d-acolo ce fac. Ei nu se gândeau la plecare. Noi stam tot timpul cu coviltirele gata la căruţă şi hotărâţi dar cei din jur mai nehotărâţi toţi. [...] La ora 3 din noapte, Joi dimineaţa ne-au sculat Câmpulungenii şi Rucărenii şi au insistat săracii să plecăm cu ei la noroc dar nu m-am îndurat de familie să-i las pe toţi acasă şi eram şi cu răspunderea Băncii.

În cele din urmă au plecat numai cei din Câmpulung, Rucărenii rămânând toţi, dar absolut tot ce a avut Rucărul şi Dragoslavele mai săltat. La toate casele aproape erau refugiaţi. Joi, pe la ora 10 a.m. veni ştirea că o ordonanţă a lui Mihalache, trimis de el cu ultima scrisoare acasă, trece spre Moldova. L-am căutat şi pe plicul care-i scrisese verişoara, am pus pe popa să-i scrie şi să-l roage cu lacrămi să aibă el grijă şi de Ionel al nostru care plecase fără să fie chemat cu ordin, plecase împins numai de conştiinţa lui că trebuie să plece, plecase numai de Luni cu vreo trei zile înainte şi de starea situaţiei lui pe drum, în retragere, noi neştiind nimic.

În fine, la ora 1 p.m. Joi, iată şi Consiliul băncei adunat. Erau cu toţii duşi la preşedinte acasă. Eu nu aveam linişte de fel, cu toate că măicuţa era cu mine în casă, nu ştiu ce mă face să ies la poartă. La capul şoselei din sus se vede venind în trap nebun soldaţi din cavalerie. Şoseaua era pustie. Strig eu prin curţi, pe la case să iasă Rucărenii, nimeni însă, parcă intraseră toţi în pământ. Armata se opreşte la primărie înjurând, bat un gardist care nu ştia să le arate mai repede drumul la Greci. Cer, strigând în gura mare, harta judeţului. Eu nu ştiam, de frică, ce sunt ei. Aveam harta, dar dacă vor fi nemţi şi sunt aşa zoriţi să taie drumul armatei noastre? Săraca de mine, nu vedeam nici că au uniformă Română şi nici barim că vorbesc Româneşte. În fine, încredinţată că sunt Români îi servesc eu cu harta judeţului. Cavaleria pleacă spre Greci. Vine şi Consiliul Băncei. Popa stă în casă şi împarte bani la toţi membri şi eu nu mai pot de frică că ne surprinde inamicul şi cu casa deschisă. Au luat asupra lor câte 1000 lei fiecare membru din Consiliu (era mare atunci mia), iar Zamfirescu din Greci nefiind, a rămas tot asupra noastră şi mia lui. [...]

După plecarea Cavaleriei şoseaua se umpluse de Infanterie. Armata asta toată se retrăgea de la Câineni spre Târgovişte pe la noi şi erau mai mult regimente Olteneşti. Nu ştiu cine îmi spune că e şi un soldat de la noi, Niculae Nedelcu, cu acele regimente. Cum eu ştiam că acel soldat e cu Baicu la un loc şi cum Lina nu ştia nimic de Baicu crezându-l poate mort, mă hotărâi să întreb eu soldatul de la noi ca să dau Linii o ştire mai sigură. Plec la deal şi cum casa băiatului era în drumul Grecilor, până să-mi spuie el tot: Baicu e bine, vine şi el pe urmă, vede armata urcând cu caii cu şleaurile tăiate şi fără furgoane. Rătutit băiatul nostru zice: Uite a sosit şi coloana noastră. Dar speriat de ştreanguri tăiate îşi pierde capul şi el şi zice: De ai noştri, ăştia parcă nu sunt, mi se pare că e inamicul. Cum era să cunoaştem noi inamicul, dacă nici soldaţii noştri nu-i cunoşteau bine. Şi era doar Nedelcu Niculae, om destul de deştept, dar atât era rătuteala de mare.

În fine, cei ce urcau ne lămuresc că sunt Români şi i-a surprins inamicul în coastă, unde au lăsat toate proviziile, plecând numai cu caii.

Eu n-am înţeles în care coastă, era a Bârzeştilor, dar crezând că e asta, am tulit prin grădini de frică să nu mă întâlnesc cu nemţii pe şosea. Când am venit acasă, în faţa caselor erau numai steaguri albe la toate casele. Soldaţii care veneau în goană, surprinşi de inamic, daseră ordin să puie steaguri, să predea satul ca să nu dea foc inamicul. Imediat vin alţii şi spun să retragă cu orice preţ coloanele, să se întoarcă înapoi Cavaleria şi Infanteria toată şi să susţină retragerea în Lenţea. Cavaleria venind înapoi din Greci şi văzând cearşafuri albe, ne ameninţă: Luaţi cearşafurile că dăm foc la case! Eu de colo, fără să înţeleg rostul, zic: Ei şi ce, vreţi să mai scap cearşafurile? Arză şi ele! Fără să mă gândesc să mai iau ceva din casă barim de schimb, eu care ţineam atât de mult la lucrurile mele! Şi tocmai în acele zile urâte de Noiembrie 17, început de toamnă tristă. Atâta era de mare durerea ceia, pe care nicio mână şi nimeni nu o va putea descrie! Târziu am înţeles că era o insultă pentru armata noastră, din fericire se mai găseau şi conştienţi, arborarea cearşafurilor în timpul când era şoseaua ticsită de armată. Stam ca morţi de frică acum să nu se dea lupta pe sat în noaptea ceia. Să ceară deslușiri la ofiţerii Români, ce trebuie să facem noi populaţia. Se formează un grup de Rucăreni şi d-aici şi îndrăznesc să întreb pe locotenentul Ioanid din reg. Caracal. Domnule, e nevoie să ne retragem populaţia mai la o parte? Taci, părinte, că te raz! ăsta a fost răspunsul. A întrebat altul mai politicos. Taci, domnule, că te împuşc! Socoteşte de vezi ce e de făcut. Informaţii refuză să dea şi totuşi stau pe cai gata să primească inamicul. Tunurile din deal de la Sfârlogi încep să tragă, din fericire tirul îndreptat spre Dâmboviţa, la deal. Încotro s-o luăm ? De ce nu mă dusei la Cândeşti cu nenicu şi măicuţa, acolo cel puţin nu mai era armata! S-o luăm de vale spre Dobreşti, ziceau alţii dar să ne despărţim de tot. Ionel la Moldova, alţii la Cândeşti, popa în Boţeşti, eu, m-o apuca zidul acesta de nepătruns în altă parte, mai bine toţi la un loc. [...] Ziceam: Hai să stăm cu toţii în casă când vor veni nemţii, femei şi copii cu bărbaţii noştri la un loc şi mai triste şi mai mototolite şi n-are să se întâmple nimic. Ţi-ai găsit să asculte cineva. Să se ascundă cât mai departe, aşa hotărau. Dar dacă te găseşte ascunsă, o fată singură, nu e mai rău? În definitiv erau zăpăciţi şi ei şi nu ştiau cum e mai bine. Zicea Lucreţia Busuioc: Marioara maichii dragă, pentru cine te-am crescut? Te-a crescut maica în colivie şi plângea şi se jelea. A îmbrăcat-o în haine rupte şi a suit-o în pod la Floarea Nicolăescu ; ceilalţi în toate părţile. [...] Încotro s-o luăm ? Dacă pe popa or să-l ia ostatic? Totuşi trebuie să se ducă ca garanţie pentru satul lui. Am rămas aici, trebuie acum, are datoria să apere satul şi să răspundă pentru el. Dar eu ce mă fac atunci singură cuc şi razna de toţi ai noştri?

Cele două verişoare, Calipsa şi Niculina - viitoarea soţie a lui Ion Mihalache

Plecăm cu toţii, femei şi copii, ţaţa Veta cu copiii; o întreb: Ce mai zici acum de copiii cei morţi ? Nu e aşa că sunt ascunşi mai bine ei? Nu mai zic nimic mi-a răspuns, mă vait de aceşti doi mai rău. Asta era situaţia! Am fi intrat cu toţii bucuroşi în morminte, mai bine!

Copiii lui Bărbulescu, fetele lui tata socru, Norica Niţescu cu fetiţa cea mare în braţe, Marieta, în fine, toţi d-aici din centru plecăm la deal la N. Tuican pe întuneric beznă şi lovindu-ne de soldaţi pe drum. Acolo, casă în mal şi pe muchia dinspre Apus, şir de focuri de patrule iar în casă sute de suflete. Gemeau casele. Refugiaţii popa Niculae din Rucăr şi popa Răuţescu din Dragoslavele cu încă 7-8 familii

restituiri

numeroase cu copii și câți, și câți alții. Aveam febră puternică și n-am putut să stau un pic. Nu vedeți că suntem mai expuși aici? Eu mă duc singură acasă. Barim e acasă la mine, cu popa la un loc! Am plecat un cârd mare la dl Stoenescu că o fi mai adăpost. Acolo, în adevăr, făceau mâncare și era mare liniște. Catrinescu, învățătorul din Dragoslavele, a rămas surprins de panica noastră și mereu mă întreba ce e prin mijlocul satului. Toată noaptea la Dnul Stoenescu n-a dormit nimeni. A venit și tata socru p-acolo și l-am luat la trei. Ai plecat să te ascunzi, dumneata, bătrânul și ai lăsat pe popa tânăr să îl ia nemții? Credeam cu toții că partea din mijlocul satului e luată. A venit și popa puțin p-acolo dar l-au chemat înapoi că venise Baicu cu niște ofițeri de la tunuri, pe care le aduseseră de astă dată până în Lențea. Se vede un foc mare p-aici. Zic cei de la Dl Stoenescu: Or fi dat foc primăriei! Sau ai noștri sau or fi venit nemții! Erau bieții noștri araci pe care îi pusese soldații români pe toți pe foc de se vedea parcă în adevăr că o casă ardea, de mirare cum nu s-au aprins și casele aici. La ziuă când, cu orice preț, voiam să-mi mai văd odată cel puțin casa, Dnul Stoenescu zise: Nu plecați, nenicule, acum. În revărsatul zorilor se dau luptele mari! Mai mult m-am hotărât atunci să plec. L-am întrebat, la plecare, pe D-lui care ne spusese să lăsăm în casa Băncei oarecare capital. Ce să face cu el, dacă îl ia nemții? Cine răspunde? Casierul, a fost răspunsul Dumnealui. [...]

La Cândești, credeam noi că e imposibil să găsească nemții satul. De la Dl Stoenescu până acasă, abia am răzbit printre coloane întregi de vite pentru tăiat tot ale armatei noastre în retragere spre Târgoviște, prin Greci. Sigur că n-au ajuns la destinație. Acasă am găsit pe Baicu gata pentru a pleca a II-a oară spre Lențea. Nici nu știu ce l-am întrebat și ce mi-a răspuns el. Imediat au venit alți ofițeri Români care dormiseră rătăciți pe Lențea și au mâncat la noi în odaie, pe masă, Ileana știe ce le-a dat, eu nici nu-i vedeam, parcă. În grabă am pus caii să plecăm la Cândești, am umplut sânul de bani mărunțiș dar când să plecăm, ne spune țața Alexandrina – pentru că era să meargă împreună cu mine și Norica și fetele din sat toate – ne spune că dealul în sus e plin de armată și că nu mai putem pleca. [...]

Trebuie să plec imediat la Cândești... Dar cu cine să mă duc?. Popa era întins de toți să stea în frunte, să parlamenteze cu inamicul. Nu-l lăsau de loc să se dea la o parte, eu cu altcineva nu plec de teamă că mă întâlnesc cu nemții pe drum. Barim să ne ia sau să ne omoare pe amândoi odată. [...]

Am sosit într-un sfert de ceas la Cândești, trecând printre Rucărenii care ne strigau: Așa ne-a fost vorba? Ați plecat? Apoi șoseaua ticsită de cirezi de oi, vaci, toți proprietarii și ciobanii plângând în hohote. Le strigam la toți: Dați-le la pădure, la margini, ascundeți-le de pe șosea. Armata din Cavalerie, crâmpeie, soldați cu șeile la spinare, cai căzuți și omorâți pe marginea șoselei. Noi, cu batiste albe la îndemână și cu inima cât puricele de teamă să nu fie și nemți amestecați prin atâta sodom de armată.

La Cândești, liniște până atunci. Popa se înapoiază imediat, lăsându-mă pe mine la adăpost de orice emoție, credeam cu toții, că prea suferisem la Boțești.

Acasă, cum a sosit el, au sosit și nemții, după prima vedere destul de omenoși. Mă mai liniștisem puțin la Cândești, când ne vine în casă un ofițer de la escorta Regală, trimis de la divizia care se afla în Cândeștii din Vale, că inamicul e semnalat în Vulturești și să trimeată patrule din Cândești într-acolo. Am aflat în urmă că, în timpul când nemții trăgeau focuri asupra Boțeștilor, un ticălos de ofițer român comunica la telefon din Boțești diviziei, la Cândești, că inamicul e în Vulturești și noi am trimes acolo armata cutare, sub comanda ofițerilor cutare... și a ocupat pozițiile din dealul Bârzeștilor. Asta îl făcea pe ofițerul Protopopescu, la Cândești, să nu mă creadă când eu îi spuneam că nemții sunt în Boțești. Mai mult de rugămințile noastre a trimes patrulă și spre Boțești care, după cinci minute, s-a întors cu vestea: Inamicul e aici, în deal, venind dinspre Boțești. Îl cunoști tu, măi, băiete, nu se poate! Da, dle locotenent, sunt nemți cu căști și ne-au primit cu focuri. A plecat bietul ofițer, singurul conștient de datoria lui din câți au trecut p-aici, când îi spusesem, la venire că o să-l surprindă nemții, mi-a arătat revolverul. Când a ieșit din deal, călare și cu patrula după el, nemții au fost așezați în linie de bătaie pe muchia Bălților și printre toate focurile lor a scăpat inimosul ofițer ca să ducă vestea și tunurilor de la Sfârlogi și diviziei din Cândești. S-au așezat nemții pe muchie și timp de o oră au tras la focuri asupra satului. Se îndreptățea poate și soldații din patrule care veneau mereu în curte la noi și întrebau de ofițerul lor. A rămas unul mort și unul rănit din acei soldați, chiar pe dealul Cândeștilor. Începuseră și tunurile din deal de la Sfârlogi să bată și nemții pe muchie. Eram cu toții în casă la tăicuțu și pe nenicu îl certam că n-a vrut să plecăm. Gloanțele treceau pe deasupra noastră, casa fiind situată sub mal. În cealaltă parte intraseră gloanțe și în case, din fericire nicio victimă. Dase nenicu ordin să fie caii gata. Când o începe să cadă ghiulele nu mai putem sta, zicea el. Dar încotro s-o mai luăm acum? Pe Potoc la vale. Imposibil printre focuri. Oamenii din sat veneau pe brânci și întrebau: Ce ne facem, părinte? Stați liniștiți, să nu cumva să răspundeți cu vreun foc, stați cuminți că trebuie să se oprească și ei dacă nu e rezistență. Ne închinam cu toții și așteptam ghiulelele de la Sfârlogi îndreptate spre nemți și în satul nostru. Din fericire, Românii, știind că e zadarnică rezistența aici, au plecat cu tunuri cu tot și nemții au coborât în sat tocmai când se întuneca de seară, negură de oameni cari umpluseră curțile și casele și tot nu se mai terminau. Cu lumânări aprinse au căutat peste tot prin poduri, pe sub paturi, au luat tot ce au găsit de mâncare, zahărul și dulceața, au făcut prăjituri toată noaptea, iar noi am dormit 4 familii cu copii și slugi la tăicuțu, în odăița cea mică, încolo fiind tot ocupat de ei. Tocmai după plecarea lor am putut vedea ce era prin case și curți de jaf. Doagele lui tăicuțu, pătulul plin, le da pe amândouă ușile jos și le făceau foc să lumineze ca să jupoaie vaci și să fiarbă carnea, iar bietul tăicuțu, cu mâinile sub chimir se uita pe fereastra odăiții și ofta. Altă dată, îi vede în sala din mijloc făcuți piuă să se suie în pod. Dânsul zice: Lasă că n-au scară și n-or să se suie. Avea între 300-400 duble ovăz. Dimineața, în tot satul era ovăz îngroșat prin noroi, căraseră tot ovăzul la cai, în tot satul. Erau în curte capete de vaci, piei, mațe, schelete întregi, că ei luau numai carnea. Era prin curte pe la noi trecerea frontului și nu mai rămăsese noroi nici pic, se bătuse sau se curățase că era ulița svântată.

Nu știu cum, în acea noapte, în mijlocul tuturor, eu am dormit liniștită, o văzusem și p-asta. Am trimes a doua zi la Boțești să vedem ce a fost. Îmi scrie popa că au trecut nemții ieri de zi și s-au purtat admirabil. Dacă ne-au luat 2 cai, pe al lui Moldoveanu și pe puiul nostru iubit, i-am dat cu plăcere, zicea el. Un adevărat blestem. [...] A doua seară 19/20 Noiembrie vine din Văleni un batalion cu destinația să doarmă tot în Cândești. În seara I-a fusese un reg. Infanterie plus Cavalerie. Se umplu din nou casele. Din fericire fiind niște ofițeri cum se cade ne rezervă 2 odăi pentru noi, cele locuite și la nenicu 2 pentru familie. Pentru asta au bătut de 3 ori soldații cari, înfuriați de necaz ne-au tăiat păsările toate, gâște, curci, rațe, etc. Au tăiat și vaci și porci: 11 vaci în acea noapte, afară de porci. A doua zi iarăși, jaf în curte, pe lângă piei de vaci erau și aripile și capetele de la toate păsările tăiate. După ce nu mai era picior de neamț în sat, atunci abia se auzea jaletul și vaetul bieților oameni. Ei abia atunci puteau vedea ce le lipsește, toată noaptea șezând înghesuiți în câte o odăiță, ba pe mulți îi daseră afară cu copii cu tot. Și nu numai oamenii din sat se jeleau dar și noi toți plângeam și nu știam ce să mai facem. Când îi vedeam dimineața plecând îmi venea în minte: Iar noi locului ne ținem... O frăție nemaipomenită se născuse între toți Românii își inspectau împreună ascunzătorile și plângeau cu toții gropile dezgropate. Era Dumineca dimineața și am scris iar la Boțești să văd p-acolo ce a mai fost. Fusese liniște... Nu dormiseră nemții nici a II-a noapte. După prânz a venit la mine și m-a luat acasă, pe jos, pe un noroi foc. În deal la Cândești ne-am întâlnit cu trupe unguerești de Artilerie de munte și le-am dat drumul spre Cândeștii din Vale, spunând la toți că acolo e sat mare și bogat iar aci, în Cândeștii din Deal nu mai e nimic fiind satul mic și deja devastat de două nopți. Până în Boțești noi am întâlnit mereu armată iar măicuța și nenicu care ne petrecuseră până în deal la Cândești, s-au postat în deal, îndreptând și ei trupele mereu spre Dâmbovița și tot uitându-se să nu ne fi luat și pe noi prizonieri cu ei.

Casa din Boțești există și acum.

Așa timpuri de groază am trăit! Pe drum spre Boțești, soldații semănați prin văi dau mereu la puști iar eu tremuram la fiecare de frică că trag după noi. Ne-am întâlnit pe la odaie cu un soldat care știa Românește și l-am întrebat de ce trag focuri. Mi-a răspuns. Așa trebuie, ca la patrulă să cerceteze. M-am liniștit abia atunci că nu trag în noi. Când am sosit acasă, am găsit casa plină de unguri. Dormea la Boțești acum a treia noapte o coloană artilerie de munte și eu am pățit ca Sf. Petru, că acum la Cândești a fost liniște. Am rugat pe Ungurii care mai știau Românește să doarmă sus în odăi și să ne lase și nouă odaia de jos dar n-au primit și le-au ocupat ei pe toate. Un curcan al meu îl tăiase și îl scoseseră întreg rasol, îl împărțea pe masa din salon. Mâncaseră toată dulceața și zahărul, tot ce găsiseră în casă, pentru că noi, în acele timpuri lăsam totul descuiat. [...] Era prin curte numai păcură și erau și pereții caselor negri. Se dase foc la petrol și ploaia de toamnă cu burul adusese negura până la noi. Ce să mai spunem de aer când se înnegriseră și pereții. [...] Tot timpul ocupației am stat cu casele aproape goale și cu haine numai de purtare și ce-a fost mai prost. Restul tot îngropat. De notat că la ocupație, într-o groapă mare în magazia de la deal, în urmă devenită bucătărie, îngropasem și mobila, paturile de fier cu somierele, tablourile și tot ce era mai de valoare. Altfel le duceau și pe ele prin sat, poate. Un biet tablou fără ramă, cu toți domnii Români l-au găsit sus și l-am găsit rupt bucățele și călcat în picioare de Unguri. L-

-continuare în pag. 22 -

S-au așezat nemții pe muchie și timp de o oră au tras la focuri asupra satului. Se îndreptățea poate și soldații din patrule care veneau mereu în curte la noi și întrebau de ofițerul lor. A rămas unul mort și unul rănit din acei soldați, chiar pe dealul Cândeștilor. Începuseră și tunurile din deal de la Sfârlogi să bată și nemții pe muchie. Eram cu toții în casă la tăicuțu și pe nenicu îl certam că n-a vrut să plecăm. Gloanțele treceau pe deasupra noastră, casa fiind situată sub mal. În cealaltă parte intraseră gloanțe și în case, din fericire nicio victimă.

restituiri

N. Georgescu

TAINA SCRISULUI ROMÂNESC. Paisprezece „basne” filologice

1. SURSA LUMINII

Eminescu descrie odaia sa în câteva poezii şi scrisori care, puse cap la cap, pot da o imagine a spaţiului ideal de lucru şi odihnă. Zicem spaţiu ideal, pentru că pare acelaşi, deşi adresele sunt diferite – şi chiar oraşele sunt diferite: Iaşi ori Bucureşti, poate chiar Viena pentru *Noaptea* (1871). Atmosfera este, însă, aceeaşi peste tot: un „înăuntru” nocturn. Odaia ca spaţiu pare a intra în atenţia poetului în momentul când *Sătul de lucru caut noaptea patul.* Chiar dacă momentul în sine al ruperii de muncă este important, ne va interesa, mai întâi, ceva de dinaintea lui, şi anume lumina din odaie: de vreme ce-şi caută patul, înseamnă că cel muncit a stins-o. Ca în *Scrisoarea I*: *Când cu gene ostenite sara suflu-n luminare.*

Pentru versul acesta am îmbinat câteva tradiţii editoriale, şi, în căutarea obiectului propriu-zis, a sursei luminii, ele trebuie desluşite filologic. Prima tipărire a *Scrisorii I*, din „Convorbiri literare”, 1 februarie 1881, are termenul *luminare*, ca în manuscrise. Aşa se păstrează cuvântul în toate cele 11 ediţii ale lui Titu Maiorescu (1883-1911) şi în ediţia lui G.Bogdan-Duică (1924). I. Scurtu (1909) schimbă însă: *lumânare* şi după el păstrează G.Ibrăileanu (1933, cu *î*) şi Perpessicius (1939 cu *â*, 1964 cu *î*). Astăzi s-a generalizat lumânarea, mai ales prin desenele şi gravurile care însoţesc textul eminescian (cel mai cunoscut este desenul Ligiei Macovei) – deşi G.Bulgăr (1999) şi, după dânsul, noi înşine (2002) am restituit termenul originar. Trebuie să înţelegem că una este *a sufla în lumânare*, cum mai facem azi de ziua cuiva ori prin biserici – şi *a sufla în luminare* este alta, adică poate să se refere la sursa luminii în general: flacără de lampă, felinar, lemn, gaz aerian, lumânare etc. În *Scrisoarea I* este vorba despre lampă, şi vom arăta de ce. Mai întâi, însă, să ne aducem aminte de atmosfera din poezia *Noaptea* (1871, cu 10 ani înainte). Ediţiile curente, de astăzi, au: *Lumânarea-i stinsă-n casă... somnu-i cald, molatic, lin*, termenul *lumânare* fiind pus prima dată în text de Titu Maiorescu în ediţia a şasea (1894) – şi păstrat apoi în lanţ de toţi editorii (mai puţin G.Bogdan-Duică, pentru că respectă textul *Convorbirilor literare*). Tot G. Bulgăr a restituit termenul originar, dar aceste ediţii restitutive trec neobservate de manuale, antologii, ediţii de editură etc. Să stăm, însă, şi să cugetăm: cum poate să se vadă noaptea, într-o odaie, o lumânare... stinsă?! În acest paradox îl lasă editorii pe Eminescu schimbând un biet semn dintr-un singur cuvânt, pe *i* cu *â/î*. Este limpede că avem de-a face cu o expresie de limbă, *luminarea-i stinsă* înseamnă exact ce înseamnă astăzi *lumina-i stinsă.* Expresia are alt sens decât cuvintele din care este compusă.

Daţi-vă seama, stimaţi cititori, ce ar însemna – ce înseamnă, de fapt – modernizarea în serie, mecanică, a cuvintelor, câte expresii de limbă se desfiinţează, câte paradoxuri citim, gândim şi trăim. Din păcate, trebuie urmărite pas cu pas toate aceste situaţii de limbă. Am făcut acest lucru în ediţia noastră sinoptică, dar reiau mai explicit, mai pe înţeles, demonstraţiile „încifrate” acolo în chip de note pentru a se înţelege – pe de o parte posibilităţile foarte largi pe care le are limba română pentru exprimare, şi pe de altă parte modul cum noi înşine îngustăm, de-a lungul timpului, aceste posibilităţi, cum le epuizăm prin standardizare şi reguli normative... Odaia lui Eminescu are, desigur, şi lumânare ca sursă a luminii – vezi *Cugetările sărmanului Dionis* unde *carafa pântecoasă doar de sfeşnic mai e bună* – dar dominantă, pentru creaţie, pentru lucru în general, este lampa, cum o vedem în *Singurătate* (1879): *A târziu când arde lampa.* Pentru imaginea din *Noaptea* importantă este, din punct de vedere filologic, poziţia apostrofului şi punctuaţia. Dacă facem un mic efort, fie şi rebusistic, putem să ne dăm seama cum înţelege fiecare editor în parte imaginea, metafora, cuvintele. În „Convorbiri literare” avem apostroful strâns, acela care indică forme legate, iar după expresie urmează trei puncte (de suspensie), exact aşa: *Luminarea-i stinsă'n casă... somnu-i cald, molatic, lin.* Titu Maiorescu păstrează în prima ediţie termenul, dar măreşte pragul apostrofului, ca pentru forme disjuncte, şi pune virgulă în loc de trei puncte, adică aşa (sunt redundant pentru că-mi este teamă de tipografi şi de computerul care şi-a „implementat” ortografia actuală): *Luminarea-i stinsă 'n casă, somnu-i cald, molatic, lin.* Celelalte ediţii păstrează, în serie, apostroful larg maiorescian dar revin la punctele de suspensie din revistă. Se vede clar: Titu Maiorescu face o descriere, enumără ce este „în casă”, adică luminarea/lumânarea, somnul cald, molatic şi lin sunt înşiruite strict în aceeaşi serie gramaticală. Şi ce înşiruire strâmbă: ceva concret, un obiect, alături de abstracţiuni sensibile... Vreau să spun că chestiunile acestea nu ţin de gramatică ori de lingvistică, nu se supun regulilor sau normelor care standardizează: este vorba doar de simţul limbii ca atare, o expresie sinonimică la ceea ce se cheamă îndeobşte „filologie”. Când autorul strânge expresia şi pune puncte de suspensie după ea – este de la sine înţeles că o izolează, deci construieşte mai întâi atmosfera, lumina stinsă dinăuntru, iar apoi somnul şi visul, se păstrează, aşadar, constant în zona abstracţiunilor, nu le amestecă în concret. Revenind la *Scrisoarea I*, şi acolo e chestiune de apostrof. Maiorescu preia, la fel, apostroful larg, creând forme disjuncte: *sara suflu 'n luminare* – şi instituie la toţi editorii acest fel de apostrof. În „Convorbiri literare” Eminescu are un apostrof care poate fi considerat mediu, adică ceva mai mic decât cel larg dar mai mare decât cel strâns. Sunt, în toată poezia sa tipărită la „Convorbiri”, trei sau patru forme ale acestui apostrof mediu, cea mai uşor de înţeles fiind aceea din *Scrisoarea IV*: *Povestesc ele 'n de ele*, unde avem de-a face cu un calup de cuvinte, cu o rostire egală. În imaginea luminării, însă, acest apostrof trebuie considerat strâns. Eminescu are multe locuri unde cere lectură imitativă, adică aşa cum se desfăşoară acţiunea, şi vom reveni asupra lor. Când ai, însă, scrierea legată: *sara suflu'n luminare,* şi vezi formele aliterante *sa-/su- ; a- u-u-u-a* – sugestia suflatului încet şi continuu vine de la sine. Dimpotrivă, pauza după *suflu* sugerează acţiune rapidă. Consideraţi cele două obiecte în discuţie, lampa sau lumânarea, şi vedeţi cum se stinge fiecare în parte prin suflat asupra lor.

Pentru o şi mai bună înţelegere a diferenţei dintre sensul cuvintelor şi cel al expresiilor, iată încă două locuri din aceleaşi poezii. Eminescu are aşa: *Căci perdelele'ntr'o parte când le dai* – şi *De pe fruntea mea cea tristă tu dai viţele'ntr-o parte.* Să se observe: în *Noaptea* (1871) are cratimă – în *Scrisoarea I* (1881) are apostrof pentru *într'o / într-o.* Dar ediţiile preiau, toate, după Maiorescu, primul apostrof larg: *perdelele 'ntr'o parte,* şi *viţele 'ntr'o parte.* Aşadar, cum e cu perdelele: le dă pe amândouă într-o (singură) parte? Dar cu viţele de păr: le dă pe toate într-o singură parte, ca şi cum i-ar face o cărare marginală? Este clar că aici apostroful strâns cere citirea împreună iar în intenţia poetului avem de-a face cu o expresie de limbă: *într-o parte = la o parte.* Poate că odaia nici nu are fereastră cu două perdele, poate că pluralul *perdele* se referă, aici, la o singură perdea cu franjuri ori foarte bogată, din mai multe pânzeturi adăugate una peste alta – oricum, sensul este acela al descoperirii spaţiului interior, întunecat, pentru a pătrunde lumina lunii înăuntru. Iar acest sens – numai apostroful îl stabileşte.

Daţi-vă seama, stimaţi cititori, ce ar însemna – ce înseamnă, de fapt – modernizarea în serie, mecanică, a cuvintelor, câte expresii de limbă se desfiinţează, câte paradoxuri citim, gândim şi trăim. Din păcate, trebuie urmărite pas cu pas toate aceste situaţii de limbă.

TRISTE AMINTIRI...

- urmare din pag. 21 -

am lipit pe hârtie bună şi l-am pus din nou pe perete sus în iatac, fiind mai de valoare acum. [...]

A venit la noi în sat ocupaţia germană. S-a instalat la Niţescu „Vachii” ziceau ei. Dar noi le ziceam „Vaci”.

Întâi un plutonier Valigora, Polonez, care simţea la fel cu noi, deşi noi tot credeam că ne spionează. Ne spunea că Germania e slăbită, aşa îi scria sora, că şi el vrea să fie învinsă ca să ia şi Polonia lui libertatea, era de partea noastră mereu şi când venea cu soldaţii în casă spunea: Azi „revizie”. Apoi trimitea soldaţii în altă parte şi ne spunea: Să îngropaţi tot şi să nu daţi nimic la nemţi. Ne-a făcut şi rău că noi am crezut că aşa sunt toate reviziile. S-a schimbat Valigora şi în locul lui a venit altul Lindenberg. Într-o zi, când eram singură acasă prin Aprilie 1917 mă pomenesc cu el şi vreo 4 soldaţi nemţi după el zicând: „Revizie”. Eu învăţată ca cu Valigora nu luam în serios. Când, ce să vezi, începură să scotocească paturile pe sub saltele, pe sub paturi, pe după dulapuri şi amănunţit să nu rămână un loc mic necercetat. Îmi adusei aminte ca fulgerul de o Doamnă a noastră din Târgovişte care o înaintaseră pentru arest în Germania, că îi găsiseră ascunse nişte arme ale soţului său, ofiţer pe frontul Român. Dar soţul meu care avea o armă Română şi un coş cu cartuşe în podul caselor de sus şi o armă ungurească şi destule cartuşe în podul cel mare de jos. Şi eu singură să dau desluşirile cuvenite! Vă închipuiţi toţi câţi mă cunoaşteţi, în ce stare eram!

A terminat cu chiu cu vai prin case, şezând aproape un ceas parcă ar fi ştiut ceva. Zice: Să mergem şi în poduri! Ce să fac eu? În podul de sus, armă şi cartuşe, în podul de jos, la fel. Zic, după ce caut cheile intenţionat mai mult timp, crezând că-i plictisesc. Să mergem mai întâi jos. Dar eu o iau înainte, Lindenberg după mine, eu după scară fiind le arăt mereu gratia goală şi îi rog mult să nu calce pe ea că surpă tavanul, fiind casa nepoduită încă. Neamţul, cu ochii la gratie jos, se izbeşte cu putere cu capul de căpriorașul care e în dreptul uşei podului la intrare înăuntru. Nu e ăsta ajutorul direct al lui Dumnezeu? El singur văzându-mă în situaţia aceia m-a învăţat să-i păcălesc. A pus neamţul mâna la frunte şi singur el a intrat în pod şi a ieşit iute înapoi frecându-se la frunte şi înjurând. I-a pierit pofta de „revizie” şi a uitat de celălalt pod. Au plecat cu toţii pe poartă, iar eu, înfăşurând cu nişte iţe lungi puştile, le-am scos pe amândouă de prin poduri, ziua, din faţa nemţilor de peste drum şi cum nu ştiam unde să le bag, le-am asvârlit în groapa cu boştină, cu gloanţe cu tot. De acolo le-a luat popa într-o căruţă cu lemne şi le-a ascuns pe la ferăstrău. Asta a fost revizia cu puştile, cea mai periculoasă. Au venit la rând multe dar cu mai puţine emoţii. [...]

Şi vara lui 1917 i-a apucat pe nemţi tot cu caii la noi în grajd. [...] Am avut în vara lui 1917 şi sus la noi instalaţi nişte învârtiţi ai armatei Germane. Un farmacist din Breslau. Paul Birche, altul nu ştiu ce Otto Harvig şi al treilea nu ştiu cum. Ăştia se numeau jandarmi de câmp. Le dase trăsură şi cai la dispoziţie şi toată ziua se plimba pe dealuri.

Transcriere şi note
RODICA LĂZĂRESCU

litere

Vintilă Horia şi istoria premiului Goncourt

Scriitor format în anturajul revistei *Gândirea,* Vintilă Horia a iubit cultura românească şi în ipostaza de exponent al exilului românesc. Într-un interviu acordat lui Gelu Ionescu în revista „Apostrof" (nr. 2/1990), el va mărturisi că îi este foarte uşor să scrie într-o limbă străină, deoarece exilul l-a pus la multe încercări şi a reuşit să se adapteze: „Am scris şi-n italieneşte anumite lucruri. Am scris multe articole în italieneşte şi chiar şi poezii. Dar limbile de care sînt într-adevăr intim legat sînt limba română, franceză şi spaniolă, fără doar şi poate." (p. 25, Interviu transmis în cursul anului 1988, în cadrul *Actualităţii româneşti*, la postul de radio EUROPA LIBERĂ).

Romanul *Dumnezeu s-a născut în exil* (1960) publicat în limba franceză la Arthème Fayard, cu o prefaţă realizată de Daniel Rops de la Academia Franceză, înainte de a avea acest succes, romanul a fost respins de editurile Plon şi Seuil. Prezentul roman va primi prestigiosul Premiu Goncourt. După câteva ore de la decernarea premiului, autorul va da o declaraţie pentru ziarul *ABC* (Madrid), unde va prezenta intenţia publicării acestui roman. El mărturiseşte că şi-a conceput opera ca un omagiu adresat poetului Ovidiu.

Acest roman este conceput sub forma unui memorial al poetului în care îşi confesează evenimentele din propria trăire emoţională, el are o revelaţie a dobândirii, a libertăţii de gândire, cu preţul de a fi îndepărtat de propria ţară. George Uscătescu, în *Destin* (caietul nr. 12, Madrid, 1962), prezintă sentimentul care învăluie acest roman, dar şi tensiunea interioară la care este supus poetul exilat: „Exilul românesc vedea în Ovidiu ceva mai mult decât prezenţa unui poet latin aruncat de soartă în mijlocul Geţilor nemuritori. Exilul românesc vedea în Ovidiu un precursor al propriei, sguduitoarei sale drame. Cu acest sentiment profund a scris Vintilă Horia romanul „Dieu est né en exil". Horia imaginează un "Jurnal" scris de Ovidiu în exilul de la Tomis. Într'o carte care abordează o tehnică literară plină de dificultăţi şi de riscuri, datorită exigenţelor la care se supune – impuse de "Jurnalul" imaginar – protagonistul romanului reuşeşte să evoce mediul în care trăieşte, devine purtătorul "tezelor" scriitorului, isbuteşte să ne ofere cu gradaţie şi măsură schimbările psihologice operate într'un exilat în cursul anilor, tensiunile sale intime, speranţele, desnădejdile, idealurile, conflictele interne provocate de contactul cu o lume cu totul nouă, atât de deosebită de a sa, atât de misterioasă." (p. 190)

Scriitorul apelează la exploatarea spaţiului elegiac din ***Tristele*** şi ***Ponticele*** ovidiene şi va proiecta imaginea unei vieţi dintr-o urbe romană. Vintilă Horia va parcuge ipotezele istoriografiei latine, apelând şi la ***Elegia a X-a*** din ***Triste.*** În biografia pe care o prezintă în acest roman, el se autodescoperă, ca exilat, spaţiul exilului care este prezent în aproape toate romanele sale. În acest roman el a prezentat toate suferinţele pe care a trebuit să le îndure în perioada exilului. Modelul de poet pe care acesta îl promovează este acela de exilat modern care se raportează mereu la pământul de unde a plecat, el este revoltat şi are curajul să-i înfrunte pe zei. Din cei zece ani pe care i-a trăit departe de Roma, primii opt au fost de acomodare într-o lume deloc comodă. Această capodoperă a fost tradusă în şaptesprezece limbi şi se poate afirma că se regăseşte metoda lui Flaubert din ***Salammbô,*** aici prezentându-se sugestii despre vechea Carthagina. Evocarea trecutului dă o nuanţă estetică, iar Vintilă Horia a avut doi precursori cunoscuţi: Hermann Broch cu opera ***Moartea lui Vergiliu***, această operă va contura personajul raportat la principiile cosmogonice (apă, foc, pământ, eter) şi Marguerite Yourcenar, autoare a operei ***Memoriile lui Hadrian.***

Constantin Ciopraga în *Personalitatea literaturii române* (1997), prezintă stilul lui Vintilă Horia care este unul inconfundabil, vede în formularea „Dragostea e cunoaştere" o propoziţie plină de semnificaţii, cu multiple implicaţii filozofice: „concisa propoziţie în cauză, rostită de un slujitor al lui Zamolxe, amintind limbajul arhitecţilor de doctrine. La nivelul expresiei, textele prozatorului, punctate cu astfel de iluminări, au parcă ceva catedratic ori procesional, ceva din vechile cărţi de învăţătură, profilul său fiind al unui neostenit problematizant; îl vedem gata de adnotări la operele altora, referindu-se bunăoară la sfîntul Augustin, la Dante, la Cervantes, la Shakespeare, la Proust şi Papini, la Thomas Mann şi Kafka, la Hermann Hesse şi Rilke, la T.S. Eliot şi Robert Musil, la James Joyce şi Ezra Pound; iată-l trimiţînd la Platon şi Kierkegaard, la Nietzsche şi Heidegger, la Ernst Jünger, la Carl Jung, la Guénon, ori la principiile fizicienilor Bohr, Planck şi Heisenberg, şi declarîndu-se influenţat de Oswald Spengler ori de Toynbee; nu mai puţin se manifestă el ca observator pe cont propriu al complexelor vieţii contemporane. [...] Pentru lectorul român avizat, multiplele informaţii despre geto-daci, despre sufletul, caracterul, miturile şi religia lor – monoteistă, precum cea a ebreilor – sînt de domeniul cunoştinţelor generale; în viziunea românească din *Dumnezeu s-a născut din exil* interesează însă în ce măsură relaţia *document-ficţiune,* combinaţiile şi permutaţiile, gramatica specială a textului şi celelalte comportă perspective memorabile." (pp. 293-294)

Primirea acestui premiu a trezit o serie de controverse, care l-au adus pe scriitor în atenţia opiniei publice. Ileana Vajda, în ziarul „Orizont" (nr. 6/14 februarie 1992), afirma următoarele: „Cum a fost posibil să fie premiat un disident oponent al teoriilor cu care „responsabilii haosului contemporan" l-au sfâşiat pe om? Cum să fie premiat un roman care a îndrăznit să scrie într-o franceză încărcată de sensuri dacice şi regenerate de valenţele raţionaliste ale secolului luminilor? În fine, cum să fie asimilată instituţiei literelor şi producţiei de serie ilustrate de o creaţie mistică, opusă spiritului epocii?"(p. 7)

Presa franceză, *L'Humanité* sau *Le Figaro*, a încercat să demonstreze fascismul lui Vintilă Horia. André Wurmser a scis în ziarul *L'Humanité,* (nr. 5054/29 noiembrie 1960) că autorul este: „Fasciste, antisémite, pro-hitlérien, cet individu le fut dès qu'il prit la plume."(p.2). Autorul este, apoi, catalogat ca fiind un *fascist notoriu*, acuzaţie făcută în ziarul *Scînteia,* (nr. 5005/1 decembrie 1960) de către un anonim. El este învinuit că a scris împotriva statului francez şi că Academia Goncourt nu poate accepta acest lucru: „Cînd hoardele fasciste se pregăteau să invadeze Franţa, Vintilă Horia scria articole pline de ură la adresa poporului şi culturii franceze pe care le dorea cît mai repede aduse sub jugul «noii ordini europene»."(p. 4)

Şirul acuzaţiilor va continua, ajungându-se chiar la numirea autorului în ipostaza unui *criminal de război* (*Scînteia,* nr. 5005/1 decembrie 1960): „În timpul războiului, ca ataşat de presă la ambasada română din Roma, iar apoi consul la Viena, Vintilă Horia a sprijinit activ războiul ticălos anti-sovietic, înrobirea şi jefuirea României de către cel de-al treilea Reich. În toiul acestei activităţi criminale, el a fost surprins la Viena de întoarcerea armelor de către România împotriva hitlerismului. După eliberarea Romîniei, el n-a mai îndrăznit să calce pe pămîntul ţării. Pentru activitatea sa fascistă, de trădător de patrie, în februarie 1946 Tribunalul poporului din România l-a condamnat pe criminalul de război Vintilă Horia Caftangioglu la închisoarea pe viaţă." (p. 4)

Tot acest scandal a apărut în momentul în care Ambasada română a vrut să speculeze succesului lui Vintilă Horia, acesta nefiind de acord. În România au fost scoase la iveală nişte articole ale scriitorului, articole concepute în favoarea Germaniei. Presa franceză a început să scoată la iveală documente care compromit acest premiu. Vintilă Horia nu a reuşit să se apere, dar s-a revanşat în următorul său roman *Journal d'un paysan du Danube*, unde a scos în evidenţă înşelătoria.

În *Vocile exilului*, ediţie îngrijită de Georgeta Filitti, se vorbeşte despre publicarea romanului ca o scoatere din mediocritate: „Majoritatea oamenilor astăzi sunt orbiţi de interesul de clasă, de partid sau chiar de sfânta gelozie. Gelozie care se explică, căci Vintilă Horia a reuşit în lucrarea sa să depăşească mediocritatea şi să se ridice deasupra oricărui cretinism!"(p.282)

Cercetătorul Adrian Nicolae Petcu în *Rost* (iunie 2004) arată punctual care sunt cele două motive pentru care prozatorul va declanşa ceea ce s-a numit *Scandalul Goncourt* (1960): 1.„Propaganda pentru fascism şi hitlerism şi pentru şi pentru aderarea României la politica Axei", cu subcapitolele: „elogierea ditirambică a fascismului şi hitlerismului şi a reprezentanţilor lor"; „deformarea democraţiei şi a reprezentanţilor ei"; „difuzarea temelor antisemiste, elemente constitutive ale hitlertismului pe latura rasială"; „România trebuie să fie indisolubil legată de Axă, deoarece ..."; **2**. „Sprijinirea dictaturii antonesciene ..."

După campania de presă dusă de ziarul *L'Humanité*, autorul decide să renunţe la premiu, deoarece nu putea să accepte colaborarea cu comunismul de la Bucureşti. Serge Zeyons, în *L'Humanité Dimanche* (nr. 640 / 4 decembrie 1960), afirma: „Vintilă Horia Caftangioglu a capitulé. Quatre jours après les revelations de «L'Humanité» sut le passé du Goncourt 1960, l'auteur de «Dieu est né en exil» a renoncé à son prix. Quelle sera maintenant l'attitude des académiciens? Prendront-ils acte de la renunciation de Horia? Maintiendront-ils leur vote? L'annuleront-ils? Nous les saurons demain." (p. 12)

Ziarul *Scânteia* (nr. 5009/6 decembrie 1960) va sublinia cu satisfacţie faptul că premiul Goncourt nu va mai fi acordat: „PARIS 5 (Agerpres). – După cum anunţă agenţia France Press, Adunarea Generală a Academiei Goncourt a hotărât în unanimitate să nu mai decerneze premiul pe anul 1960. Această hotărâre, care constituie în fapt o retragere a premiului acordat transfugului fascist Vintilă Horia Caftangioglu, reprezintă o importantă victorie a opiniei publice, o înfrângere răsunătoare pentru iniţiatorii acestei încercări de a încununa cu un premiu literar un criminal de război – fascist şi trădător de patrie."(p. 6)

Neagu Djuvara în *Amintiri din pribegie* (2010) descrie atmosfera creată de scandalul Goncourt şi intenţia unor scriitori de a-i convinge pe academicieni că decizia luată nu era una corectă. El considera că publicaţiile autorului în urmă cu douăzeci de ani nu ar trebui să-l influenţeze şi opera lui nu ar trebui să fie raportată la trecutul lui politic: „Eram loviţi de trăsnet. Ne-am sfătuit – veniseră Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca, Lucian Bădescu, viitor profesor la Sorbona, Teodor Cazaban (care lucra deja alături de mine la fundaţie), până şi Cioran în persoană. Să încercăm, în primul rând, să-i convingem pe academicienii Goncourt de a reveni asupra hotărârii luate, iar de nu, barem să plasăm în presă câteva articole lămuritoare. [...] S-a apucat micul nostru grup să redacteze o pagină de explicaţie. Dacă nu de justificare, a opţiunilor de tinereţe ale lui Vintilă Horia, care n-ar fi trebuit luate în considerare în aprecierea unei opere literare, mai cu seamă după douăzeci de ani." (pp.130-131)

Amicul său Nicu Caranica mărturiseşte, în *Steaua* (nr. 5-6 / mai-iunie 1992), că perioada în care acesta a trecut prin scandalul nedecernării premiului Goncourt, aceştia nu s-au mai putut întâlni ca înainte: „Ne vedeam des în vremea aceea. Locuia cu soţia şi cele două fete ale lor la Issy les Moulineaux. Dar nu pentru multă vreme, căci a urmat neuitatul premiu Goncourt. Mă îndoiesc că membrii juriului care i-au decernat premiul au pătruns, dincolo de minunata curgere cristalină a naraţiunii, toată adâncimea spirituală pe care o ascundea limpiditatea lui *Dumnezeu s'a născut în exil.* Vintilă Horia însuşi de altfel, cu vreo cinci ani mai târziu, a notat în *Journal d'un paysan du Danube* (*La Table Ronde*, Paris, 1966) că cei mai mulţi critici n'au văzut în această operă decât „sfârşirea exilului politic". Ce să mai spun de un critic ca Kleber Haedens care (în *France Soir* mi se pare) nu vedea în carte decât un simplu exerciţiu şcolăresc? Şi asta imediat după premiu, cu nimic influenţat adică de aşa zisul scandal care a urmat."(p. 14)

În septembrie 1991, Horia Vintilă îi va acorda un interviu Angelei Martin, interviu publicat în *Revista Cultura* (nr. 40 / 21 iunie 2006), unde acesta se declară un naţionalist convins şi un adept al dreptei franceze, în acelaşi timp va mărturisi faptul că nu a fost legionar: „Am fost, încă de pe timpul studenţiei, deci de pe timpul când am început să colaborez la *Gândirea*, un naţionalist, crescut în spiritul dreptei tradiţionale franceze (mă refer la Daudet, Bainville, Maurras), dar şi în entuziasmele pe care le provocau pe atunci între noi victoriile "naţionalilor" spanioli împotriva comunismului stalinist. [...] Am crescut între românism şi creştinism şi cred că şi pentru tinerii de azi tot acesta ar fi modelul de formaţie cel mai adecvat şi mai eficace. Având în vedere că directorul *Gândirii*, Nichifor Crainic, era foarte antilegionar, mare parte dintre noi n-am aderat niciodată la acea mişcare. [...] N-am nimic de justificat. N-am fost legionar pentru că mă aflam în acea epocă din viaţa mea printre colaboratorii Gândirii. Poate că altfel aş fi făcut parte din Garda de Fier. Nu simt niciun fel de nevoie de a-mi justifica non-legionarismul. Ruşine e să fi fost român şi comunist. Dovada sau dovezile cele mai clare că aşa a fost sunt următoarele: întâi, că am fost numit ataşat de presă la Roma în iunie 1940, când domnea încă regele Carol al II-lea şi Crainic era ministru al Informaţiilor şi al Propagandei; al doilea, că am fost scos din post în momentul în care Garda de Fier lua puterea în septembrie 1940; al treilea, că am fost numit din nou ataşat de presă, de astă dată la Viena, în primăvara anului 1942, când Alexandru Marcu a luat locul lui Crainic la acelaşi minister; al patrulea, că am fost internat în septembrie 1944 în lagarul de la Krummhubel, împreună cu toţi ceilalţi diplomaţi din Germania; daca aş fi fost legionar nu numai că nu aş fi putut ocupa acel post sub guvernul Mareşalului Antonescu, dar aş fi rămas la Viena ca să colaborez cu guvernul constituit acolo de Horia Sima. [...] Creştin fiind, nu duşmănesc pe nimeni, nici pe cei care susţin că am fost legionar."

MĂDĂLINA-VIOLETA DÂRMINĂ

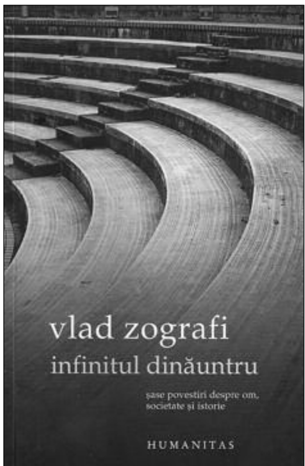
„Am fost, încă de pe timpul studenţiei, deci de pe timpul când am început să colaborez la Gândirea, un naţionalist, crescut în spiritul dreptei tradiţionale franceze (mă refer la Daudet, Bainville, Maurras), dar şi în entuziasmele pe care le provocau pe atunci între noi victoriile "naţionalilor" spanioli împotriva comunismului stalinist. [...] Am crescut între românism şi creştinism şi cred că şi pentru tinerii de azi tot acesta ar fi modelul de formaţie cel mai adecvat şi mai eficace. [...] N-am nimic de justificat. N-am fost legionar pentru că mă aflam în acea epocă din viaţa mea printre colaboratorii Gândirii. Poate că altfel aş fi făcut parte din Garda de Fier. Nu simt niciun fel de nevoie de a-mi justifica non-legionarismul. Ruşine e să fi fost român şi comunist."

VINTILĂ HORIA

Leonid Dragomir

Dar ce înseamnă faptul că vorbim cu noi înşine? se întreabă, cum spuneam simplu, autorul. Înseamnă, răspunde el tot simplu, că interacţionăm. În natură există mai multe tipuri de interacţiuni, între care cea mai evidentă este cea gravitaţională, cu atât mai intensă cu cât corpurile sunt mai apropiate.

cronici

Biblioteca de filosofie

O viziune tragică de secol XXI

Cu privire la *Infinitul dinăuntru* (Ed. Humanitas, Bucureşti, 2012), autorul, Vlad Zografi declară într-o scurtă Prefaţă că-i este greu să spună ce este exact cartea. Într-adevăr nu e simplu să-i afli formula, deşi între cele şase eseuri, numite de autor povestiri, plus notele, care sunt de fapt nişte comentarii în general ample, există o coerenţă remarcabilă. Ele sunt interpretări obţinute printr-o lectură sincronică a operelor câtorva giganţi ai literaturii mondiale, începând cu tragicii greci, trecând prin Shakespeare, Cervantes, Moliére, până la Eugen Ionescu şi Beckett. Reuşita interpretării se datorează în opinia mea jocului foarte subtil între trei concepte. Pentru a le prezenta mi se pare nimerit să încep cu o mărturisire pe care o face autorul în eseul ce dă titlul volumului: "Una dintre ideile mele obsesive e tocmai asta: realitatea, aşa cum ne e dată, e inacceptabilă şi n-am altă soluţie decât să pariez pe ceva exterior ei, care s-o răstoarne, ceva absurd". Afirmaţia este, evident, şocantă pentru o mentalitate postmodernă orientată spre gândire pozitivă, optimism istoric, corectitudine politică ş.a. Aşa cum ne este livrată în carte, ea este pe lângă "obsesie" personală şi o concluzie a lecturilor din autorii amintiţi.

Vlad Zografi porneşte de la nişte întrebări formulate simplu, care atunci când îşi primesc răspunsul dobândesc parcă un aer de evidenţă încât în calitate de cititor te miri cum de nu ţi-au trecut şi ţie prin cap. Spre exemplu in primul eseu, *Cuvântul*, el constată o anume incongruenţă între vorbele frumoase rostite de Richard al III-lea la începutul piesei omonime a lui Shakespeare şi personajul ticălos pe care-l cunoaştem. De altfel, remarcă Zografi, întreaga dramaturgie shakespeariană este străbătută de o anume nepotrivire între ceea ce spun personajele, felul cum văd ele, şi ceea ce spectatorul vede petrecându-se pe scenă. Privirii din afară i se dezvăluie *filmul acţiunii*, "un şir de evenimente înregistrate de un ochi sau de o cameră de filmat, care mătură spaţiul de joc, cuprinzându-i pe toţi actorii". Aceştia nu văd însă decât *filmul personal*, care nu le lasă posibilitatea de a se privi din afară, implicaţi fiind în acţiune, dar include universul lor lăuntric. Dificultatea punerii în scenă a pieselor lui Shakespeare este dată de faptul că, spre deosebire teatrul realist care lucrează cu personaje bine conturate din punct de vedere psihologic pentru a sluji filmului acţiunii, ele sunt construite prin punerea laolaltă a filmelor personale ale fiecărui personaj. Marele dramaturg englez se face avocatul fiecăruia, oricât de odios ar fi şi de aici rezultă, dincolo de incongruenţe mult adevăr uman, care exclude clişeele psihologice, morale sau de alt fel. Personajele shakespeariene ne vorbesc despre felul cum se văd ele, ne desfăşoară filmele lor personale, de aceea sunt ca şi noi atunci când ne scoatem măştile, adică greu de definit. Or, filmul personal se naşte din cuvintele pe care ni le spunem, din dialogul neîncetat cu sine. Ca o paranteză – sunt multe în această carte – sărăcia limbajului la care-şi aduce astăzi o contribuţie importantă mass – media, conduce la standardizarea filmelor noastre personale, ceea ce nu e cazul personajelor lui Shakespeare la care abundă bogăţia limbajului.

Dar ce înseamnă faptul că vorbim cu noi înşine? se întreabă, cum spuneam simplu, autorul. Înseamnă, răspunde el tot simplu, că interacţionăm. În natură există mai multe tipuri de interacţiuni, între care cea mai evidentă este cea gravitaţională, cu atât mai intensă cu cât corpurile sunt mai apropiate. Se întâmplă însă ca două corpuri să coincidă; situaţia este, ne asigură Vlad Zografi, fizician de formaţie înainte de a fi dramaturg, descrisă în fizică. În acest caz interacţiunea devine infinită. Este, raţionează el prin analogie, cazul nostru atunci când ne gândim la noi înşine. Dintr-o astfel de interacţiune infinită rezultă *domeniul nedefinit*, o zonă ce se sustrage obiectivărilor şi teoretizărilor care încearcă să o delimiteze, precum cele psihanalitice. Ea este populată de sensuri, adică de direcţii în care ne mişcăm în căutarea unui "zăcământ plauzibil".

Filmul acţiunii, filmul personal şi domeniul nedefinit, aceasta este triada conceptuală pe baza căreia autorul reuşeşte să scoată la lumină înţelesuri surprinzătoare din câteva capodopere ale literaturii şi teatrului. Astfel, don Quijote, personajul romanului lui Cervantes, departe de a fi un nebun, cum crede mentalitatea clişeizată, este "poate cel mai lucid personaj din toată literatura", întrucât e conştient de ruptura gravă dintre sensul pe care-l caută în domeniul său nedefinit şi logica lumii. Autorul detectează în *Don Quijote* câteva pasaje care indică spre o astfel de conştiinţă tragică. Nebunia propriu-zisă se naşte din neasumarea divorţului dintre scenariile şi rolurile pe care ni le construim neîncetat şi cele pe care ni le impun ceilalţi; căci suntem în acelaşi timp autori şi actori, de aici atracţia pe care a exercitat-o întotdeauna teatrul şi literatura, formele elaborate ale acestor înclinaţii fundamentale ale omului.

Infinitul dinăuntru are ca subtitlu: *şase povestiri despre om, societate şi istorie*. Mărturisirea citată la început vorbea despre incompatibilitatea dintre infinitul lăuntric (filmul personal, domemiul nedefinit) şi lume (filmul acţiunii) din perspectiva primului. Vlad Zografi constată aceeaşi neconcordanţă din perspectiva lumii ca societate şi istorie. Astfel, o lectură paralelă a piesei *Hamlet* de Shakespeare şi a tragediei *Oedip rege* de Sofocle, descoperă similitudini care merg până la nuanţe. Ambii pun în joc un timp ciclic, nu linear, în care creaţiei trebuie să-i urmze distrugerea pentru ca o nouă renaştere să fie posibilă. Filmul acţiunii nu ţine cont de filmul personal al personajelor. În Hamlet mor în final toate personajele principale, cu excepţia lui Horaţio, care are rolul de a spune povestea lui Hamlet în noua lume a noului rege al Danemarcei[1], Fortinbras. Practic, din mecanismul infernal al istoriei, din "realitatea inacceptabilă" nu se poate ieşi. Şi totuşi, în piesele lui Shakespeare există nişte personaje, bufonii care reuşesc să detensioneze lumea, să o haotizeze controlat, prin cuvinte, reducându-i astfel presiunea cu care apasă asupra personajelor. Ei joacă rolul pe care-l avea pentru greci spectacolul tragic în care o lume era distrusă pentru ca viaţa să poată fi reluată. Bufonii reuşesc să se sustragă timpului piesei, ei devin ca şi noi spectatorii, exteriori filmului acţiunii. Mai mult, nu au destin întrucât au ieşit din timp şi par a fi alcătuiţi numai din cuvintele pe care le rostesc. În modernitatea târzie, în piesele lui Eugen Ionesco sau ale lui Beckett nu mai apar decât bufonii, numiţi de ultimul knuki. De aici absurdul replicilor din *Cântăreaţa cheală* şi atmosfera mizeră, apăsătoare în care nu se poate petrece nimic din *Aşteptându-l pe Godot* sau *Sfârşit de partidă*. Au fost anihilate atât filmul acţiunii, cât şi filmele personale, nemairămânând decât domeniul nedefinit din care a dispărut orice sens, însă nu şi nostalgia unui sens. Ea este tot ce mai rămâne din om atunci când i se ia totul. Aşadar încercarea de a se sustrage istoriei duce la absurd, la apariţia unor suboameni care nu pot să trăiască şi nici să moară.

Istoria înseamnă însă politică, sete de putere şi strategii de a o acapara şi de a o menţine. Pornind de la romanul *Demonii* al lui Dostoievski, Vlad Zografi ajunge la concluzia că politica a fost tot timpul un joc între oamenii maturi, preocupaţi de putere, insensibili la retorică, dar ştiind să o folosească, cinici şi adolescenţi, îndrăgostiţi de idealuri şi principii nerealiste, incapabili de compromisuri, convinşi de retorică, adesea a unor maturi patologici. Cei dintâi i-au folosit tot timpul pe ceilalţi şi atâta timp cât societatea democratică a reuşit să stopeze ascensiunea maturilor patologici, gen Hitler, lumea părea bine aşezată, putându-se vorbi chiar de un sfârşit al istoriei (Fukuyama). O nouă provocare s-a ivit o dată cu calculatoarele şi cu lumea virtuală, pe care n-o mai stăpânesc maturii, ci adolescenţii. Acum filmul acţiunii se desfăşoară în virtual, filmele personale se adaptează acestuia, iar domeniul nedefinit e populat cu sensuri ce nu au legătură cu realitatea. Deci o lume în care adolescenţii se simt în sfârşit acasă. Numai că se conturează deja un război între real şi virtual căruia afacerea Wikileaks, cu dezvăluirea unor documente ce ţin de zona ocultă a puterii maturilor, îi constituie doar un preambul. Despre ce înseamnă aceste schimbări de raporturi de forţe între virtual şi real, între adolescenţi şi maturi, nu ştim deocamdată mare lucru, cum nu ştim cine va fi noul Fortinbras, încheie autorul.

Sugestia este destul de clară: lumea aceasta veche, precum în Hamlet sau în tragedia greacă, trebuie să piară pentru ca o nouă lume, despre care nu cunoaştem dacă va fi mai bună sau mai rea, să se nască. *Infinitul dinăuntru* readuce în actualitate viziunea tragică despe om, istorie şi societate, născută în Occident la greci, şi străbătând marea literatură până la noi. Oricât ne place să credem în progres suntem guvernaţi de forţe şi legi care ne depăşesc şi ne stăpânesc, iar universul şi istoria îşi urmează cursul indiferent de temerile, aşteptările, utopiile noastre. Însă dacă acel ceva, din afara lumii, acel ceva absurd pentru că de neconceput în cadrele realităţii acesteia, ar fi de fapt Cineva, existând chiar înăuntrul nostru, "mai intim nouă decât ne suntem noi înşine" (Sf. Augustin)? Cu siguranţă istoria cu tot cortegiul ei de suferinţe n-ar dispărea, dar toate şi-ar recăpăta sensul în speranţa dezvăluirii finale. Dacă în domeniul nedefinit nu suntem atât de singuri, atunci există o cale de ieşire. Realitatea fiind inacceptabilă pentru o minte lucidă trebuie să pariem pe ceva din afara ei. Problema, ca şi la Pascal, este pe ce/cine anume pariem[2].

[1] Conform convenţiei constitutive teatrului, care-l deosebeşte fundamental de film, scena este lumea întreagă; Danemarca, Teba etc aceasta reprezintă.

[2] Aştept de la Vlad Zografi, are toate datele, un eseu în legătură cu formula lui Tertullian: "Credo quia absurdum" (Cred pentru că este absurd) sau/şi despre pariul lui Pascal.

Ştefan Ion Ghilimescu

Cronica literară

Ioan Vintilă Fintiş - o metafizică a frigului

De curând, poetul Ioan Vintilă *Fintiş* (de la localitatea natală, Finta, din centrul Munteniei, unde s-a purtat în 1653 celebra bătălie dintre Matei Basarab şi Vasile Lupu!) a împlinit şase decenii de viaţă. Luaţi oarecum prin surprindere de noutatea absolută, îi urăm domnului Fintiş multă sănătate, un tonus energic şi tot atâta inspiraţie! Altminteri, ca inginer petrochimist, într-un post de maximă răspundere, pe Valea Prahovei, domnia sa îşi face datoria cu prisosinţă şi nu arde gazul de pomană cum cred unii; ardorile creatorului de stihuri cuprinzându-l, se spune, numai în pauzele de respiraţie... Atunci şi numai atunci, notează şi domnia sa special pentru noi, cititorii, "aşa cum tu visezi o jucărie /(...)/ eu învelesc oglinzi în rozmarin". Sau, mai apăsat: "eu te îmbrac în ştofe de zăpadă/Şi te iubesc pe valuri îngheţate/Pe cer un crin a început să ardă/Şi zidurile cântă prin palate// Cuvintele adorm între sonete/ Ceasul de rouă bate în neant/Deasupra mărilor cu albe plete/ Pluteşte Genoveva de Brabant". Ca să vezi şi să nu crezi cât e de uşor să umpli cerul de miresme liliale sub egida eroinei medievale din Brabant, despre ale cărei speciale însuşiri nici măcar *Enciclopedia Britanică* nu are pretenţia să deţină mai mult! Cert e că poetul nostru (cu un *activ* de vreo cincisprezece volume de poezie originală, afară de *Fântânile frigului,* despre care e vorba aici) nu se lasă intimidat nici o clipă de ostilitatea "valurilor îngheţate" care ne despart, eventual, de acea epocă şi nici de "căile ferate" care nu duc nicăieri; el este şi se comportă ca un maestru de ceremonii al jocului pur, ca un prestidigitator al plantaţiilor (Tonegaru) de cuvinte adormite intre sonete şi rondeluri, bătrân şaman care rezonează cu lumina care străfulgeră şi taie în sine şi din sine... Ca vechi cunoscător şi (câteodată) degustător al versului acestui talentat scriitor, aş zice că Ioan Vintilă Fintiş concepe şi resimte poezia atât ca pe un profund şi de neatins mister epifanic (de unde extrem de discreta, dar mereu prezenta ei notă mistică), cât şi ca pe o uluitoare revelaţie a activităţii inconştientului ce se înfăţişează judecăţii binevoitoare a conştiinţei sub formă de viziuni sau serii (suscesiuni) de imagini. Cu observaţia că, la Fintiş, imaginile, cum distingea Jung în natura limbajului poetic autentic, nu înglobează nimic din realitatea imediată, chiar dacă, în mod sigur, nu o ignoră. Ca pulsiuni de pură energie vitală, ele ar trebui probabil perecepute mai curând ca nişte *imagini interne*, la răscrucea a două lumi, dacă n-ar fi cititorul care, nu-i aşa? îşi permite să alieze materiale cât de ignobile şi să extragă singur aurul din amalgamuri.

Asociat de unii (între care mă prenumăr), la începuturile sale, generaţiei de poeţi optzecişti, prin tot ce a scris ulterior, Fintiş este un poet *diferit,* inconstant şi neînseriabil faţă de congeneri, un creator situat vădit în afara oricărui canon ori autorităţi învederate, un eclectic şi un senzitiv în care s-au înrădăcinat, pe lângă multele atuuri ale excelenţei, şi destule defecte (ale sale şi ale... altora); un enunţător, dacă vrem, bravând de multe ori inteligenţa şi căutând ieşirea din impas acolo unde nimeni nu s-ar aştepta. "Iubito au rămas cimitirele (Fintiş foloseşte dialectalul *cimitirile*) goale/ S-a deschis cerul şi le-a înghiţit/ Picturile au înviat în catedrale/ Şi Dumnezeu parcă a tresărit.// Am rămas doar noi îngeri pustii/ Ascultă cade lumina fecioară/Ne contopim în cuvintele vii/ Din paradisul de odinioară". Trecând peste fisura de logică elementară că nimic, în fond, nu poate rămâne gol în sine dacă este cuprins în altceva, ci, dimpotrivă, se întregeşte, mai ales dacă lucrul acesta stă sub voinţa dumnezeirii, intrebarea posibilă care s-ar naşte, urmând orice tratat de angeologie, ar fi cum pot deveni doi iubiţi nişte bieţi îngeri pustii, câtă vreme încă mai e posibilă totala lor contopire prin lucrarea cuvântului siriac? Sigur, ca poet, Fintiş n-a fost niciodată un habotnic şi cu atât mai puţin un ins căruia să-i pese prea mult de vreo regulă culturală (fie ea şi de gramatică). În forul său interior, autorul *Hierofaniei* (1997) a rămas mereu un *poet golan*, supralicitând tot felul de cioburi de oglinzi şi mărgele, un fomist al verbului în permanentă căutare a vocii eonului definitoriu. Pentru un asemenea explorator al valenţelor "aburului străveziu" (*Semnul Integratorului*) în care e cantonat timpul şi "geme moartea" nu există tabu şi nici superstiţie cu privire la absolut nimic. "Dintre sâni – vine cu percepţia mentală Fintiş - căzură stropi de rouă/ De pe coapse chiar un înger blond/ În această lume de alcooluri/Eu sunt poetul cel mai vagabond/ Iar în cetatea cu fierbinţi amoruri/ Am să te vând pe-o mie de arginţi/ Şi am să joc la zaruri şi tombole/Doar cranii de comete şi de sfinţi". Pentru un soldat al stărilor de urgenţă ale muzei, inspiraţia fulgerătoare şi ideea vie, artificiul galant şi deriva, alunecarea în facil, pastişa şi melanjurile (nichitiene), metafora reminicenţei şi asezonările bacoviene, maniera, artificiosul şi eşecul, deopotrivă, ca procedee de producere, sunt căi de cunoaştere la fel de importante şi cu nimic mai prejos, poate, decât această veche metafizică a frigului, prezentă, mai mult sau mai puţin constant, în absolut toate volumele sale de versuri.

Frigul-frig **(***ceţuri, brume, iarnă, zăpezi, viscol îngheţuri* etc.**)** şi "frigul fundamental", albastru, transcendental, asociat, în primul rând, marelui mister ascuns, cât şi diminuării forţelor fizice şi morţii, se conjugă nesmintit la Fintiş, în *Fântânile frigului* - ca decor al "spectacolului" fiinţial şi domeniu al suprasensibilului - pe o inepuizabilă gamă de faţete. Pe cale de a încheia călătoria magică "între două nopţi /ca două ferestre" (*Obiecte după frig,* 1993), "eu mă îndepărtez cu fiece zi/de acest edificiu/care este o vestală numită viaţă – scrie cu o remarcabilă luciditate şi totodată fineţe Ioan Vintilă Fintiş la sfârşitul acestui volum de poeme apărut în 2014, pe care şi l-a dăruit aniversar - //ştiu silogismul uitării, mai notează domnia sa cu reţinut freamăt înterior,/dar am început să descresc/lângă verbul aurit al poemului// iarna s-a cuibărit în turnuri/ şi candelabre/ cerbul mugeşte/pe altarele gerului". În mitologia poetică a lui Fintiş, iarna cu "zăpezile fecioare" (totdeauna, din Nord, şi nu prea) sunt, bunăoară, miraculoşii vişini înfloriţi pe deal, "aripi de îngeri – într-o altă realitate -/ din care izvorăsc/ lumini// pentru a ne primeni/ şi pentru a ne auri//pentru că nu se cuvine/ altfel să îngenuchem/ la picioarele Lui". În situaţia ca atare, de îngemănare a funcţiei mitice revelatoare cu scriitura poetică, "iarna" reclamă în mod automat frigul emoţiei binecuvântate a prezenţei Lui, rămânând totodată pragul diferenţei de nivel între o cunoaştere logică şi una translogică**.** Însă, dincolo de sarcina de revelator poetic al transcendentului, iarna cu "foşnetul frigului dintre nopţi", "iarna balerină" şi iarna cântând la violoncele sunt şi nişte simboluri în sine ale purităţii şi inocenţei copilăreşti, a libertăţii totale primordiale, a acelui "a fost odată şi nu mai este"... "Tresare bruma pe frunze//Iarna cântă la violoncele/Arborii de ceaţă plutesc/ Cu ramuri aproape de stele// Am să îţi dăruiesc un palat/ Veşnic tineri ca în poveste/Să fugim în copilărie iubito/ A fost odată cum nu mai este". Dezechilibrând cu o teribilă vervă şi împingând cu o naturaleţe de păgân graniţele limbajului poetic până la limita rupturii retorice, puţin păsându-i lui de dogmă, Fintiş inversează natura lucrurilor de atâta vreme ştiute şi impune în câteva versuri de o extremă deschidere a ideei o altă logică a raporturilor dintre divin şi uman... Într-o imperativă invocaţie a dumnezeirii, nu lipsită de un aer de bravadă ce aminteşte de Arghezi, "fiu rătăcit", dar lord fidel al iernii cu "fântânile de frig" răsunând de atâta amar de vreme în clopote, poetul cere descuierea (ca în copilărie!) a lacătelor de la uşa Domnului pentru a-l pofti el, revoltatul clipei din urmă, la masă, pe Cel de Sus. "Sunt lordul iernii care nu mai vine/Să care sudul şi nordul pe patine/În clopote au început ca să răsune/ Fântâni de frig şi herghelii nebune/ Dealul mă strigă din oglinda spartă/Copilăria ta m-aşteaptă iar la poartă?/Cu vişini înfloriţi parcă pe o cortină/Ţesute din agate şi păsări de lumină/ Dechide-mi Doamne uşa de la casă/ Sunt fiul rătăcit şi te aştept la masă". Temperament aprig, pe vremuri, tot mai departe, astăzi, "langă verbul aurit al poemului", de şvungul dezlănţuit al vieţii, cu ecoul strigării îngerului în urechi (*Ne vom spulbera în veşnicie/Striga îngerul fără să fie*), anunţând parcă o nouă vârstă poetică, Ioan Vintilă Fintiş încheie volumul cu două întrebări cu rezonanţă blagiană, pe care, personal, le consider productive, pe viitor: *Ce să facem încotro să pornim/ Din somnul pe care-l dormim".*

Fără a fi nici cel mai bun, dar nici cel mai slab volum de versuri al lui Ioan Vintilă Fintiş, *Fântânile frigului*, deduc din câteva amănunte, a fost scris – cel puţin în parte - special pentru aniversară. Are, altminteri, printr-un indicibil skepsis interior, un aer festiv ce nu poate scăpa. Rupând, cumva, cu atmosfera general-meditativă, *Fântânile*...se şi deschid într-o atmosferă debordantă de "step bestial" : "Hai să fugim iubito în Hawaii/ Să joci cu sânii poker la ruletă/ În nopţile cu balerini şi cai/ Vom traversa oceanele de cretă// La Honolulu beţi prin cabarete/ Cu opium să te sărut mortal/Plutind tăcuţi pe râuri violete/ În ring vom bate stepul bestial" Se vede apoi cu claritate faptul că Fintiş şi-a impus şi a renunţat, pe cât s-a putut (nu şi în versurile citate !), la gongorismul de paradă, devenit aproape o notă particulară la el, şi s-a concentrat atenţia şi discursul poetic asupra unor teme aşa-zis mari, consacrate ca atare de literatura universală: copilărie, iubire, moarte, trecerea timpului, raportul cu divinitatea... Ca bonus, dar nu neapărat şi bagatelă, pe latura constructivă, Fintiş a ţinut să-şi alcătuiască volumul, din piese în stil clasic, distribuite în strofe, cu ritm, rimă şi literă mare la început de rând, - pe prima faţă a filei de carte imprimate - , şi cu poezii în vers alb, fără titlu şi cu literă mică la început de rând – pe contrapagină.

În loc de prefaţă, poetul a strecurat discret, în miezul volumului, crezul său de o viaţă în puterea regeneratoare a cuvântului adunat într-o carte, tainică entitate care face posibilă existenţa de după... O inscripţie lapidară designând deopotrivă tragismul condiţiei creatorului, taina cuvântului întrupat şi semnificaţia profetică a cărţii:

prinţ al deznădejdei
urc fiecare treaptă
a iluziei că exist

într-un vis
întro carte

cuvânt întrupat
tainică înviere

Asociat de unii (între care mă prenumăr), la începuturile sale, generaţiei de poeţi optzecişti, prin tot ce a scris ulterior, Fintiş este un poet diferit, inconstant şi neînseriabil faţă de congeneri, un creator situat vădit în afara oricărui canon ori autorităţi învederate, un eclectic şi un senzitiv în care s-au înrădăcinat, pe lângă multele atuuri ale excelenţei, şi destule defecte (ale sale şi ale... altora)...

Ioan Vintilă Fintiş, ***Fântânile frigului***, Ed. Tracus Arte, 2014

Ion Popescu-Sireteanu

ETIMOLOGIA CUVÂNTULUI *R Ă Z E Ș*

Termenul istoric **r ă z e ș** este prezentat în **DLR** cu următoarele sensuri (pentru Moldova): 1) „Țăran liber, stăpân în devălmășie al pământului moștenit de la un străbun comun; copărtaș la moșie; (în Muntenia) moșnean". Reținem din **DLR** două contexte ilustrative: **Cucoană Chiriță... să știi d-ta că răzășii din ziua de astăzi au fost cele mai mari familii în vremea veche** (Alecsandri); **Țăranii liberi numiți răzeși în Moldova și moșneni în Țara Românească, deși nu aveau șerbi pe moșiile lor, erau asimilați cu stăpânii de moșii** (Oțetea); 2) „vecin": **Am rugat pe răzășăi noștri și pe neamurile noastre ca să cumpere ei partea noastră** (a. 1781).

Răzeș are variantele **răzăș, răzaș, răzeaș, rezăș, rezaș, rezeș.**

Autorii **DLR** acceptă etimologia lui Cihac, anume magh. **részes.**

Radu Rosetti, în **Pământul, sătenii și stăpânii în Moldova**, 1, București, 1907, p. 168, scrie: „Părtașii la stăpânirea unei judecii erau desemnați prin denumirea de răzăși, care mi se pare a veni de la cuvântul unguresc **részes** = părtaș (de la **rész** „parte"). Acest cuvânt în cele două din urmă veacuri era întrebuințat pentru a desemna mai cu deosebire pe țaranii acei cu stăpâniri proprii, dar nu încape îndoială că mai înainte era întrebuințat pentru a desemna pe părtașii aceleiași stăpâniri, fie cu părți mici, fie cu părți de sute și chiar mii de fălci" (apud Philippide, **OR**, II, 378-379).

Filologul Alexandru Philippide, în **OR**, II, 379, nota 12, intitulată **Răzăș**, comentând cele afirmate de Radu Rosetti, scrie: „După cât știu, cuvântul se întrebuințează numai în Moldova. Ca să nu mai vorbesc de Maxim, care în glosarul lui Laurian îl derivă din verbul **radere**; o etimologie a acestui cuvânt a dat Cihac, care a propus ungurescul **részes** (citește **reșes**) părtaș. Ințelesul s-ar potrivi, dar nu se potrivește sunetul **s**, care în asemenea împrejurări nu putea să devină în românește **z**, apoi nu se potrivește faptul că numele unei instituții atât de intime a societății române din Moldova să fi provenit din limba ungurilor, care n-au avut niciodată atâta influență și importanță asupra organizației societății românești de dincoace de munți. Și pentru aceea cuvântul **răzeș** este mai degrabă turcu arab **erzeși** = părtaș la pământ, tovarăș de pământ (arab **erz** pământ, Zemker, 28b + turc **eș** tovarăș, Zenker, 52 a, cu sufixul pronominal posesiv, fiindca e precedat de un genitiv). Din **erzeș** a ieșit prin metateză **rezeș**, apoi **răzăș** conform fonetismului românesc, în special al celui moldovenesc".

G. Giuglea, în **Fapte de limbă**, p. 190, spune că „din radius se clarifică și rom. răzeș, mold. **rădzeș**, de la un **raz** și poate și **răzor**".

Scriban și Ciorănescu acceptă etimologia dată de Cihac, adică magh. **részes**.

După **DERS,** 200, cuvâtul **răzeș** a fost atestat în Moldova la 1588, iar în Țara Românească la 1600.

O caracteristică a **răzășiei** era stăpânirea pământului în devălmășie, iar **răzeșul** era membru al proprietății comune. Aceasta se împărțea în **r a z e** în fiecare an în lungul ei și fiecare proprietar primea pentru lucru o astfel de suprafață cuprinsă între două raze sau haturi sau răzoare. Aceste raze sau haturi sau răzoare erau elemente de ordine în devălmășie, ele marcând mai întâi stăpânirea provizorie anuală a unei părți din moșia comună. Cu timpul razele sau haturile sau răzoarele au devenit marcaje definitive de proprietăți.

Răzeșii sunt prezenți și la câmp și la deal sau la munte, acolo unde proprietatea comună s-a împărțit coproprietarilor.

Răzeșii erau așadar proprietarii moșiei sătești împărțite.

Într-un document din Teodor Bălan, III, 109, anul 1700, citim: „am rugat întâi rudele mele și răzeșii, dar moșia fiind pustie n-a vrut nime să o cumpere". Aici **răzeșii** înseamnă „vecinii", cei alăturați cu proprietățile. De la acest cuvânt s-au creat nume proprii. Un **Vasile Răzuș** din Rădăuți le-a fost dascăl lui I. G. Sbiera și fraților acestuia pe la 1830. Amintim și numele **Rezuș.**

Este de presupus că la o vreme cuvântul **rază/radză** a dobândit sensul „hat sau hotar între două proprietăți individuale desprinse din proprietatea devălmașă, iar cu timpul cuvântul a denumit chiar și proprietatea individuală".

Constatăm că **răzeș** este un derivat al cuvântului **rază**, cu suf. **-eș**, folosit în terminologia agricolă la determinarea proprietăților și a stăpânilor acestora. Ion Diaconu, în **Cântăreți**, 261, consemnează cuvintele **îs răzășâi, nu-s vălmășâi**, adică „sunt locuri împărțite, nu sunt de-a valma adică proprietate comună".

Verbul (despre o moșie) **a se răzăși** înseamnă „a se învecina", cum îl găsim în următorul context: [moșia] **răzășindu-se cu moșie Noasălețe ce iaste a lui Costache**... (Balan, VI, 344). De la vb. **răzăși** a fost derivat adj. **răzășât**: **Nu ne putem întoarce la ogoarele răzășâte de altădată la ogoarele mărunte** (Radio Chișinău).

Pământul se împărțea în raze lungi delimitate prin hotare sau haturi. Alteori, moșia se împărțea **codrește,** în parcele codri-codri, nu în lungime, în opoziție cu **răzășește** (vezi **DA**, s.v. **codru**).

Gh. Bolocan și colaboratorii, în **Dicționarul entopic,** II, 112, înregistrează cuvântul **răzășie** „fâșie lungă și îngustă și ridicată puțin, rezultată dintr-un mod deosebit de a ara; parte din moșia rămasă moștenire din bătrâni" (după Porucic; Rotaru și Oprescu). **Răzășie** înseamnă și „locul mai vechi al satului" (din Galați) „bucată de loc arabil, cuprinsă între răzoare, între haturi" (din Cuca – Galați).

Se confirmă definiția termenului **răzeș**: „proprietar în devălmășie care primea la împărțirea pământului câte o rază în folosință de la un an la altul".

Fiind cuvânt polisemantic, termenul agricol **rază/radză** s-a pierdut cu timpul, păstrat doar în derivatul **răzeș**. **Rază** înseamnă, în terminologia țesutului, „fiecare dintre fofezele vârtelniței". Sinonime ale termenului **rază de pământ** sunt (plural) curele, delnițe, funii, jirebii, sfoară de pământ, șurină.

Aromânii au **radză**, pl. **rădz** și **aradză** (**DDA**, 1038), dar fiind mai cu seamă păstori și trăind în locuri muntoase improprii agriculturii, la ei nu a fost necesară derivarea unui cuvânt **rădzeș.**

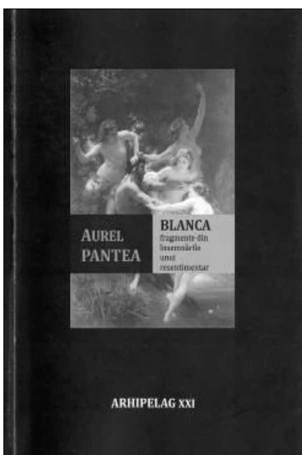
Cele spuse până aici demnostrează că magh**. részes** este cuvântul românesc **răzeș** împrumutat în limba vecină.

Fiind cuvânt polisemantic, termenul agricol *rază/radză* s-a pierdut cu timpul, păstrat doar în derivatul *răzeș*. Rază înseamnă, în terminologia țesutului, „fiecare dintre fofezele vârtelniței". Sinonime ale termenului rază de pământ **sunt (plural) curele, delnițe, funii, jirebii, sfoară de pământ, șurină.**

BIBLIOGRAFIE

1. BALAN, Teodor, **Documente bucovinene**, vol. III, Cernăuți, 1937; vol. VI, Cernăuți, 1943.
2. CIHAC, A., **Dictionnaire d'étymologie daco-romane. Éléments slaves, magyars, turcs, grecs-moderne et albanais**, par..., Franfort s/n, 1879.
3. CIORĂNESCU, Alexandru, **Dicționarul etimologic al limbii române**, București, Ed. Saeculum I. O., 2001.
4. **DA** = **Dicționarul limbii române**, elaborat de Academia Română, 1913-1948.
5. **DDA** = Tache Papahagi, **Dicționarul dialectului aromân**, București, Editura Academiei, 1974.
6. **DERS** = **Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române, 1374-1600**, București, Ed. Academiei, 1981.
7. DIACONU, Ion, **Cântăreți și povestitori populari**, București, Ed. Minerva, 1980.
8. **DLR** = **Dicționarul limbii române**, elaborat de Academia Română, începând cu litera **M** (lucrarea continuă **DA**).
9. GIUGLEA, George, **Fapte de limbă**, București, Ed. Șt. și Enciclopedică, 1988.
10. PHILIPPIDE, Alexandru, **OR** = **Originea românilor**, II, Iași, 1928.
11. ROSETTI, Radu, **Pământul, sătenii și stăpânii în Moldova**, I, București, 1907.
12. SCRIBAN, August, **Dicționaru limbii românești**, Iași, 1939.

Carte nouă

Aurel Pantea – *Blanca, fragmente din însemnările unui resentimentar (I): o proză* (*Arhipelag XXI*, 2014

Poetul Aurel Pantea trece, iată, și el la proză, precum majoritatea congenerilor săi optzeciști. Nuvela aceasta este cam ceea ce spune subtitlul, o poveste de dragoste așternută pe hârtie de un resentimentar, o poveste de dragoste stând parcă sub deviza "Te urăsc, iubita mea!" Naratorul ne pune în gardă de la început: "...fiindcă nu sunt scriitor, nu voi povesti. Voi relata cele întâmplate mie sub forma unui jurnal, mai degrabă la modul unui memorial..." Naratorul este un personaj resentimentar jemanfișist, declarativ, un umoral care dorește să se știe, deci unul autoanalitic. Textul este unul voit discursiv: "Scriu aritmic. Nu construiesc. Mă livrez capriciilor memoriei. Memoria e, ea însăși, discontinuă..." Da, întreaga poveste nu e nici liniară cronologic, nu e nici o compoziție minuțios elaborată, ci o narațiune condusă de meandrele unei memorii profund subiective. Cifra romană I din subtitlu arată că proza aceasta va avea o continuare. Aurel Pantea ne-o și sugerează printr-o scrisoare a personajului Măhara din finalul cărții, o scrisoare către narator, în care amicul îi sugerează că orice povestitor este un fel Șeherezadă care trebuie să povestească mereu spre a nu muri: "O poveste nu se termină niciodată. Se epuizează doar un anume fel de a recupera o identitate trecută. Povestind fără întrerupere, nu permitem morții să se instaureze. În interiorul unei povești se află un nucleu vital, pe care moartea și uitarea nu știu și nu pot să-l devore..." *Nucleul vital* îl întrezărim în proza lui Aurel Pantea, finalul poate că se va întrezări în partea a doua a narațiunii aflată probabil în lucru.

***Seniori ai culturii* –**
Ed. Gheorghe Păun, Colecția *Biblioteca Revistei Curtea de la Argeș 1* (*Tiparg*, 2014)

După cum o prezintă academicianul Gheorghe Păun, "această carte este un omagiu adus unor mari personalități ale culturii române, contemporani cu cei care sunt deja clasici, ocupă locuri definitive în Panteonul spiritualității românești. Au fost numiți *seniori ai culturii* în rubrica din revista *Curtea de la Argeș*/.../unde au fost pe rând prezentați..." Nume tot unul și unul: George Astaloș, Radu Beligan, Dan Berindei, Nicolae Breban, Neagu Djuvara, Mihail Diaconescu, Dinu C. Giurescu, Solomon Marcus, Dumitru Radu Popescu, Eugen Simion, Alexandru Surdu, Mihai Șora, Răzvan Theodorescu, Gheorghe Vlăduțescu, Horia Zilieru și mulți alții. Editorul mai precizează în Cuvânt înainte că avem de-a face cu o "carte colectivă./.../Lângă fiecare titlu este indicat autorul și, la sfârșit, luna apariției în revistă." Avem în față un adevărat dicționar de mari personalități ale culturii române, unele dintre acestea beneficiind de un eseu, altele de mai multe. **(DAD)**

Magda Grigore

Colocviile Argeşului

Cine crede în *libertate*?

Căutarea libertăţii a fost şi este o *aventură*, apropierea de idee este o meditaţie, iar cunoaşterea ei poate fi cel mult o reflecţie memorabilă. Definirea noţiunii a fost de multe ori frapantă, paradoxală, aforistică, unii au încercat să o surprindă existenţial, ontologic, alţii metafizic, unii practic, alţii filozofic, unii intuitiv, alţii ştiinţific. Unii au crezut în ea ca într-un concept finit, alţii au abordat-o ca pe un concept tranzitoriu. Unii au perceput-o mai degrabă ca pe un sentiment colectiv, alţii i-au mutat accentul pe sentimentul personal. Unii cred în caracterul ei generos/fertil/creativ, alţii în aspectul rezervat/ parcimonios/sceptic. Dacă vorbim despre libertate, trebuie să conştientizăm evoluţia spectaculoasă a acestui concept *teoretic* cu mare impact asupra omului din toate timpurile, un concept care nu poate fi *cuantificat semantic* decât prin opoziţie cu absenţa limitelor, cu dependenţa, cu lipsa de constrângeri, toate idei corelative.

Drumul filozofiei libertăţii vine din gândirea greacă şi ajunge până în postmodernitate având un curs sinuos, sceptic şi contradictoriu. După J. Stuart Mill sfera libertăţii include *libertatea de conştiinţă*/libertatea lăuntrică, *libertatea de exprimare*, *libertatea alegerii unui stil de viaţă* şi *libertatea de asociere liber consimţită*. Filozoful britanic, cu mare influenţă asupra gândirii liberale a secolului al XIX-lea, credea că aceste aspecte sunt reale şi benefice, ajută la *dezvoltarea individului* şi ţin departe amestecul societăţii în viaţa lui privată. Faţă de celebrul tratat *Despre libertate* în care Mill îşi formula opiniile, experienţa meditativă a prezentului ne dovedeşte, iată, peste numai un secol, că sistemul (social) uniformizează în mare măsură, intervenind de multe ori nefast în dezvoltarea individului, aşa cum se temea de altfel filozoful. Între timp, cele mai multe discuţii s-au purtat în jurul *libertăţii de voinţă*, o tabără pledând în favoarea *liberului arbitru*, iar cealaltă invocând *determinismul*, ambele cu argumente şi contraargumente. *Liberul arbitru*, recunoscut de filozofie şi având rădăcini în creştinism (Vasile cel Mare, Fer. Augustin) admite existenţa libertăţii ca stare de fapt, cu planuri diferite de exprimare şi de manifestare (gândim ce vrem/cum vrem; spunem ce vrem/ ne alegem cuvântul; facem ce vrem), iar determinismul (cauzalitatea) anulează libertatea prin justificarea fiecărei acţiuni/activităţi/alegeri pentru care optăm (s-a vorbit despre un determinism *natural*/ necesitatea mecanică, un determinism *divin*, un determinism *psihic* şi unul *cultural*, teorii dispuse să explice tot comportamentul uman prin raportul cauză-efect). S-a pus în discuţie şi ideea *libertăţii absolute*, dar s-a dovedit a fi doar o licenţă filozofică generată de tensiunea istorică, în timp ce *libertatea limitată* (re)neagă paradoxal însăşi ideea. În mare vogă s-a aflat la un moment dat existenţialismul ateu care a adus o ipoteză nouă, considerând libertatea ca fiind *consubstanţială* existenţei. Omul (prin excelenţă liber) are mereu la dispoziţie însă *opţiunile suplimentare*. De exemplu, în *Fiinţa şi neantul*, J.P. Sartre spune că un recrut care ucide în război, *a ales* de fapt să ucidă, ignorând posibilitatea *abandonului* sau a *sinuciderii*. Având posibilitatea alegerii suntem etern responsabili de alegerile pe care le facem, iar din/prin ele transpar inclusiv reperele noastre morale.

Dincolo de abordările filozofiei, libertatea a constituit (şi) un miraj al omului de rând, care fie a trecut-o în recuzita valorilor stabile, fie a urmărit-o ca principiu de viaţă, fie a tânjit după mirajul ei *platonic*. Atâta vreme cât omenirea şi-a păstrat reperul transcendent, ideea de libertate părea să beneficieze în sens larg de o oarecare *consistenţă*, care s-a pierdut însă curând, în *cerul mut şi gol* al modernităţii (Camus). *Uciderea lui Dumnezeu* (şi întreg demersul critic nietzschean al valorilor) a reprezentat o adevărată *schismă a libertăţii* omenirii. Omul a rămas singur în gestionarea problemei morale, a preluat *răspunderea alegerii* şi a *deciziei* sale, precum şi răspunderea *lipsei de decizie*. Liberi-cu-Dumnezeu sau liberi-fără-Dumnezeu, a devenit dilema majoră a post-modernităţii. Cineva spunea că până şi Dumnezeu pare ieşit din tiparul divinităţilor, de vreme ce i-a lăsat omului ceea ce pare de neconceput din partea unui Părinte Atotputernic, libertatea. Dar, teologii au apărat demersul divin afirmând că divinitatea nu ne constrânge la/cu nimic, numai că, aşa cum se spune, unui credincios toate îi sunt permise, însă nu toate îi sunt de folos. Contrariul păcatului, ne avertiza Steinhardt, este libertatea, nu virtutea.

Libertatea este totuşi una din marile idei care au animat şi au transformat, în timp, lumea. Chiar dacă ea *nu este*, fiind după filozoful german J. Böhme doar *o foame de ceva* („ein Hunger zum etwas"), secretul ei este *activ* şi este unul din motoarele gândirii şi ale vieţii. Vorbind despre simbolistica neantului (*Ungrund*), Jakob Böhme crede că singura/adevărata libertatea îşi are rădăcinile în nimic: „în tenebrele Ungrund-ului se aprinde un foc şi acela e libertatea, libertatea meonică, potenţială. După Böhme libertatea e opusă naturii, dar natura a ieşit din libertate. Libertatea seamănă cu nimicul, dar din ea se naşte ceva. Foamea de ceva, pe care o au libertatea, voinţa fără limită, trebuie să fie satisfăcută. Întrucât nimicul este anterior fiinţei, libertatea care se originează în nimic este şi ea anterioară fiinţei, ea este fundamentul primordial al fiinţei". (Nikolai Berdiaev, *Încercare de metafizică eshatologică. Act creator şi obiectivare*, ed. Paideia, 1998). Inclusiv Berdiaev face din libertate o valoare sacră, stabilă şi profundă, mai sigură decât fiinţa „Experienţa libertăţii este o experienţă primară. Nu libertatea este o creaţie a necesităţii (Hegel), ci necesitatea este o creaţie a libertăţii, a unei anume orientări a libertăţii. Întregul destin al omului trebuie să stea sub semnul libertăţii, acest *a priori*, această experienţă primordială, originară." (*Cunoaşterea de sine. Exerciţiu de autobiografie filozofică*, ed. Humanitas, 1988). Berdiaev uneşte filozofia cu religia în ideea că *adevărul* ne va face liberi. Adevărul se găseşte doar *în subiect*, nicidecum în afara lui (*Mă trag din libertate, ea mi-a dat naştere. Pentru mine libertatea este preexistenţială*, spune el), iar acest adevăr al interiorităţii determină în viziunea multor adepţi triumful spiritului şi al libertăţii.

Din perspectiva prezentului, libertatea este dorinţă individuală şi socială, orizont al iluziei, sentiment efemer al condiţiei umane. Reflecţie, experienţă meditativă, fata morgana a istoriei. Subiect de dezbateri, izvor teoretic de filozofie, sursă autentică de idei. N-o mai asimilăm nici măcar cu responsabilitatea, de care fug astăzi tot mai mulţi. Poate cel mai bine o descrie Ignazio Silone în *The God That Failed/ Dumnezeul care a dat greş*: „libertatea înseamnă posibilitatea de a te îndoi, de a face greşeli... de a căuta şi de a experimenta permanent..., de a spune NU oricărei forme de autoritate – literară, artistică, filozofică, religioasă, socială şi mai ales politică". Cel mai greu (re)găsim ideea de libertate în interiorul sistemului în care trăim (sistemul ca *infrastructură inconştientă*), acesta modelându-ne fără să vrem sau să ştim, ideile/gândurile/opţiunile. Cu toate acestea, nu putem separa libertatea de viaţă, căutarea ideii de libertate fiind ea însăşi o necesitate, iar cunoaşterea ei un simbol al spiritualităţii şi un ideal al experienţei. În ideea de libertate naufragiază toate limitele pe care le depăşim şi ea poate recompensa multe din constrângerile şi contradicţiile vieţii. Libertatea presupune de fapt o continuă luptă. Este imposibil de conceput drumul nostru prin viaţă fără scutul ei, fie el şi imaginar, fără credinţa/speranţa că există nu doar abstract sau ca perpetuă temă gnoseologică. Filozofi, teologi, scriitori, psihologi şi psihanalişti, lideri sociali şi politicieni laolaltă au vorbit curajos şi cu patos despre libertate, însă, deşi trecută în agora lumii de azi între principiile fundamentale ale democraţiei, libertatea rămâne *un mit*. Voltaire credea că ea este *sănătatea sufletului*, Ortega Y Gasset scria că este *disciplina liber asumată*, iar Petre Ţuţea o vedea ca pe *posibilitatea de a alege între bine şi rău*. Medicina este sceptică, de vreme ce constată, ca şi Seneca, faptul că *nimeni nu e liber dacă este sclavul corpului*. În filozofiile indiene mai noi libertatea este alegere, dar alegerea aduce apoi limitare – *dacă vrei să rămâi total liber, atunci nu alege*, spune învăţătorul spiritual Osho, îndemnând doar la deprinderea/actul *conştientizării*, *fără actul alegerii* (ceea ce a devenit tehnică meditativă şi psihoterapie occidentală).

Un proverb evreiesc spune *dacă nu putem face ce vrem, atunci facem ce putem*, iar evreii şi-au simţit poate cel mai bine limitele. Din multiperspectiva ideologiilor, a regimurilor politice şi religioase, din alienarea, indiferenţa şi egoismul care alimentează sclavia modernă, din rătăcire, degenerare, vulgaritate, din sărăcie, frică şi abuz, din ignoranţă, ură şi mistificare, nu se vede decât *speranţa libertăţii*, poate celor mai optimişti li se arată, incert, chipul ei proteic.

Cineva spunea că până şi Dumnezeu pare ieşit din tiparul divinităţilor, de vreme ce i-a lăsat omului ceea ce pare de neconceput din partea unui Părinte Atotputernic, libertatea. Dar, teologii au apărat demersul divin afirmând că divinitatea nu ne constrânge la/cu nimic, numai că, aşa cum se spune, unui credincios toate îi sunt permise, însă nu toate îi sunt de folos. Contrariul păcatului, ne avertiza Steinhardt, este libertatea, nu virtutea.

Concursul Naţional de Creaţie a piesei de teatru într-un act ”Mihail Sorbul“ , ediţia a VIII-a, 8 - 9 noiembrie 2014

Centrul Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale Botoşani, cu sprijinul Consiliului Judeţean Botoşani, în colaborare cu Primăria Săveni, organizează, în perioada 7 - 9 noiembrie 2014, cea de a VIII-a ediţie a Concursului Naţional de Creaţie a Piesei de Teatru într-un act " Mihail Sorbul ".

La concurs pot participa dramaturgi români contemporani, membri sau nu ai uniunilor de creaţie, fără limită de vârstă, cu o piesă de teatru într-un act, care să nu depăşească maximum 20 pagini listate la corp 12, la 2 rânduri.

Organizatorii nu impun concurenţilor nici o tematică.

Lucrările dactilografiate sau listate (însoţite şi de un CD cu textul piesei) vor fi trimise în 3 (trei) exemplare, semnate cu un motto, acelaşi motto fiind menţionat şi pe un plic închis în care vor fi incluse datele autorului şi adresa, telefon, e-mail, pe adresa Centrul Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale Botoşani, Str. Unirii 10, Botoşani, până la data de 5 octombrie 2014.

Un juriu format din personalităţi marcante ale culturii române va acorda următoarele premii :

- Premiul I - 2.500 lei
- Premiul II - 2.000 lei
- Premiul III - 1.500 lei
- Premiul special – 1.000 lei

Juriul are latitudinea de a redistribui sau diminua valoarea premiilor.

Relaţii la telefon 0231 – 536322, e-mail: centrul_creatiei_botosani@yahoo.com.

eseu

Mariana Şenilă-Vasiliu

La margine de București

La un moment dat ajunsesem să cunosc destul de bine monumentele feudale din Muntenia, Oltenia, Haţeg şi Moldova, însă nu şi pe cele din preajma Bucureştilor. Doream să văd şi eu cum arată Plumbuita, Fundenii Doamnei şi Cernica, de care auzisem adesea pomenindu-se.

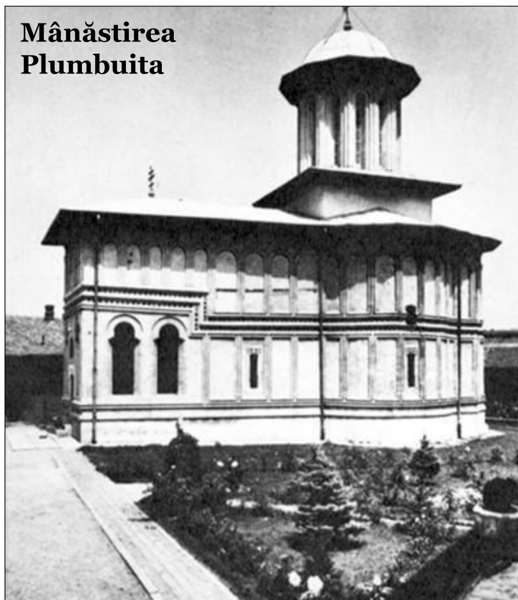
În primăvara lui 1986 am avut ocazia nesperată de a vizita Plumbuita şi Fundenii Doamnei în aceaşi zi. Pentru a ajunge la cele două mânăstiri a trebuit să traversăm infernul Bucureştiului, întors pe dos de visul fantasmagoric al Ceauşeştilor. Capitala părea abia scăpată dintr-un devastator cutremur: clădiri demolate, mai pretutindeni ruine, moloz şi noroaie, puzderie de garduri împrejmuitoare ale şantierului de la metrou, circulaţia browniană atât a vehiculelor, cât şi a pietonilor, bulevarde închise la orele la care trecea alaiul *tovarăşului*, cozi în faţa magazinelor unde lumea aştepta poate „se dă ceva". Şi peste toate, imagine apocaliptică a Casei Poporului, detestată de toată lumea atât pentru hidoşenia megalomană a construcţiei, cât şi pentru semnificaţia ei din politică: opresiunea! Oamenii erau cenuşii la chip precum hainele terne cu care se îmbrăcau; pe feţele li se citea scârba şi revolta, lehamitea într-un cuvânt. Mergeau cu nasul în pământ, atenţi mai mult pe unde călcau decât la dezolantul peisaj din jur. După toate astea, neglijenţa patriarhală ce domnea la Plumbuita părea rai, nu alta.

Plumbuita îşi datorează numele faptului că pe vremea lui Radu Mihnea a fost acoperită cu plumb, aşa cum a fost acoperită şi mânăstirea Curtea de Argeş. Acoperişul de plumb astăzi lipseşte, el a fost folosit la fabricarea gloanţelor. Data la care a fost decopertată biserica de acoperişul de plumb nu se cunoaşte, i-a rămas doar numele. Aflată odinioară în afara Bucureştilor, lângă Podul Colentinei, pe drumul ce ducea spre Buzău, astăzi aşezarea monahală, ctitorită de Petru cel Tânăr, fiul Chiajnei şi a lui Mircea Ciobanul, este cuprinsă în arealul capitalei. Asemeni multor biserici româneşti, trecută prin toate relele, de la atacuri armate, incendii şi cutremure, dărâmată, refăcută şi iarăşi distrusă, abandonată şi din nou reconstruită, transformată în secolul al XIX-lea (ca şi Cozia!) în închisoare, e de mirare că s-a mai putut păstra câte ceva din arhitectura ei veche. Oricum, ea nu mai seamănă în niciun fel cu ctitoria lui Petru cel Tânăr care a fost rasă şi reconstruită din temelii. Ceea ce se vede astăzi se datorează restaurării din 1933 şi 1956. Autentică e doar casa domnească în care se află actuala stăreţie.

În faţa mânăstirii, într-o expoziţie ad-hoc, o serie de basoreliefuri sculptate într-o manieră eteroclită, ceva între stilul naiv şi cel al artiştilor amatori de la Festivalul „Cântarea României". Prin faţa intrării patrulau nişte corcituri de fox sârmos cu cotarle de Colentina, roşcate şi cu ochii galbeni, care după ce ne-au amuşinat şi-au văzut de ale lor. Un călugăr vânjos, proptindu-şi barba înfoiată pe rotundul pântecului, cu obrajii rumeni cum numai mâncarea bună şi sănătatea pot să-i facă, cu un potcap de catifea decolorat, peticit şi grosolan cusut, îşi vântura anteriul, decolorat şi el, prin faţa mânăstirii. Crezându-l vreun călugăr îngrijitor, l-am întrebat a cui e expoziţia de basoreliefuri din faţa aşezământului monastic. „A mea", ne-a răspunds, după care ne-a invitat în atelier să-i vedem şi alte lucrări. În odaia ce-i serveşte de atelier, un talmeş-balmeş de basoreliefuri în piatră de Albeşti, sculpturi în lemn şi picturi realizate în aceeaşi manieră stângace, decupaje de prin reviste şi cam tot ce se mai poate aduna într-un astfel de loc. Cu ocazia asta am aflat şi cum îl cheamă pe călugărul-artist amator, totodată stareţ al mânăstirii: Simeon Tatu. Bun de vorbă, jovial şi volubil, popa Tatu, cum i se mai spune, ne-a invitat în fosta casă domnească devenită stăreţie.

Între atelier şi stăreţie, la o masă lungă se lăfăia un coş de răchită plin cu crapi sânger. Un ins, indecis ca vârstă şi sex, un scapete, curăţa un crap uriaş. Scena avea ceva freudian. „De când ai început, numai atâta ai curăţat, măi Tudorică?", îl mustră blajin-ironic stareţul. Vocea celui întrebat iese piţigăiată din gura boţită, cu buze subţiri, tăiată bortă într-o faţă de pergament. Doi crapi curăţaţi şi înjumătăţiţi cu satârul erau unica lui ispravă. La vederea crapilor, îl întrebăm pe părintele Tatu dacă nu e dispus să ne vândă niscaiva peşte din cel sosit cu o seară înainte taman de la Galaţi. Aferim! zice stareţul.

În stăreţie, alt haloimăs de burlac: cărţi împrăştiate peste tot, fotografii şi diapozitive de-ale lucrărilor sale, reviste şi haosul ăsta se întinde pe masă, pe canapea, pe scaune, pe orice locşor se mai poate găsi. În anticameră, portrete ale părintelui Tatu semnate de Catrinescu, Spiru Vergulescu şi unele marcate doar cu un „a" caligrafiat mare. Ultimele, cele cu „a" sunt cele mai bune. L-am întrebat de autor, dar se face că nu aude. După semnătura eliptică am dedus că ar fi vorba despre sculptorul Apostu, rămas între timp în Franţa. Despre „fugiţi", lumea se fereşte să vorbească, la fel popa Tatu, care e în graţiile oficiale. Sculpturile sale cu subiect istoric au apărut şi în diverse publicaţii propagandistice color pentru uz extern... La coborâre, de-a lungul scării, fel de fel de basoreliefuri, printre care a amestecat şi portretele Tovarăşului. Ironizat pe tema portretelor prezidenţiale, popa Tatu râde mânzeşte: fiecare poate zice ce vrea despre ele, el e de acord cu interlocutorul indiferent de opinie. Pişicher, se pune bine cu toată lumea.

Mânăstirea Plumbuita

La plecare, tragem după noi pungile de plastic cu crapi. La poarta mânăstirii au şi început să tragă maşinile clienţilor popii Tatu care ne aruncă priviri inciudate. Dăm un ultim ocol mânăstirii admirând priveliştea. Lacul din preajmă a fost îndiguit şi s-au făcut poduri. Smicelele de salcie înmugurite unduiesc deasupra apei la cea mai mică adiere de vânt ca un fum verzui ce ba se împrăştie, ba se adună. După iarna cenuşie trecută, când n-am prea văzut soarele, cerul e de un albastru incredibil.

P.S. După decembrie 1989, stareţul Simeon Tatu a intrat în Parlamentul României ca senator. Nimeni nu i-a reproşat că a amestecat cinul călugăresc cu cel politic, după cum nu i-a fost reproşat nici faptul că a aşezat portretul *tovarăşului* alături de cele ale lui Decebal şi Burebista. Scara de la stăreţie cu portretele ei amestecate a fost cea prin care călugărul artist amator şi-a asigurat liniştea înainte de 1989 şi care i-a adus ascensiunea în politică după.

De la Plumbuita am plecat să vedem Fundenii Doamnei, şi aceasta aşezată tot pe marginea unui lac format din apa Colentinei, „râu visător şi liniştit", cum o numea călătorul turc Evlia Celebi. Numele mânăstirii se trage nu de la spătarul Mihai Cantacuzino, care a zidit-o în 1699, ci de la doamna Maria Ghica, cea care a restaurat-o în 1860. Înlocuirea numelui să fi fost o damnatio memorie pentru ctitorul mânăstirii? Unchii lui Constantin Brâncoveanu, împreună cu Şerban Cantacuzino au tras sforile pentru urcarea pe tron a nepotului lor de soră, însă tot ei au urzit şi pierzania lui. Pedeapsă divină ori simplă întâmplare, după doar doi ani de la descăpăţânarea Brâncovenilor, au fost la rândul lor scurtaţi de capete.

Fundenii Doamnei e o mare surpriză pentru oricine o vede întâia dată. Nu atât pentru arhitectură, deşi şi aceea se abate parţial de la tipicul construcţiilor bisericeşti din Ţara Românească, ci prin decoraţia exterioară. Stucaturi de o mare fineţe îmbracă pereţii bisericii precum o dantelă de mare preţ, dându-i graţie şi rafinament. Havuzuri, păuni ce se închină „răsăriteni şi moale" cum scria Ion Barbu, dragoni din ale căror guri căscate ţâşneşte apa ce se întoarnă în bazinul hexagonal al havuzului în care înoată raţe şi peşti, vase orientale strâmte-n gură şi largi în pântece din care izbucnesc fantezii vegetale nemaivăzute, naturi statice cu rodii, mere şi pere aşezate pe mese desenate în perspectivă inversă, tufe de trandafiri agăţători, acestea alcătuiesc repertoriul de influenţă orientală în *stuco* ce decorează exteriorul Fundenilor Doamnei. Ba, la un moment dat apare şi imaginea schematizată a unui serai. Pe registrul superior, alternate de formele unor chiparoşi foarte stilizaţi ce seamănă mai degrabă cu nişte fuse, ca şi la Cozia, apar rozete decorative. Cu deosebire că geometrismul savant în antrelacuri al mânăstirii de pe malul Oltului a fost înlocuit la Fundenii Doamnei de peceţi circulare vegetale. Şi cu asta, surprizele pe care le rezervă biserica nu s-au terminat. Coloanele în torsadă ale pridvorului, cu râurile decorative vegetale care le îmbracă poartă puternica amprentă a stilului brâncovenesc. Capitelurile lor eteroclite sunt un amestec de ionic şi corintic prelucrat în manieră autohtonă. Chenarul floral al ancadramentelor ferestrelor se încheie ca într-o fundă cu imaginea unui înger baroc cu aripile deschise, cam stângaci-provincial redat. Mulţi din aceşti îngeri au chipurile martelate, iar cei câţiva scăpaţi întregi de furia distructivă au figurile mâncate de vreme.

Biserica fiind închisă la acea oră, n-am putut vedea decât pictura pridvorului, opera întâiului zugrav de subţire din perioada brâncovenească, Pârvu Mutu. Format la şcoala de zugrăvie de la Câmpulung, el şi-a desăvârşit educaţia artistică în Moldova unde i-au fost maeştri nu doar cei care l-au învăţat, ci şi minunatele picturi din vremea lui Petru Rareş ce i-au fost pildă. Cât de minunate sunt picturile realizate de el la Filipeştii de Pădure, la Măgureni şi la Aninoasa, de la mânăstirea Mamu şi la biserica din Bordeşti. Chiar dacă timpul şi-a pus amprenta asupra lor, ele au o expresivitate aparte ce-l defineşte pe pictor. Ceea ce aduce nou Pârvu Mutu în pictura religioasă românească este libertatea de creaţie şi spiritul laic. În scenele biblice din viaţa lui Adam şi a Evei de la Aninoasa, de la Filipeştii de Pădure ori de la Fundenii Doamnei el strecoară imagini din viaţa de toate zilele ale ţăranului român, truda câmpului, dar şi sărbătorile figurate, cum e cazul la Aninoasa, printr-o horă ori la Filipeştii de Pădure prin grupul muzicanţilor. Cel care a vizitat biserica de sat de la Urşani, dar şi alte ctitorii ţărăneşti din zona

Fundenii Doamnei e o mare surpriză pentru oricine o vede întâia dată. Nu atât pentru arhitectură, deşi şi aceea se abate parţial de la tipicul construcţiilor bisericeşti din Ţara Românească, ci prin decoraţia exterioară. Stucaturi de o mare fineţe îmbracă pereţii bisericii precum o dantelă de mare preţ, dându-i graţie şi rafinament.

jurnal

Râmnicului Vâlcii, din Oltenia și Muntenia de sub munte, nu poate să nu fie izbit de asemănarea portretelor zugrăvite de pictorii țărani cu cele ale lui Pârvu Mutu: aceleași chipuri individualizate, aceiași ochi mari și negri, același mod de compunere în friză caracterizează portretele colective din biserica de la Filipeștii de Pădure și pe cele de la Urșani. Exemplul lui Pârvu Mutu a fost contagios pentru arta picturală țărănească de la sfârșitul secolului al XVII-lea până în prima parte a secolului al XIX-lea.

Pârvu Mutu a știut să adapteze pictura la neregularitățle arhiecturii pridvorului compunând scenele de așa manieră încât ele să se așeze într-un mod firesc fără a rupe continuitatea. Scena libertăților artistice totale din pridvoarele bisericilor românești, cea care ocazionează dezvoltarea neîngrădită a unor compoziții ample și detaliate, libere de orice constrângere este cea a Judecății de Apoi, a „înfricoșatului județ", cu cele adiacente ale „scrășnirii dinților" și cu „viermii cei neadormiți". Și pe aceasta, Pârvu Mutu și-a demonstrat deosebitele sale calități artistice.

După ce a colindat timp de decenii Țara Românească, lăsând drept urme ale trecerii sale puzderie de picturi bisericești, nefericirile familiale (și-a pierdut soția și fiul mai mic), l-au făcut să se retragă mai întâi la mânăstirea Mărgineni, iar în cele din urmă în Muscel, la Robaia, unde a și închis ochii. Nici după moarte n-a avut parte de odihnă, după două sute de ani, o viitură năprasnică de Bobotează, de la începutul anilor 1930, a răscolit cimitirul mânăstirii risipind oasele celor îngropați acolo, printre care și cele ale lui Pârvu Mutu Zugravul (1657-1735).

Biserica Fundenii Doamnei merită superlativele prin armonioasa îmbinare dintre arhitectură, decorația în *stuco* și pictura lui Pârvu Mutu. Cu influențele puternic orientale și vagi trimiteri la spiritul artistic occidental, totul a trecut prin harul interpretativ românesc, ea stă mărturie armonizării acestora într-un mod original.

Dăm un tur bisericii pentru o ultimă impresie. În iarba crudă, vechile cruci de piatră, cu muchiile tocite și cu textele șterse de ploi și răzuite de timp, stau risipite haotic, răsturnate într-o rână sau date pe spate. Din poartă observ ceva ce îmi scăpase: pe turla pronaosului, meșterul zugrav, oricare va fi fost el, a încondeiat în arabescuri albastre flori ce amintesc de ceramica persană. Prins între două lumi cu moduri de gândire diferite, cea fantezistă și plină de farmec orientală și cea occidentală, rațională și logică, spiritul românesc pare să încline în ultima vreme spre raționalism. Ne occidentalizăm, dar s-a întrebat cineva oare cât am pierdut și cât pierdem prin renunțarea la visare și fantezie? Cu întrebarea asta am părăsit minunea de la Fundenii Doamnei.

În același an, pe la mijlocul lui aprilie, am făcut un nou drum la București, când am găsit un răgaz să vizitez mânăstirea Cernica. Așezată pe două ostroave îmbrățișate de apele Colentinei care se unesc într-un lac de mari dimensiuni, mânăstirea, al cărui ctitor a fost marele vornic Cernica aflat în slujba lui Mihai Viteazu, a ridicat un schit. Astăzi, mânăstirea are trei biserici, două aflate pe ostroavele Sf. Nicolae și Sf. Gheorghe, ce poartă numele acestora, și o bisericuță-capelă, zidită la începutul secolului al XIX-lea care, atunci ca și acum, este destinată prohodirii morților. Inițial, biserica Sf. Nicolae de la Cernica era cunoscută sub numele de mânstirea Grădiștea Floreștilor. Ea a fost construită în jurul anului 1601. Asemeni altor biserici, a avut parte de modificări și refaceri, mai cu seamă din cauza cutremurelor repetate care au afectat-o. Ceea ce se vede azi, păstrează forma arhitecturală din 1815. Cea de-a doua biserică, Sf. Gheorghe, este de dată mai recentă, fiind construită abia în 1831-1832 de către starețul mânăstirii, Calinic, dar și aceasta, rău afectată de cutremurul din 1838, a fost refăcută în 1842, de același stareț gospodar. În fine, bisericuța-capelă, purtând numele de Sf. Lazăr, a fost înălțată de un alt stareț, arhimandritul Gheorghe, la începutul veacului al XIX-lea, ca să fie loc de prohodirea părinților (călugărilor, n.n.) încetați din viață", și cu această destinație a rămas până în zilele noastre. Cu trecerea anilor, a fost nevoie să fie reparate stricăciunile făcute de vreme. Restaurarea ei s-a făcut după planul inițial, păstrându-i-se frumusețea de chivot. Cel care a restaurat-o în 1936 a fost arhitectul neamț Keber. Ba încă și pictura bisericii a fost făcută de același meticulos și prob arhitect și artist.

Ansamblul mânăstiresc de la Cernica a fost un focar de cultură, unde s-au copiat și scris o serie de texte religioase împodibite cu miniaturi, toate realizate de caligrafii monahi de aici). Manuscrisele provenind de la Cernica, aflate azi parțial în proprietatea Academiei Române, arată cât de bogată era biblioteca pentru acele vremi. După modelul mânăstirii Căldărușani, la Cernica a existat cândva o școală de „zugrăvie" unde se executau icoane, iar mai apoi chiar portrete ale monahilor. Tocmai efervescența culturală a adus renumele mânstirii Cernica, faimă de care se bucură încă, deși viața ei religioasă și intelectuală nu se mai ridică la reputația de odinioară.

În primăvară, locul e de un farmec indescriptibil. Natura e în plinul ei, ostroavele au fost cotropite de vegetație proaspătă, de pomi înfloriți, dinspre lac vine miros de apă și când vântul suflă ceva mai tare, se aude și clipocitul valurilor. Orice adiere mai puternică face orga uscată a trestiilor de anul trecut să scoată un sunet sec. Din hățișurile de pe malul lacului, odată ce vezi țâșnind în zbor rățuște sălbatice care se lasă apoi lin pe oglinda apei. Chiar în fața bisericii, un copac își freamătă ghemotoacele florale de un roz intens. Și-i o liniște! Doar din bisericuță răzbate litania tărăgănată a cântărilor de prohod.

Deși am întârziat, am prins totuși o bună parte din slujba de pomenire a lui Gala Galaction de la a cărui moarte s-au împlinit 25 de ani. Când ceremonia s-a încheiat, am făcut cunoștință cu Șerban Țuculescu, fratele pictorului și ginerele scriitorului (ține pe una din fetele acestuia). Inevitabil s-a adus vorba de Ion Țuculescu, de pictura lui. Soțul meu i-a promis lui Șerban Țuculescu că-i va trimite un articol scris de mine, intitulat „După douăzeci de ani", referitor la retrospectiva pictorului din 1965 și cea a sculptorului Anghel din ianuarie 1966. În scrisoarea de răspuns din 21 mai 1986, după ce aprecia corectitudinea celor scrise, Șerban Țuculescu a ținut să dea unele date și să facă unele aprecieri privind sculptura lui Anghel. *„Anghel a locuit și a lucrat în casa noastră timp de paisprezece ani, cei mai fertili din creația lui",* scria Șerban Țuculescu. *„Este unul din cei mai mari sculptori ai noștri și a lăsat în patrimoniul nostru artistic lucruri de o frumusețe supremă. Din păcate, însă avea și el inegalitățile lui ca toți artiștii de altfel, între care (...) eu trec și statuia lui Eminescu din grădina Ateneului. Nu așa, ca un felah ieșind din apă, mi-am închiput pe autorul* ***Luceafărului***. *Viziunea lui Anghel este stânjenitor de prozaică, nu are nimbul de visare pe care toți care l-am citit - Anghel nu l-a citit oricât ar părea de absurd inexplicabil -, înțeles și îndrăgit pe Eminescu, îl așează ca o aureolă în jurul amintirii lui."* Statuile lui Eminescu realizate de diverși sculptori au stârnit veșnic discuții, ca să nu mai pomenesc și de scandalul provocat de cea a lui Baraschi, soldat cu retragerea ei. Cea mai bună dintre toate, cea a lui Anghel, n-a fost nici ea după câte se vede scutită de interpretări alăturea cu arta așa cum este cea a lui Șerban Țuculescu, care își dorea un Eminescu romantic, aureolat. Numai că între poezie și artă diferențele de înțelegere și interpretare sunt uriașe și de neîmpăcat. Fiecare își are legile sale pe care

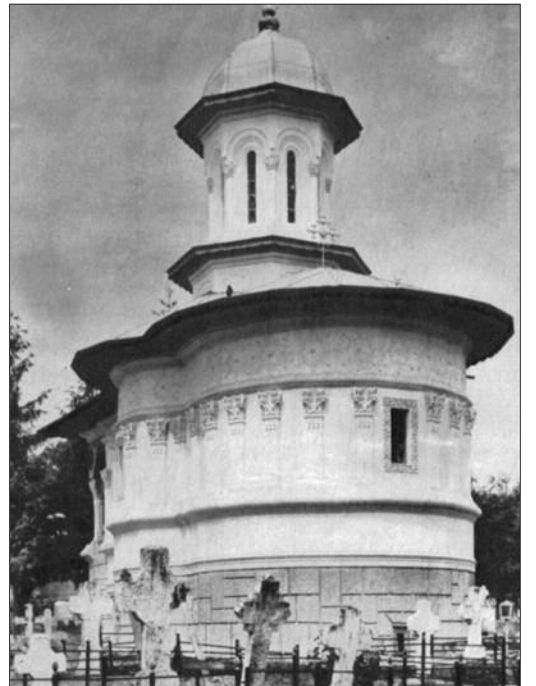

Mânăstirea Fundenii Doamnei

publicul nu le percepe întotdeauna le amestecă și le interpretează după gustul său, ceea ce este o eroare.

Venind vorba de monografia dedicată lui Țuculescu, semnată de Petru Comarnescu, interlocutorul meu mi-a retezat-o scurt: „Nu mi-a plăcut individul. Era prea verbos". În scrisoare a repetat același dur epitat la adresa lui Comarnescu, „un mare verbos". Resimentarul calificativ nu era cu totul îndreptățit, însă conținea și o doză de adevăr. Lui Comarnescu îi plăcea să vorbească mult și după un ceas de expunere nu da niciun semn că se va opri. Era dificil să urmărești labirintul verbal al criticului care se pierdea în digresiuni și ocoluri încât la un moment dat te rătăceai. La mal te scotea tot Comarnescu, care printr-o neașteptată volută te aducea înapoi, la capătul pierdut al ideii inițiale.

Cernica - Biserica Sf. Lazăr

Cimitirul de la Cernica era destinat călugărilor trăitori în mânăstire, însă cu timpul au fost acceptați și mireni, boieri și oameni cu stare așa cum o dovedește risipa de marmură ce le acoperă mormintele. La Cernica este îngropat și călugărul Naum Râmniceanu, cel care spunea că „de e să mori, mai dulce e să fi înmormântat în pământul patriei". Până să ajungem la mormântul părintelui Galaction, trecem pe lângă mormintele unor boieri de viță de odinioară precum Băleni, Greceni, Filipești, Pleșoieni sau ale unor capete bisericești.

Nu departe de mormântul părintelui Galaction, ceva mai în spate, este cel al pictorului Țuculescu și al soției sale, iar de cealată parte a aleii, se află mormântul fiicei pictorului, Andreea, a soțului ei, medicul Pompiliu Popescu și a fiului lor Sebastian, toți trei morți în cutremurul de la 4 martie 1977. Pe lespedea pictorului, ca o emblemă artistică și spirituală, a fost sculptat un ochi, unul singur, mare și deschis de parcă ar scruta cerul. Inscripția de pe lespede, erodată de ploi și invadată de licheni, e aproape indescifrabilă. Cu dificultate decriptez în literele mâncate de timp textul: „Biruitor de-o parte/și biruitor de alta/el și-a 'nălțat zidirea!" Da, dar cu ce preț și câtă suferință!

După slujba de la mormântul lui Gala Galaction ne-am îndreptat spre ieșire. Un stejar secular, imens și cu coroana perfectă rotundă își întinde generos umbra dincolo de gardul de plasă metalică înapoia căruia un cocoș mare și roșu își vântura țanțoș secerile vinețiu-metalizate ale cozii. Niște găini ciuguleau preocupate ceva din țărână; din când în când se opreau din mersul lor măsurat pentru a-și scărpina cu o mișcare iute urechea sau ochiul rubiniu. Când trecem, cocoșul scoate un cucurigu răsunător. *Viața înainte/viața cu morminte,* cum scrie Prevert.

Un alt academician argeşean poet

VASILE TONOIU, „Numai clipele ucid", Editura Semne, Bucureşti 2014

...prea plinul sufletesc, prea înaltul gândurilor, nelimitata forţă a cuvintelor şi dorinţa de a exprima exact ceea ce gândeşte sunt atât de presante în scrisul lui Vasile Tonoiu, încât trecerea neaşteptată de la forma poetică, la dialog, apoi la proză se supune gândurilor sale exigente...

La început, am crezut că preocupările literare ale academicianului Vasile Tonoiu sunt doar un fel de vacanţă spirituală, pe care şi-o poate acum acorda, după ieşirea la pensie. Dar iată că titlurile cărţilor sale de beletristică încep să se adune, unul lângă altul, în raftul din biblioteca mea, pe care i-l dedicasem mai demult: "Rotund cu falii", "Reverii lucide şi aporii ludice", „Măşti şi oglinzi", "O sută şi una de povestiri trăsnite", "Bucurii vindecate".

Ultimul volum se intitulează „Numai clipele ucid" şi reprezintă un fel de program filosofico-artistic al autorului, deoarece tematica este mult mai bogată, iar formele de abordare pe măsura gândurilor sale.

Am înţeles astfel că prima mea impresie nu era cea din intenţia autorului, deoarece Vasile Tonoiu are un ţel artistic, pentru o perioadă mai îndelungată, pe care-l urmăreşte cu aceeaşi perseverenţă ca şi în cursurile sale universitare de odinioară, ori în tratatele de filosofie pe care le-a scris până acum şi care au avut un puternic ecou în rândurile specialiştilor, el situându-se acum între filosofie şi artă, deoarece continuă să publice la Editura Academiei cărţi de-o mare cuprindere, ca: "Laudă icoanei", 2011, „Mereu cu omul, mereu cu filosofia", 2013. Prin lecturi paralele, am încercat să-i descifrez şi sufletul artistic, coborând în spiritul său creator, revenind la prezent şi străduindu-mă să-i prevăd viitorul literar.

Am desprins deja câteva direcţii: pe gânditorul matur şi înţelept îl recheamă copilăria, ca un fel de a-şi repurifica sufletul în oglinda ei, întoarsă cu o faţă luminoasă spre meleagurile natale, de sub fruntile Făgăraşului, din satul Poenari, aparţinând de comuna Corbeni, Judeţul Argeş. Dar acest mod de abordare lirică şi cu aluzie la spaţiul mirific, se face totuşi într-o manieră modernă: „Grea de un verde asupritor / iarba vine de naşte / pe lespedea de lângă izvor / oaia care-o va paşte". Acolo, copilul zăreşte "o veveriţă curioasă / îşi scoate căpşorul din alună: / acolo-şi făcuse cuibul de iarnă / după ce-i devorase lăuntrul" (*Mai poate fi*, p. 7). Alternând între copilărie şi maturitate, creatorul se priveşte emotiv în oglinda timpului, apropiindu-se ca joc de poemul „După melci", de Ion Barbu.

Dar puţin mai încolo, am întâlnit şi gândurile despre existenţa sa din tinereţe, care i se părea odinioară că aparţine unei perioade liberă de constrângeri: "Credeam, ca atâţia alţii, / că viaţa mea e un cadou (...) Mă credeam, aşadar, în concediu, / la o staţiune de lux / unde totul era aranjat pentru mine: / – Ce mai doreşte Domnul ?/ Suntem profund onoraţi / pentru că existaţi..." – apoi a înţeles „că adică e timpul / să mă iau în primire / să-mi port singur de grijă / şi, la o altă adică, să dau o mână / de ajutor semenilor aflaţi în nevoie"; ca, într-un final, să înţeleagă că "Adevăratul cadou / e umbra ei (*a vieţii*) / peste care / încerc mereu / să sar, / dar în zadar" (*Încerc mereu să sar*, p. 18-19).

Abia acum descifrez şi semnificaţia titlului: "Numai clipele ucid". Da: pe oricâte căi ne-am măsura viaţa, ele sunt moleculele sau atomii din braţele cărora nu ne putem desprinde. Iar cuvântul „ucide", inclus în titlu, confirmă un adevăr incontestabil: toţi suntem supuşi morţii.

Între aripile acestor două poezii, s-au aşezat cuminţi şi celelalte, din ultima perioadă de creaţie a lui Vasile Tonoiu. Apropiindu-se de artă, poetul trece printr-o a doua formă de iluminare, începând să-i descifreze tainele, ocupându-se şi de prozodie: "De ce credeţi /– vă-întreb şi eu aşa / numai în mintea mea – / de ce credeţi, / – poate fără să v-o fi spus-o – / că faptul acesta / de a adopta în scris / forma poeziei, / grupându-vă cuvintele / în versuri, în strofe, prevăzute / cu pauze, cu rime, / cu accente şi sintaxe / şi muzici aparte / faţă de vorbitorul / şi scrisul cumsecade, / de ce credeţi, aşadar, / că alegerea acestei ţinute, / a acestui format, / vă dispensează de orice alte / constrângeri şi obligaţii / şi inhibiţii şi tabuuri, / ba chiar şi de orice ruşine ?"(*Doar Domnul să ştie*, p.15). Ca un veritabil om de ştiinţă, se observă că Vasile Tonoiu ia în serios chiar şi tonul glumeţ în care a scris această poezie, însuşindu-şi anticipat acele cunoştinţe din teoria literară, care-i erau necesare.

Descifrând că arta este o continuă uimire în faţa minunilor lumii, autorul se apropie, de data aceasta, de gândirea metaforică şi simbolică a lui Lucian Blaga: "Am ostenit să mă tot minunez, / poate şi fiindcă / am făcut-o / mai mult decât mă ţinea / primul elan / spontan, / aşa ca să fiu în ton cu ceilalţi / mai antrenaţi / care se perindau / în grupuri / prin faţa atâtor minuni" (*Mi-e singur şi sete*, p. 20). El descoperă cu uimire că şi zona creaţiei artistice îşi are filosofia sa. Poate că, în felul acesta, artistul va ajunge mai uşor la Dumnezeu: "Zborul nu umple prăpăstiile / Nu le astupă / La face doar să fie, le dă trup. / Văzute altfel / Nu e greşit să le zicem munţi / De-ajuns ca aripa să-i izbească / Şi să cadă în sus / În prăpăstii la puterea a doua: / Mai sus de jocul oricărei căderi urcătoare /(...) – Doamne, doar atâta-ţi cer: / Mai e mult până la cer? / Poţi ajunge la înalt, / Fără zbor şi fără salt, / Stând pe loc în cuget şi cu mersul lin? / – Da, dacă de Mine sufletul ţi-e plin. / Ţin deschisă poarta mea / Oare ai intrat în ea ? – Dacă nu e de paradă, / Întrebarea ţi-e dovadă" (*Dovadă*, p. 31).

Dar, în acest zbor, poetul nu se poate desprinde de gândul morţii, amintindu-şi de chipul draga al unei fiinţe, pe care o pierduse mai demult (*Cum de-a putut ea să moară*, p. 81 şi *Semn e că murea,* p. 100).

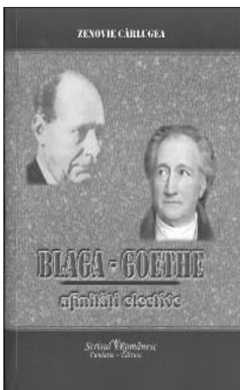
Şi iată neprevăzutul: sub povara acestor gânduri, poetul trece pe neaşteptate la proză, un fragment inclus, la p 59-60, în interiorul unei poezii: "De când am realizat lucrul acesta cu toată fiinţa mea nu mai pot face din noapte nici căpătâi, nici aşternut, nici învelitoare, nici pântece-rai absolut securizat, nici măcar o aventură zilnică – în care plonjez ostenit fără certitudinea că o să mă întorc, din acel abis, teafăr şi refăcu" (în cadrul poeziei *Travalii*, p. 57-60).

Am ales anume acest fragment, fiindcă de data acesta poetul s-a dovedit mai puternic decât filosoful, textul în proză incluzând şi unele figuri de stil: "nu pot face din noapte căpătâi"...; "pântece-rai absolut securizat" etc.

Concluzia este evidentă: prea plinul sufletesc, prea înaltul gândurilor, nelimitata forţă a cuvintelor şi dorinţa de a exprima exact ceea ce gândeşte sunt atât de presante în scrisul lui Vasile Tonoiu, încât trecerea neaşteptată de la forma poetică, la dialog, apoi la proză se supune gândurilor sale exigente, ele dovedindu-se hainele cele mai potrivite pentru tensiunea de moment a judecăţii sale. Vasile Tonoiu este un poet foarte talentat, dar nu orice fel de poet, ci un gânditor transfigurat artistic, căutându-se în primul rând pe sine şi abia, în continuare, explicându-se şi celorlalţi.

ION C. ŞTEFAN

Carte nouă

Zenovie Cârlugea – *Blaga – Goethe, afinităţi elective* (*Scrisul Românesc*). Titlul cărţii profesorului Z. Cârlugea este întrucâtva „mincinos". Nu este vorba atât despre influenţele lui Goethe asupra poetului român, cât preponderent de o carte-document despre odiseea traducerii lui *Faust* în limba română de autorul *Poemelor luminii* în anii deceniului proletcultist. Este adevărat că poetul/traducătorul mărturiseşte într-o conferinţă post-traducere „admiraţia ce-o nutream dintotdeauna pentru *Faust*,/.../ fără îndoială cea mai genială cosmopee a literaturii universale prin bogăţia fără seamăn de idei, probleme şi semnificaţii". Blaga, poetul expresionist, deposedat de dreptul la semnătură şi trăind ca bibliotecar la biblioteca din Cluj care astăzi îi poartă numele, este „iertat" întrucâtva şi i se oferă şansa de a oferi varianta românească a celebrului *Faust* al lui Goethe. Cu acribie de adevărat istoric literar, Z. Cârlugea reconstituie întregul demers în documente, de la contract între editură şi traducător până la corespondenţa lui Blaga cu editorii, fiica, prietenii, Mihail Sadoveanu şi Mihai Beniuc, cel care-l şicana, oferindu-i poetului de la Cluj ratele băneşti lunare cu mare întârziere, fiind mereu nevoie de intervenţii pentru intrarea în clauzele contractuale. Până la urmă, poetul s-a dovedit şi un bun negociator şi în 1953 predă volumul şi-şi primeşte întreaga sumă, una considerabilă pentru vremea aceea. Cartea este una importantă pentru creionarea demersului proiectului blagian, dar şi pentru descrierea cadrului social-politic al celui mai vitreg deceniu al literaturii române contemporane.

Florina Isache - Ploi în oglinzi (Editura TIPOALEX, Alexandria 2014). Acesta este cel de-al treilea volum al autoarei după *Ieşirea din anotimp* (2006) şi *Mă voi întoarce pasăre* (2011). *Ploi în oglinzi* reprezintă volumul de maturitate al poetei. Ea a avut o voce distinctă de la început, dar acum s-a maturizat întru totul; e de discutat în ce măsură poate evolua sau nu un poet. Imagistica acestei poezii este una prodigioasă, până la straniu şi suprarealitate: "Strada se ridica, se înălţa, ocolea cartierele/mărginaşe ale oraşului,/acoperea casele, blocurile, se oprea la noi, la ceas...". Dar, adevărata vocaţie a poetei este propensiunea spre lirica expresionistă, pe care a experimentat-o şi-n volumele anterioare, dar acum o stăpâneşte desăvârşit ca-n acest poem intitulat – deloc exact, mai curând ironic – Real: "Camera are iz de absenţă./Melancolia se scurge pe pereţi, verde...//Seminţele aruncate în grădina din faţa blocului/crescuseră până la etajul trei şi umbra lor/intra pe sub ferestre, se aşeza peste oglinzi, peste/cuvinte.//Se făcea frig./Te căutam în mine.//Strigătul se spărgea de coaste,/ca o linişte." Descoperim în lirica Florinei Isache şi un motiv poetic personal - petuniile: "Dimineaţa era mov. Soarele intra pe fereastră,/mov ca un miez de vară./Parfumul petuniilor curgea mov, se lipea de nări,/de laringe, de esofag./Un poem mov alerga prin trup..."

Dorina Sgaverdia – Jurnalul unei căutări (Editura TIM, Reşiţa), cu o prefaţă de Gheorghe Jurma. Autoarea este jurnalistă la Reşiţa şi a publicat mai multe volume de publicistică: interviuri sau cărţi despre personalităţi din Banat: Trandafir Cocârlă sau sculptorul Constantin Lucaci. Jurnalul... acesta este o carte cu totul originală, putând fi asimilată chiar genului romanesc. Pagina cărţii este împărţită în două. Treimea de sus reprezintă memoriile afective ale unui profesor de filosofie, fost utecist, fost comunist... Iar cele două treimi de jos ale paginii cuprind jurnalul (corespondenţă pe e-mail cu fiica sa, de fapt) unei călătorii la Ierusalim, un fel de reconstituire a drumului lui Iisus din anul 33, protagonistul murind în condiţii neelucidate pe locul Răstignirii Mântuitorului. Gheorghe Jurma găseşte că "ceea ce părea a fi iniţial doar un reportaj turistic sau cultural/istoric, riguros documentat, devine aventură interioară, deci literară, accentul căzând pe transformarea personajului, pe reînnoirea lui spirituală..." **(DAD)**

cronici

Ştiri de la Centrul Cultural Piteşti

„Se duce vara...” s-a intitulat spectacolul muzical, oferit de Centrul Cultural Piteşti, în Piaţa Primăriei Municipiului Piteşti. Manifestarea, coordonată de cantautorul Tiberiu Hărăguş a fost susţinută de Grupul Folk „P620”, care activează în cadrul instituţiei. În ciuda ploii necontenite, copiii şi tinerii artişti au delectat publicul cu melodii de suflet, interpretate din tot sufletul.

Centrul Cultural Piteşti, prin Clubul de Istorie „Armand Călinescu” a organizat simpozionul cu tema „Atentatul de la Sarajevo - Cronica unei tragedii aşteptate. 100 de ani de la primul război mondial”. Dezbaterea, care s-a înscris în seria manifestărilor periodice, sub genericul „Istorie restituită şi asumată” a reunit istorici şi pasionaţi de istorie. Despre conflagraţia mondială din anii 1914-1918 au vorbit istoricii Marius Chiva, Marian Toma, Aurelian Roman, scriitorul Nicolae Cosmescu şi col.(r) Ion Stan.

Centrul Cultural Piteşti şi Trupa de Teatru Robertto au organizat spectacolul muzical – literar, sub genericul „Dor de august”. Manifestarea, desfăşurată în Piaţa Primăriei Municipiului Piteşti, a cuprins recitaluri lirice, susţinute de copiii care urmează cursul de actorie la Centrul Cultural Piteşti, sub îndrumarea artistului Robert Chelmuş. La eveniment au participat şi reprezentanţii Asociaţiei Ute Langenkampf „Iubiţi maidanezii”, care au lansat mesaje de adopţie a câinilor fără stăpân. Spectacolul, care a avut loc sub semnul iubirii pentru oameni dar şi pentru necuvântătoare s-a bucurat de prezenţa unui public sensibil, interesat de cultura locală.

Centrul Cultural Piteşti, prin Clubul de Istorie „Armand Călinescu” a organizat colocviul cu tema „Mareşalul Ion Antonescu şi evenimentele din august 1944”. Dezbaterea s-a înscris în seria manifestărilor periodice, sub genericul „Istorie restituită şi asumată”. Despre mareşalul Ion Antonescu şi modul în care demnitarul originar din Piteşti a condus destinele României în cel de-al doilea război mondial au vorbit istoricii Marian Toma, Marius Chiva, consilierul judeţean Marius Postelnicescu, poetul Adrian Mitroi, artistul plastic Constantin Samoilă şi col.(r) Ion Stan.

Centrul Cultural Piteşti a organizat expoziţia de pictură cu tematică religioasă, sub genericul “Icoana din suflet”, avându-l autor pe Ion Sandu. Originar din Piteşti, Ion Sandu este student în anul doi la Facultatea de Teologie Ortodoxă, Secţia Artă Sacră, din cadrul Universităţii Piteşti. Pasionat de arta penelului, artistul are o chemare specială către religie, fapt pentru care pictează cu predilecţie icoane. La vernisajul celei de-a patra expoziţii, organizată la parterul Casei Cărţii, i-au fost alături poeta Denisa Popescu, artistul plastic Constantin Samoilă, col.(r) Liviu Martin şi alţi iubitori ai frumosului, care au exprimat impresii, pe marginea lucrărilor expuse.

Centrul Cultural Piteşti, prin Clubul de Istorie „Armand Călinescu”, Instituţia Avocatul Poporului - Biroul Teritorial Piteşti, Curtea de Apel Piteşti şi Asociaţia Solidaritatea Umană „Nova” Piteşti au organizat o nouă ediţie a dezbaterilor tematice, sub genericul „Libertate şi lege”. Despre libertate în contextul respectării legii au susţinut prelegeri judecătorul Marius Andreescu de la Curtea de Apel Piteşti, expertul la Instituţia Avocatul Poporului, Mihaela Stănciulescu, istoricul Marian Toma şi preşedintele ASU NOVA, Piteşti, col.(r) Niculae Jianu. La manifestare au participat pasionaţi de istorie, care au lansat întrebări dar şi puncte de vedere incitante pe marginea temei.

„Compromis sau compromisuri” a fost tema Colocviilor Argeşului, din luna august. Dezbaterea filosofico-literară, organizată lunar de scriitoarea Magda Grigore, la Centrul Cultural Piteşti, a reunit creatori şi cititori, care au incercat să găsească definiţii ale compromisului, venind cu exemple şi puncte de vedere interesante, în această privinţă. La provocarea Magdei au răspuns poeţii Ioana Negreanu, Nicolae Radu, Gabriela Zăvălaş, jurnalista Dorina Mihai Moise, profesorul

Mihai Moise.

Ca de ficare dată, scriitoarea Magda Grigore le-a recomandat invitaţilor săi, „cartea care merită citită”, şi anume „Arta Romanului”, de Milan Kundera.

Centrul Cultural Piteşti a organizat în Sala Simpozion, lectura publică, sub genericul „Virgil Diaconu şi invitaţii săi”. Manifestarea a fost susţinută de profesorul, scriitorul şi eminescologul Lucian Costache, poeta şi traducătoarea Liana Alecu şi de amfitrionul evenimentului, poetul Virgil Diaconu, directorul revistei „Cafeneaua Literară”. Preţ de un ceas, distinşii literaţi şi-au prezentat câteva dintre poemele mai vechi şi mai noi.

Centrul Cultural Piteşti şi Fundaţia Literară „Liviu Rebreanu” au organizat lectura-spectacol, din creaţia scriitorului Traian Gărduş. Originar din Ardeal, distinsul om de cultură a locuit zeci de ani la Piteşti, şi a desfăşurat activitatea de profesor de limba engleză la Liceul I.C.Brătianu. De mai bine de un deceniu, s-a stabilit în Canada, unde contribuie la viaţa culturală a oraşului Montreal. Dorul de casă, îl cheamă anual la Piteşti, şi spre instituţiile de cultură din localitate, care-i sunt atât de familiare.

A revenit cu bucurie la Centrul Cultural Piteşti, unde şi-a prezentat poeme din cărţile publicate şi a vorbit despre sursele sale de inspiraţie.

Lectura-spectacol din creaţia scriitorului Traian Gărduş a fost susţinută de poeta Allora Albulescu Şerp şi actorul Puiu Mărgescu. Elevul Alessandro Sighicelli de la Liceul de Artă Dinu Lipatti i-a acompaniat la vioară, conferind evenimentului unda de melancolie, care-l caracterizează în această perioadă, pe invitatul de peste ocean.

CARMEN ELENA SALUB

O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendinţa scriitorilor actuali – incitaţi de tehnica ultramodernă – este să trimită acelaşi text la cât mai multe publicaţii. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, îi anunţăm pe colaboratorii noştri că *Argeş* nu publică decât texte originale, care nu au apărut iniţial în volume, reviste etc., iar textele nu le primeşte decât în format electronic, cu diacritice.

Lectură-spectacol: Traian Gărduş

„Virgil Diaconu şi invitaţii săi”

Număr ilustrat cu reproduceri din Seria *Monumente istorice* - Editura *Meridiane* (*Plumbuita, Fundenii Doamnei, Cernica*).

Revista **ARGEŞ** poate fi procurată şi prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediţie fiind suportate de către expeditor. **IMPORTANT!** Vă puteţi abona pentru anul 2013, costul abonamentului fiind de 42 lei/an. Plata se face prin mandat poştal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Piteşti, Casa Cărţii, Piteşti, O.P. 1, cod 110013. Tel.: 0248/219976, 216348, fax: 210068.
e-mail: revista_arges@yahoo.com.
Revista de cultură ***Argeş*** poate fi procurată în Bucureşti de la librăria Muzeului Literaturii Române.

ARGEŞ
● **Revistă lunară de cultură**
● Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Piteşti** şi a **Uniunii Scriitorilor din România**
● Editată de **Centrul Cultural Piteşti**
● Membră **ARIEL**

Senior editor:
CALINIC, Arhiepiscop al Argeşului şi Muscelului
Redactor-şef: **DUMITRU AUGUSTIN DOMAN** (augustindoman@yahoo.com, http://www.blogdoman.blogspot.com)
Consilieri editoriali:
NICOLAE OPREA, MARIN IONIŢĂ
Secretar de redacţie: **SIMONA FUSARU** (s_fusaru@yahoo.com, http://www.fusaru.blogspot.com).
Redactori: **MARIANA ŞENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU**

Redacţia: Piteşti, Casa Cărţii, Centrul Cultural Piteşti; **http:** www.centrul-cultural-pitesti.ro; **e-mail:** revista_arges@yahoo.com
tel.: 0248/216348, 219976
fax: 210068
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la SC Argeşul liber SA
ARG PRESS

Mihai Barbu

Scene din viaţa unui kerkyrian filosof şi a unui barbar dornic să afle

Ce este, oare, acest lucru numit, de greci, Viaţă?

Grecia e, neîndoios, o ţară de filosofi. Tatăl tuturor filosofilor e considerat a fi Thales care a trăit între 640 î.H. şi a murit în anul 546 î.H. După el au rămas următoarele fraze nemuritoare: "Pentru trei lucruri îi sunt recunoscător soartei: în primul rând că m-am născut om şi nu fiară, în al doilea rând pentru că sunt bărbat şi nu femeie şi în al treilea rând pentru că sunt un grec şi nu un barbar". Tot de la el am aflat că cel mai greu lucru din lumea asta e "să te cunoşti pe tine însuţi" iar cel mai uşor lucru este "să dai sfaturi". În vara anului 2014, am fost într-o insulă din marea Ionică (şi) pentru a afla dacă grecul avea sau nu dreptate cu ceea ce spusese el cu mai bine de două milenii şi jumătate în urmă.

Când nu trăieşte din turism, kerkyrianul cultivă măsline, viţă- de-vie şi plante exotice, de la rodii, smochine, lămâi, limes până la portocale.

Agora de pe malul piscinei albastre

"All inclusive-ul ucide turismul!" Asta era fraza cu care începea orice discuţie cu muşteriii săi barmanul Kostas, filosoful de serviciu de la Hotelul "Alexandros" din Perama, insula Corfu. Sau, mai exact, Kerkyra, cum le place grecilor s-o alinte. (Croaţii, cu limba lor plină de consoane, îi zic "Krf", dar n-au nimerit-o deloc...) "Ne-am luat după turci acum vreo cinci ani şi acum turistul nostru e prizonierul hotelului. Mananca bine, merge la piscină, doarme după masă şi, apoi, se mută în holul hotelului unde bea, socializează sau stă pe internet pentru că WiFi-ul e gratis. Oaspetele nostru nu mai face excursii, nu e curios să mai vadă şi alte locuri pentru că e legat, de mâini şi de picioare, de ora mesei şi de băuturile de la bar". Omul avea dreptate. În jurul marelui hotel erau pensiuni mai mici, cu vedere magnifică spre Marea Ionică, cu mese şi scaune albe sau albastre, aşezate pe terase

pline cu flori, prin care trecea majestuoasă briza mării, dar care erau relativ pustii. Rar se abătea pe la cârciumioarele de la şosea câte un turist rătăcit şi bătut zdravăn în cap de un soare omniprezent şi omnipotent. Tavernele greceşti erau prevăzute, la intrare, cu băieţi cu cămăşi albe şi pantaloni negri care încercau să te abată din drum ca să te aşeze la masă şi să te omenească cu suvlaki, pita giros, tzatziki şi cu Mithos, berea lor naţională. Sezonul turistic, la kerkyrieni, ţine din mai până-n octombrie (all) inclusiv. Principalul necaz al insularilor întreprinzători e că nu toţi au plaje şi că nu toţi au locuri de parcare. Ca să-şi facă rost de aceste daruri (cu care Dumnezeu a uitat să-i blagoslovească), kerkyrienii s-au descurcat care cum a putut mai bine. Unii au săpat în roca tare a muntelui, alţii şi-au tras o cabină care coboară, pe şine, de la hotel până la mare, alţii au intrat cu nişte construcţii uşoare, din metal şi lemn, în apa mării şi au amplasat pe ele şezlonguri, mese şi umbrele colorate. Dacă plajele sunt rare, formate din pietre de diverse dimensiuni, în schimb apa lor e transparentă (ca orice prezidenţiabil român) şi are o neverosimilă culoare turcoaz. Hoteluri mari precum Alexandros, Aegli şi Nessus se descurcă bine dar nici tevernele cele mici şi discrete, studiourile sau apartamentele nu se lasă. Altfel, nici Aegean Airlines nu ar face un pod aerian care asigură legătura Insulei cu Continentul, 24 de ore din 24.

Moştenirea britanică. După cea greacă, romană, bizantină, veneţiană, franceză, ruso-turcă şi napoleoniană

Când nu trăieşte din turism, kerkyrianul cultivă măsline, viţă-de-vie şi plante exotice, de la rodii, smochine, lămâi, limes până la portocale. Dacă toate fructele soarelui şi ale mării se dezvoltă normal sau chiar supraponderal, portocalele kerkyrienilor au rămas pitice. Poate că acest lucru ar fi descurajat orice cultivator dornic de înavuţire rapidă. Nu şi pe kerkyrianul care şi-a luat inima-n dinţi şi a făcut din acest dar minor al pământului lui o emblemă a Insulei. Fac din ele o dulceaţă de "koum quat"-uri întregi şi fac lichioruri pe care le îmbuteliază în sticle mari cât nişte flacoane. Apoi le introduc în ambalaje cilindrice ce au imprimate pe ele imagini vechi ale insulei lor precum "Old Fortress din Kerkyra". Şi nu uită să adauge pe etichetă "The Old Original Corfiot Product". Ceea ce barmanul Kostas nu uita să zică, la fiecare expunere ţinută în agora sa de lângă piscină, era despre apologia guvernării britanice a insulei. Atunci turiştii, în sandale şi chiloţi de baie, căscau ochii, îi făceau de dimensiunea cepelor greceşti, şi îşi desfundau bine urechile de apa din piscină. Protectoratul englez a durat, în insulă, vreme de 46 de ani, începând cu anul 1814. Un lord comisar guverna, din Kerkyra, toate "Statele Unite ale Insulelor Ionice". Englezii au construit în Insulă drumuri, au edificat instituţii serioase şi au organizat educaţia, de la Abecedar şi până la Universitate. Kerkyrienii îşi amintesc însă şi de opoziţia dură a englezilor faţă de cei care alergau, la chemarea patriei, să lupte pentru unificarea Greciei. Dar îşi aduc aminte la fel de bine şi de faptul că tot ei au încurajat iniţiativa particulară, stimulând plantarea intensivă a măslinilor şi a viţei-de-vie. Fiecare locuitor care avea un număr de măslini era încurajat, prin acordarea de prime financiare, să-şi dezvolte cât mai mult afacerea. În ziua de 21 mai 1864, insulele ionice s-au unit, sub regele Gheorghios I, cu Grecia-mamă. Atotştiutorul barman Kostas zicea că asta a fost marea greşeală a kerkyrienilor de ieri pentru că statul elen de astăzi le pune mereu în cârcă tot felul de taxe, pe când englezii le dădeau bani grecilor ca să fie fermieri tot mai bogaţi. Exemplul lui personal demonstra că în Grecia există o dublă măsură a lucrurilor. Kostas era angajat la o întreprindere de stat care se ocupa cu distribuţia apei potabile în insulă. Dimineaţa lua probe de apă şi le ducea la analiză. Treaba la stat nu-i lua prea mult timp. Apoi lucra, la negru, ca barman, de la 10 până la miezul nopţii "ca să-şi plătească taxele pentru Atena". În timpul când nu lucra, sub acoperire, în industria turistică, el îşi cultiva, acasă, viţa-de-vie din care producea vin roze şi alb. Pe care îl vindea, tot la negru, îmbuteliat în sticle de plastic de un litru şi jumătate, cu 5 euro.

Sissi, un personaj livresc, aflat în biblioteca lui "Alexandros"

"Alexandros" avea în holul său mare un mic spaţiu pentru un raft cu câteva rânduri de cărţi. În jurul bibliotecii erau câteva fotolii şi mese rotunde înconjurate, fiecare, de patru scaune comode. Seara, mă retragem, după cină, să răsfoiesc cărţi despre Grecia. (Aici am luat exemplul bun al amicului Doman care, în concediu, a ignorat complet internetul...) Aşa mi-a fost dat să cunosc, în mod livresc, "renumitul Achillio, palatul îndureratei împărătese Elisabeta a Austriei, renumita Sissy, care, prin intermediul frumuseţii ei şi mult tulburatei sale vieţi, a devenit subiect de dezbatere în logotehnie, pictură şi teatru". Am citat din ediţia nouă, în româneşte, tipărită de Editura "Sotiris Toumbis" din Atena. Sissy era fiica arhiducelui Maximilian Joszef al Bavariei şi a arhiducesei Ludovica care, la 16 ani, l-a cunoscut, întâmplător, pe împăratul Austriei, Franz Iosif I, care pe atunci era în vârstă de 23 de ani. A fost o dragoste la prima vedere. Un an mai târziu, Sissi s-a măritat, la Viena, în entuziasmul delirant al maselor largi populare, fascinate de frumuseţea ei neasemuită. Problema majoră a neadaptării tinerei Sissi la rigorile impuse de palatul imperial a fost soacra sa cea rea, mereu nemulţumită de preafrumoasa ei noră. Inevitabil, o femeie frumoasă aflată, zi de zi, faţă-n faţă cu o soacră de tip "poamă acră" îşi va lua, la un moment dat, lumea-n cap. Aşa a ajuns Sissi în Corfu şi s-a îndrăgostit definitiv de marea, de soarele, de istoria şi de oamenii insulei.

În căutarea lui Sissi, cea iubitoare de greci, mare şi soare...

Palatul împărătesei e situat la Gastouri, aflat la câţiva kilometri distanţă de Perama. Ca să ajungi acolo trebuia să infirmi, odată pentru totdeauna, teoria barmanului Kostas. Cea cu all inclusive-ul grecesc... Am plecat imediat, după masă, ca Alexandros, "prin jarul pustiei". Soarele ardea cu putere şi tu te aflai, cu consoarta, alergică la soare şi distanţe parcurse pe jos, pe un drum în pantă ce şerpuia alene printre şiruri de bătrâni pini (ce parcă înţepau cu un verde închis cerul albastru), printre măslini cu trupuri matusalemice dar cu ramuri mereu tinere şi printre smochini cu frunze mari, aspre şi dantelate. Am văzut viţă-de-vie ce se întindea leneş peste rame metalice ce pleca dincolo de porţi până-n grădini, am admirat lămâile verzi şi galbene, portocalii pitici şi rodiile ce stăteau să dea în pârg. În stânga şi-n dreapta drumului erau vile cochete, una mai frumoasă ca alta, semn că grecul e sărac doar în statisticile Uniunii Europene. Flori care de care mai vii şi mai colorate erau risipite, ca un dar suprem al naturii ionice, la margine de drum sau prin curţile oamenilor gospodari. Doar numele lor latinesc le mai poate concura frumuseţea alcătuirii lor: viola poetica, viola tricolor, atropa beladona, rosa pendulina, campanula glomerata, tulipa australis, narcisas poeticus, parnasia palustris, cyclamen graecum, gentian verna sau inula serpentica. Pe drum nu era ţipenie de om, soarele ardea năprasnic iar apa era la fel de rară ca-n pustiul străbătut, odinioară de Alexandros. ("Un soare imens, fioros policandru,/ rănea alburiul zenitului fiert,/ cu câteva sute de lămpi arămii,/ urcate de scuturi la câteva mii....") Pe acest drum fără sfârşit am observat, cu tristeţe, că dacă grecul e un marinar neîntrecut el nu are, pe pământ, simţul corect al distanţelor. Dacă te iei după el, toate obiectivele turistice sunt după colţ sau la maximum 2 km distanţă de locul unde v-aţi întâlnit. Să nu-l credeţi. Riscaţi să sfârşiţi ca Alexandru Macedon în pustie căutând, zadarnic, apa. Lângă Cimitirul francez am crezut că ne dăm sufletul de insolaţie şi de sete. ("Vazduhul topit clocotea ca o lavă,/ sorbit de vântoase cu suflu de jar...) Dar, iată, un ultim indicator ne spune că Achelion era chiar după colţ. Eram, într-adevăr, la Gastouri... Era şi timpul. Pentru că, potrivit lui Doinaş, "văpaia ţâsnea din căldări şi din zale,/ din stânci şi vulcani cu bogat zăcământ,/ al căror cuptor cu comori minerale/ o umbră de foc arunca pe pământ..." *(Va urma)*

reportaj